

Nr 124.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering; given Stockholms slott den 4 mars 1949.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro,
enligt Dess nådiga beslut:

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Sammanfattning.

I fråga om den lägre lantbruksundervisningen föreslås en del ändringar i undervisningen vid lantmanna- och lantbruksskolorna i syfte att giva densamma ökat praktiskt värde. Bland annat förordas vissa jämkningar i kursplanerna och en förlängning av ett par huvudkurser. Härjämte föreslås införande av en ny huvudkurs, kallad praktisk-teoretisk sommarkurs och avsedd för ungdom med någon erfarenhet av jordbruk.

Lantbruksskolornas nuvarande ett- och tvååriga kurser anses böra bibehållas med vissa ändringar i fråga om undervisningen samt villkoren för eleverna. Lantbruksskola, som så önskar, bör emellertid i stället för dessa kurser kunna anordna en ettårig arbetsledarekurs.

Statsbidragen till lantmanna- och lantbruksskolornas driftkostnader föreslås skola höjas. Vidare förordas en utvidgning av möjligheterna att erhålla statsbidrag till byggnader samt införande av statsbidrag till anskaffande av materiel för maskinundervisning.

I fråga om statsunderstöd till jordbrukets yrkesskolor föreslås ingen ändring i nu gällande bestämmelser.

Hushållningssällskapens undervisningsverksamhet anses böra utvidgas. Sällskapen böra i princip omhänderhava kursverksamheten med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning. Fast lantbruksundervisningsanstalt bör emellertid efter särskild prövning kunna erhålla statsbidrag för att själv anordna sådan kursverksamhet.

Yrkesutbildningen inom skogsbruket anses lokalt böra ledas av skogsvårdsstyrelserna. Vid dessas sida bör för ändamålet ställas ett särskilt råd i undervisningsfrågor. Verksamheten bör i väsentlig grad ha försökskaraktär. Den bör huvudsakligen bedrivas rörligt i form av kortare instruktionskurser, demonstrationer och dylikt.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 mars 1949.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK, ANDERSSON.

Efter gemensam beredning med t. f. chefen för finansdepartementet och chefen för ecklesiastikdepartementet anmäler chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Sträng, vissa frågor angående yrkesutbildningen inom jordbruket och skogshanteringen m. m. samt anför därvid följande.

Inledning.

I årets statsverksproposition (IX. H. T. p. 26 och 161) har Kungl. Maj:t på min hemställan föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, upptaga vissa anslag till lägre lantbruksundervisning och anslag till skogsvårdskurser m. m. med alienast beräknade belopp.

Sålunda ha upptagits till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Lantbruksskolan vid Ultuna ett förslagsanslag av 42 000 kronor, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Avlöningar ett förslagsanslag av 2 927 400 kronor, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Driftkostnader ett förslagsanslag av 747 000 kronor, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Bidrag till arvoden åt skolläkare ett förslagsanslag av 10 000 kronor, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till särskilda utbildningskurser ett reservationsanslag av 93 000 kronor, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till jordbrukets yrkesskolor ett förslagsanslag av 231 800 kronor, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m. ett förslagsanslag av 800 000 kronor, till Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor samt till Undervisning och studieresor för i det mindre jordbruket deltagande män och kvinnor ett anslag av 240 700 kronor. Till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdskurser m. m. har upptagits ett förslagsanslag av 60 000 kronor.

Genom beslut den 7 december 1945 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst sex utredningsmän för att i enlighet med uppdragna riktlinjer verkställa utredning rörande yrkesutbildningen inom jordbruket och skogshanteringen.

Med stöd av bemyndigandet tillkallades såsom utredningsmän landshövdingen E. H. Lindberg, tillika ordförande, förvaltaren B. E. H. Eklundh, ombudsmannen i Svenska lantarbetareförbundet G. Held, docenten, jägmästaren L. H. Mattsson Mårn, ledamoten av riksdagens första kammare, agronomen I. Persson och dåvarande sekreteraren, numera förbundsordföranden i Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet Ch. Winroth. Enligt särskilt bemyndigande den 14 februari 1947 tillkallade departementschefen såsom ytterligare utredningsman byråchefen i lantbruksstyrelsen O. A. P:son Arnegren.

Utredningsmännen, vilka antagit benämningen sakkunniga för yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering, ha den 12 november 1948 avgivit betänkande med förslag angående yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering (SOU 1948: 49). Särskilda yttranden ha avgivits dels av ledamöterna Arnegren och Eklundh, dels av ledamöterna Held och Winroth.

Över betänkandet ha utlåtanden avgivits av statskontoret, lantbruksstyrelsen efter hörande av styrelserna för lantbruksskolorna i Berga, Ulvhäll, Bjärka-Säby, Bollerup, Klagstorp och Varpnäs, lantmannaskolorna i Jälla, Lunnevad, Ingelstad, Bräkne-Hoby, Önnestad, Svalöv, Glömminge, Kävesta, Kyrkerud, Vassbo, Nytorp, Hussborg och Umeå, jordbruksskolorna i Gälö, Sorsele och Pålkem samt Svenska lanthushållslärarinnornas förening och ordföranden i Svenska lantmannaskolornas lärareförening, domänstyrelsen efter hörande av överjägmästarna, skogsstyrelsen efter hörande av skogsvårdsstyrelserna, skolöverstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning, arbetsmarknadsstyrelsen, lantbruksakademien, styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök, styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut, styrelsen för skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut, samtliga hushållningssällskaps förvaltningsutskott, förvaltningsutskotten vid samtliga landsting med undantag av Gotlands, Värmlands, Kopparbergs och Västernorrlands landsting, överståthållarämbetet, stadsfullmäktige i Göteborg, Norrköping och Hälsingborg, Värmlands och Västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening, Sveriges kronojägareförbund, 1946 års skolkommission, småbruksutredningen, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet, Hushållningssällskapens förbund, Sveriges lantbruksförbund, Svenska lantarbetareföreningen, Svenska lantarbetareförbundet, Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund, Svenska lantbrukstjänstemannaföreningen, Ladugårdsförmännens riksförening, Föreningen skogsarbeten, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Sveriges skogsägareförbund, Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet samt Riksförbundet landsbygdens folk. Därjämte ha skrifter inkommit från Skånes lantbrukslärareförening och Föreningen Sveriges lantbruksskoleföreståndare.

I detta sammanhang torde jag få anmäla, att lantbruksstyrelsen den 6 augusti 1947 avgivit utredning med förslag angående åtgärder för tillgodoseende av behovet inom landet av mjölkningpersonal.

Utlåtanden över denna utredning ha inkommit från Svenska lantarbetsgivarföreningen, Svenska lantarbetareförbundet samt de sakkunniga för yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering.

Jag torde härefter få övergå till att redogöra för de framlagda förslagen och yttrandena över dessa. Beträffande nu rådande förhållanden ävensom angående motiveringen för de förslag, som framlagts av de sakkunniga för yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering, torde i huvudsak få hänvisas till de sakkunnigas betänkande.

Den lokala ledningen och planeringen av yrkesundervisningen.

Förslaget.

Yrkesutbildningen inom jordbruket bedrivs för närvarande dels vid fasta undervisningsanstalter, dels i form av en rörlig kursverksamhet, anordnad av anstalterna och hushållningssällskapen, med i huvudsak kortare kurser av skilda slag. Beträffande skogshanteringen lämnas undervisning i varierande omfattning vid jordbrukets fasta undervisningsanstalter. Kursverksamhet förekommer även här i mindre utsträckning, framför allt genom skogsvårdsstyrelsernas försorg.

De sakkunniga framhålla, att undervisningen såsom den hittills bedrivits varit väsentligen inriktad på den besuttna delen av befolkningen inom jordbruks- och skogsnäringarna eller avsett utbildning av förmän och specialister. Det är emellertid enligt deras mening uppenbart, att det föreligger ett ökat behov av en utav samhället understödd yrkesutbildnings- och upplysningsverksamhet, som mer än vad som nu sker tager sikte på de stora lantarbetare- och skogsarbetarekategorierna. De förslag att avhjälpa nuvarande brister, som framläggas i betänkandet, kunna dock enligt de sakkunniga väntas leda till önskvärda resultat endast under förutsättning att lokala initiativ tagas för att stimulera de angivna befolkningsgruppernas intresse för sin utbildning, förse bygderna med erforderliga skolbyggnader och anordna lämpliga kurser.

I betänkandet anföres att det kunde synas naturligt, att sådana initiativ för jordbrukets del i främsta rummet skulle ankomma på hushållningssällskapen. Emellertid saknade dessa i regel de erforderliga ekonomiska resurserna. Den samordning av undervisningsverksamheten, som i gällande stadga för statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter förutsatts skola ske genom att anstalterna skulle inordnas i hushållningssällskapens allmänna verksamhet, hade därför förverkligats endast beträffande ett par hushållningssällskap. Vad skogsbruket beträffar vore vidare undervisningsverksamheten endast i undantagsfall och i liten skala inriktad på yrkesutbildning i egentlig mening.

De sakkunniga anse, att det behövs en regional samordning av åtgärder-na för yrkesutbildningen på skilda områden för att man skall vara förvis-sad om att erforderliga initiativ tagas och att verksamheten kommer att nå de stora grupper av befolkningen, som hittills icke alls eller endast obe-tydligt berörts därav. Inom varje landstingsområde bör därför enligt be-tänkandet tillsättas en *yrkesundervisningsnämnd*, lämpligen bestående av sex ledamöter. Av dessa böra fyra, däribland ordföranden, utses av lands-tinget, en av hushållningssällskapet och en av skogsvårdsstyrelsen. Nämnden avses bliva ett landstingets organ och bestämmelser om dess tillsättande föreslås skola intagas i lagen om landsting. Den bör i huvudsak få till upp-gift att undersöka, vilka åtgärder som kunna behövas för att utvidga yrkes-undervisningen inom landstingsområdet, och inkomma med därav föran-ledda förslag ävensom att till landstinget eller dess förvaltningsutskott av-giva utlåtanden och förslag i anledning av framställningar om anslag till yrkesundervisningen. Hushållningssällskap, skogsvårdsstyrelser och lant-bruksundervisningsanstalter böra åläggas att till nämnden avgiva fortlöpande rapporter angående sin allmänna verksamhet i fråga om yrkesundervis-ningen.

Kostnaderna för nämndernas verksamhet föreslås skola bestridas av lands-tingen.

De tjänstemän, som närmast handlägga undervisningsfrågor inom hus-hållningssällskapet och skogsvårdsstyrelsen, böra äga rätt att närvara vid nämndens sammanträden. Samma rätt bör även tillkomma landstingsdirek-tören och den tjänsteman, som eventuellt utsetts att inom landstinget hand-lägga undervisningsfrågor.

Under utredningsarbetet har diskuterats, huruvida även de fasta lant-bruksundervisningsanstalterna borde ha representanter i nämnden. De sak-kunniga ha icke ansett sig kunna förorda en sådan anordning. Däremot ha de funnit lämpligt, att det inom varje hushållningssällskap och skogsvårds-styrelse skulle skapas ett organ för samverkan med de fasta undervisnings-anstalterna.

Two av de sakkunniga, herrar *Arnegren* och *Eklundh*, ha beträffande sam-mansättningen av yrkesundervisningsnämnden anført, att samtliga ledamö-ter borde utses av landstinget. Landstingsdirektören eller annan av nämnden därtill förordnad borde vara föredragande i nämnden. Till överlägg-ningar angående yrkesundervisningen borde nämnden kunna kalla en eller flera representanter för de institutioner och organisationer, som handhade denna undervisning inom landstingsområdet.

Beträffande hushållningssällskapen framhålla de sakkunniga, att gäl-lande allmänna grunder för hushållningssällskapens organisation lämna varje sällskaps förvaltningsutskott möjlighet att, därest så befinnes lämp-ligt, tillsätta särskilda nämnder för att handhava särskilda grenar av säll-skapets verksamhet eller vissa ärenden. Sådan nämnd skall enligt dessa grunder bestå av högst fem ledamöter, där ej Kungl. Maj:t av särskilda skäl

för visst fall medgiver högre antal. Ledamöterna ävensom suppleanter för dem utses bland sällskapets ledamöter för en tid av högst fyra år. Hos sällskapet anställd befattningshavare kan vara ledamot. Sällskapets sekreterare äger, även om han ej är ledamot i nämnden, vara närvarande vid den- nas sammanträden samt deltaga i därvid förekommande överläggningar men ej i beslutet.

Den sålunda förefintliga möjligheten att tillsätta särskilda *undervisningsnämnder* för att åstadkomma samarbete vid planering av verksamheten bör enligt de sakkunnigas mening utnyttjas av samtliga sällskap. Vederbö- rande sällskaps sekreterare bör utses till ledamot av sådan nämnd. Lant- bruksundervisningsanstalterna inom sällskapets verksamhetsområde före- slås bliva företrädda av åtminstone en ledamot. I särskilda fall böra repre- sentanter för samtliga sådana anstalter kunna sammankallas för över- läggning med nämnden. Det är vidare enligt de sakkunniga angeläget, att såväl arbetsgivare som arbetstagare bliva representerade i nämnden för så- dana områden, där kurser anordnas för utbildning av lantarbetare. Efter- som undervisningsverksamheten även omfattar kvinnorna, föreslås att som regel en kvinna skall ingå i nämnden. Ordförande bör nämnden utse bland sina ledamöter. Till sekreterare bör däremot kunna förordnas även annan än ledamot, t. ex. någon av sällskapets befattningshavare eller tjänsteman vid lantbruksundervisningsanstalt.

Vad den skogliga yrkesutbildningen angår bör enligt de sakkunniga till varje skogsvårdsstyrelse knytas ett *råd i undervisningsfrågor*. Rådet bör be- stå av länsjägmästaren såsom självskriven ledamot samt fyra andra, av skogsvårdsstyrelsen utsedda ledamöter. Av de sistnämnda bör en repre- sentera domänverket, en det enskilda storskogsbruket, en bondeskogsbru- ket och en skogsarbetarna. Rådet utser inom sig ordförande. Dess huvud- sakliga uppgift skall vara att medverka vid den planering av den skogliga undervisningsverksamheten, som bör äga rum årligen. Samordning med annan undervisningsverksamhet förutsättes komma till stånd genom yrkes- undervisningsnämnden. Ledamöterna föreslås skola åtnjuta arvode samt rese- och traktamentsersättning i enlighet med vad som gäller för ledamot av skogsvårdsstyrelse.

Skogsstyrelsen förordas skola bliva tillsynsmyndighet för den lägre skogliga yrkesundervisningen. För handläggning av de arbetsuppgifter, som ha samband därmed, föreslås att en särskild byrådirektörsbefattning skall inrättas.

Yttrandena.

Behovet av att åtgärder vidtagas för att utvidga och förbättra yrkesun- dervisningen inom jordbruk och skogsbruk har allmänt vitsordats i yttran- dena. Huvuddragen av de sakkunnigas förslag ha även i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran. *Statskontoret* har dock framhållit, att ett så

kostnadskrävande utbyggnadsprogram som det, vilket de sakkunniga framlagt, icke torde kunna realiseras i rådande statsfinansiella läge.

Vad särskilt angår nu förevarande avsnitt av betänkanDET har önskvärdheten av att yrkesundervisningen på skilda områden skall regionalt samordnas och ledas betonats i ett flertal yttranden. De här framlagda förslagen ha även i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Vissa anmärkningar ha dock framställts.

Sålunda har förslaget om att tillsätta särskilda yrkesundervisningsnämnder mötts av invändningar från flera håll. Bland annat har detta förslag bestämt avvisats av *Göteborgs och Bohus läns landstings förvaltningsutskott* med motivering att de uppgifter, som skulle anförtros yrkesundervisningsnämnden, med fördel kunde handhas av vederbörande landstings förvaltningsutskott eller avdelning av detta. Den nödiga sakkunskapen syntes, på samma sätt som för närvarande praktiserades inom andra områden, kunna tillgodoses därigenom att utskottet eller avdelningen vid behov samarbetade med eller med sig adjungerade lämpliga fackmän.

Jönköpings läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har framhållit, att hushållningssällskapen och de fasta undervisningsanstalterna hade de bästa förutsättningarna för planeringen och ledningen av undervisnings- och upplysningsverksamheten på jordbrukets område. Landstingens uppgift borde därför begränsas till att pröva de ekonomiska behoven. Den erforderliga samordningen kunde åvägbringas på det sätt, som för närvarande tillämpades åtminstone i Jönköpings län, nämligen att sällskapet hade representanter i styrelserna för undervisningsanstalterna och dessa styrelser å sin sida vore företrädda i sällskapets undervisningsnämnd. Även landstinget hade med denna anordning goda möjligheter till inflytande, eftersom landstinget utsåge visst antal ledamöter såväl i sällskapets förvaltningsutskott som i styrelserna.

Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett, att jordbrukets och skogsbrukets undervisningsfrågor vore av så väsentlig och speciell art, att de borde handhas särskilt för sig inom varje sällskaps verksamhetsområde. Samordningen dem emellan och med den övriga yrkesutbildningen kunde erhållas genom en utbyggnad av sällskapens undervisningsnämnder, därvid även representanter för landstingen och för skogsvårdsstyrelserna borde beredas plats i dessa. Liknande synpunkter ha framförts av *förvaltningsutskotten i Kalmar läns norra hushållningssällskap* och *i Gävleborgs läns landsting*.

Malmöhus läns landstings förvaltningsutskott har — med hänsyn till att landstinget icke ägde någon av lantmanna- eller lantbruksskolorna inom sitt verksamhetsområde — uttalat tveksamhet huruvida landstingen borde intaga den ställning inom samordningsorganet, som de sakkunniga föreslagit. Då återhållsamhet borde iakttagas vid tillskapandet av nya organ, förordades att någon redan existerande nämnd eller styrelse skulle erhålla de uppgifter, som vore avsedda för yrkesundervisningsnämnden. Samma önskemål har framförts av *1946 års skolkommision*, som erinrat om att yr-

kesundervisningen i flera län för närvarande vore omhändertagen av en särskild yrkesskolestyrelse, tillsatt av landstinget.

Svenska landstingsförbundet har anfört, att varje landsting borde få fritt avgöra, huruvida och i vilken utsträckning undervisningsfrågorna inom dess verksamhetsområde skulle omhänderhavas av en fristående nämnd eller av förvaltningsutskottet eller avdelning därav. *Förvaltningsutskotten* i *Skaraborgs, Hallands* och *Blekinge läns landsting* ha förordat en liknande anordning. *Landstingsförbundet* har vidare framhållit, att om en fristående nämnd inrättades, minskades behovet av en särskild undervisningsnämnd för hushållningssällskapet och ett råd i undervisningsfrågor för skogsvårdsstyrelsen. Även *överstyrelsen för yrkesutbildning* samt *förvaltningsutskotten* i *Stockholms* och *Uppsala läns landsting* ha ansett den föreslagna organisationen onödigt komplicerad.

Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott har framhållit, att en förutsättning för att landstinget genom den föreslagna nämnden skulle övertaga ledningen av ifrågakvarande yrkesutbildning måste vara, att skattebetalarna i Norrbottens län icke därigenom komme att belastas hårdare än skattebetalarna i de södra och mellersta delarna av landet. Innan ett sådant övertagande ägde rum, borde därför uppgöras en rationell plan för tillgodoseende av behovet av yrkesutbildning i olika delar av länet.

I detta sammanhang kan slutligen nämnas, att *Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott* föreslagit, att huvudmannaskapet för lantmanna-, lantbruks- och jordbruksskolorna skulle överföras på landstingen. Utskottet har därvid anfört, att hushållningssällskapet icke ägde några medel att tillskjuta till skolornas drift. Landstinget måste därför för framtiden räkna med att bestrida alla driftkostnader, som komme att erfordras utöver statsbidragen. Detsamma skulle bliva förhållandet i fråga om nybyggnader av olika slag. Den insyn och delaktighet i skolornas verksamhet, som de sakkunniga ansett böra ligga hos hushållningssällskapen, komme säkerligen icke att bliva lidande, om huvudmannaskapet överfördes till landstingen.

Beträffande yrkesundervisningsnämndens sammansättning har från åtskilliga håll uttalats, att en eller flera representanter för de fasta lantbruksundervisningsanstalterna borde ingå i nämnden. Å andra sidan har *Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott* avstyrkt förslaget, att i landstingslagen skulle intagas bestämmelse om att hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelse obligatoriskt skulle vara representerade i yrkesundervisningsnämnd. Även i andra yttranden, bland annat av *överstyrelsen för yrkesutbildning*, har förordats, att landstinget skulle utse nämndens samtliga ledamöter.

Arbetsmarknadsstyrelsen har uttalat det önskemålet, att även länsarbetsnämnden skulle bliva företrädd. Genom den kunskap om arbetsmarknadsläget, som länsarbetsnämnden besatte, skulle man nämligen i så fall lättare få en överblick över utbildningsbehoven inom olika yrkesområden och på ett bättre sätt kunna planera på lång sikt.

I fråga om de för hushållningssällskapen föreslagna undervisningsnämnderna har *Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* understrukit, att det borde överlämnas åt sällskapen att avgöra dessa nämnders sammansättning. Att sällskapens sekreterare skola vara självskrivna ledamöter av nämnderna har föreslagits av bl. a. *Kopparbergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*. *Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ansett det önskvärt, att även lantbrukarnas och lantarbetarnas egna organisationer skulle bliva företrädare i dessa nämnder.

Beträffande den skogliga yrkesundervisningen ha bland andra *skogshögskolans lärarråd* och *statens skogsforskningsinstitut* lämnat de sakkunnigas förslag utan erinran.

I *åtskilliga andra yttranden* ha däremot framställts anmärkningar mot förslaget i denna del. Sålunda har *domänstyrelsen* framhållit, att skogsvårdsstyrelserna i sin ämbetsutövning icke hade att taga någon befattning med de praktiska arbetsuppgifterna. Om förslaget genomfördes, komme de därför i allt väsentligt rörande det konkreta innehållet i undervisningen att få anlita hjälp från storskogsbruket eller andra skogliga förvaltningsenheter. Den föreslagna anordningen skulle även kunna medföra en icke önskvärd splittring i skogsvårdsstyrelsernas ändock mycket stora och viktiga arbetsuppgifter.

Domänstyrelsen har i stället föreslagit, att i varje län för samma ändamål skulle inrättas en nämnd för skoglig yrkesutbildning, förslagsvis benämnd skogsyrkesnämnd. I nämnden, som borde ha fem ledamöter, skulle domänverket, det enskilda storskogsbruket, småskogsbruket, skogsarbetarna och skogsvårdsstyrelsen representeras av en ledamot var. I motsats till de sakkunniga ansåge domänstyrelsen självfallet, att representanterna skulle utses av vederbörande företag eller de sammanslutningar, som representerade intressegrupperna. Ordförande i nämnden kunde lämpligen utses av nämnden själv.

Vid skogsyrkesnämnd borde vara anställd en sekreterare eller konsulent. Då det kunde antagas att konsulent till en början ej skulle erfordras som heltidsanställd inom varje län, kunde nämnderna i två eller flera angränsande län anställa gemensam konsulent. För de stora norrländska skogslännen torde dock heltidstjänster erfordras redan från början. Rent kansli-mässigt, såsom i fråga om lokaler och dylikt, kunde nämnden lämpligen anknytas till skogsvårdsstyrelsen eller eventuellt till landstingets yrkesundervisningsnämnd.

Rörande den centrala ledningen av verksamheten för skoglig yrkesutbildning har domänstyrelsen ifrågasatt, huruvida icke denna fråga skulle kunna lösas efter samma linjer, som styrelsen uppdragit för den lokala organisationen. I sådant fall skulle Kungl. Maj:t utse en central nämnd eller riksnämnd för skoglig yrkesutbildning, bestående av representanter för samma intressegrupper, som föreslagits bliva företrädare i de lokala nämnderna.

Domänstyrelsen har vidare framhållit, att ledningen för den skogliga undervisningen för närvarande vore starkt splittrad. Skogshögskolan sorterade under en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse, gemensam för högskolan och statens skogsforskningsinstitut. Statens skogsmästarskola lydde under en särskild, av Kungl. Maj:t tillsatt styrelse. Statens skogsskolor och kolar-skolorna — vilka senare skulle ombildas till förberedande skogskurser — stode under domänstyrelsens ledning. Slutligen hade de sakkunniga föreslagit, att den skogliga yrkesutbildningen för arbetare skulle läggas under skogsstyrelsens tillsyn. Domänstyrelsen ville framkasta den tanken, att all utbildning av tjänstemän och arbetare inom skogsbruket och skogsvårdsorganisationerna, bortsett från skogshögskolan och den utbildning, som lämpligen borde bedrivas internt inom skogsvårdsstyrelser och företag, skulle inordnas under den av domänstyrelsen skisserade centralnämnden. Därvid kunde övervägas om nämnden skulle ha en helt självständig och fristående ställning eller kanslimässigt anknytas till befintligt statligt verk.

Sammanfattningsvis har domänstyrelsen förklarat sig anse, att utredningens förslag måste i väsentliga delar omarbetas och kompletteras, innan det kunde läggas till grund för slutgiltigt förslag i ärendet.

Även *Sveriges kronojägareförbund* har uttalat, att de sakkunnigas förslag i fråga om tillsynsmyndighet för den skogliga yrkesutbildningen icke kunde rekommenderas utan att en ny utredning borde verkställas under medverkan av domänstyrelsen.

Skogsvårdsstyrelserna ha i allmänhet icke haft något att erinra mot att de skulle omhändervä ifrågavarande undervisning men däremot uttalat sig mot inrättande av ett särskilt råd. *Skogsstyrelsen* har likaledes avstyrkt förslaget i denna del. Skogsstyrelsen har som skäl för sitt avstyrkande anfört, att det syntes vara tillfyllest med den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen, att skogsvårdsstyrelse för anordnande av kurser hade att i erforderlig grad samverka med organisationer och företagare inom skogsbrukets område (se 2 § förslaget till kungörelse angående med statsbidrag bedriven yrkesundervisning i skogsarbete, s. 200 i betänkandet).

Med hänsyn bland annat till skogsbrukets växlande betydelse i olika län har *lantbruksstyrelsen* föreslagit, att det skulle ankomma på skogsvårdsstyrelserna själva att avgöra, huruvida sådant råd skulle tillsättas eller ej.

Svenska lantarbetsgivareföreningen har ifrågasatt, om icke landstingen borde göras till tillsynsmyndighet i stället för skogsstyrelsen, medan *Värmlands och Västra Bergslagens skogsarbetsgivareförening*, såsom tillsynsmyndighet förordad överstyrelsen för yrkesutbildning.

Arbetsmarknadsstyrelsen har framhållit, att de sakkunnigas förslag medförde en uppdelning av utbildningen inom skogsbruket på tre olika myndigheter och institutioner, nämligen skogshögskolan för jägmästare, domänstyrelsen för skogvaktare och skogsmästare samt skogsstyrelsen för lägre förmän och arbetare. Denna uppdelning vore enligt arbetsmarknadsstyrelsen mindre rationell. En samordning och gemensam planering av de olika utbildningsvägarna borde åvägabringas.

Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet har framfört tanken på ett centralt organ som tillsynsmyndighet för all yrkesutbildning i landet. Även 1946 års skolkommission har yttrat sig härom och därvid anfört följande.

En fråga av stor räckvidd, som kommittén ej upptagit till behandling men som knappast bör förbigås, är den om enhetlig central ledning av yrkesutbildningen inom de olika verksamhetsgrenarna. Jordbruksundervisningen föreslås liksom hittills sortera under lantbruksstyrelsen, och skogsundervisningen under skogsstyrelsen. För ändamålet skulle såväl skogsstyrelsen som skogsvårdsstyrelserna erhålla personalförstärkning. Yrkesundervisningen för jordbruket skall enligt förslaget kunna meddelas även vid kommunala anstalter för yrkesutbildning. Kommittén nämner ingenting om hur man i detta hänseende bedömt de båda i utredningen redovisade framställningar, som avse att även undervisning i skogsskötsel skall kunna meddelas vid nyssnämnda läroanstalter. De inom några norrlandskommuner gjorda försöken att anordna en grundläggande yrkesutbildning i skogsarbete vid yrkesbestämda fortsättningsskolor rekommenderas till prövning i vidgad omfattning med tanke på värdet härav för utformningen av den förberedande yrkesutbildningen under ett nionde skolår. Minst fyra centrala ämbetsverk skulle vid bifall till förslaget komma att fungera som tillsynsmyndigheter för yrkesutbildningen inom jord- och skogsbruk, nämligen lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen, överstyrelsen för yrkesutbildning och skolöverstyrelsen.

Det synes kommissionen böra tagas under övervägande huruvida icke tiden nu är kommen att ur en vidare synvinkel taga upp frågan om den centrala ledningen av yrkesundervisningsväsendet i dess helhet på här ifrågasatt utbildningsstadium. Genom inrättandet av en överstyrelse för yrkesutbildning gav 1943 års riksdag de organisatoriska förutsättningarna för en koncentration av denna ledning, ehuru väl för det dåvarande av olika skäl icke befanns lämpligt att omedelbart realisera den grundtanke, som i överstyrelsens instruktion uttryckts så, att överstyrelsen är den centrala statsmyndigheten på yrkesundervisningens och yrkesutbildningens område.

Av de nämnda fyra myndigheterna äro tvenne, skolöverstyrelsen och överstyrelsen för yrkesutbildning, organiserade helt för pedagogiska arbetsuppgifter och inom lantbruksstyrelsen finnes en särskild byrå för undervisningsärenden. I fråga om skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna ligger saken annorlunda till. Dessa ämbetsverk äro inrättade för helt andra uppgifter. En skogsvårdsstyrelses uppgifter äro av rådgivande och kontrollerande art, i viss mån även undervisande, men yrkesutbildning, i all synnerhet en mera fullständig utbildning av personer i arbetarställning, måste anses ligga helt utanför dess egentliga verksamhetsområde. Att exempel finnas på skogsvårdsstyrelser, som utfört en pionjärgärning i vad gäller skogsarbetarutbildning, är sant, men där har det varit fråga om en berömvärd personlig insats vid sidan om styrelsens författningssenliga åligganden. Av kommitténs redogörelse framgår även, att skogsstyrelsen och skogsvårdsstyrelserna icke kunna bemästra de ifrågasatta nya arbetsuppgifterna utan väsentliga personalförstärningar.

I 1946 års skolkommissions uppdrag ingår att uppmärksamma frågan om ett utbyggande av samhällets möjligheter till prognostisk bedömning av arbetsmarknadsutvecklingen, arbetskrafts- och utbildningsbehov för olika yrken och näringar i syfte att förstärka grundvalen för en ändamålsenlig inriktning av yrkesutbildningsverksamheten, den s. k. prognosutredningen. Kommissionen har under utarbetande en plan för denna utredning. Oavsett

vilket resultat man där kommer till, lär ett fullföljande av grundtanken i nämnda direktiv förutsätta, att åtgärderna för yrkesutbildningsverksamheten inom olika näringsområden samordnas i högre grad än vad för närvarande är fallet.

Skolkommissionen hemställer därför, att frågan om den centrala ledningen av yrkesundervisningsväsendet på arbetar- och förmanstadierna upptages till omprövning.

Beträffande det föreslagna rådets sammansättning har *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund* framhållit, att det mindre skogsbrukets representant självfallet borde väljas inom skogsägareföreningarnas krets.

Departementschefen.

En god yrkesutbildning är en av de viktigaste förutsättningarna för att jordbruket och skogshandlingen i vårt land skola kunna ytterligare utvecklas. Genom 1939 års reformer, då lantbruks-, lantmänna- och lantbruksskolorna fingo sin nuvarande utformning, ordnades den lägre lantbruksundervisningen på ett enligt dåtida krav ändamålsenligt sätt. Framför allt på grund av det snabba framåtskridandet i tekniskt hänseende har emellertid numera uppstått behov av en grundligare och mera allsidig utbildning än den, som i allmänhet för närvarande står till buds. En brist i den nuvarande anordningen är därjämte, att den lämnar stora grupper av befolkningen inom jordbruket och skogsbruket utan möjlighet att komma i åtnjutande av erforderlig utbildning inom ifrågavarande näringar. Det är därför ett önskemål, att undervisningen tillika anordnas så att den kan komma även dessa befolkningsgrupper till del. Härvid avses icke blott inom näringarna redan verksamma män och kvinnor utan även och kanske i främsta rummet de yngre åldersgrupperna.

Såsom de sakkunniga anført torde en regional samordning av verksamheten vara erforderlig för att trygga, att verksamheten skall bedrivas planmässigt och utvecklas på önskvärdt sätt. I remissyttrandena har även behovet härav vitsordats.

Landstingen ha under senare tid i allt större utsträckning ägnat sig åt yrkesutbildningen och bland annat lämnat avsevärt ekonomiskt stöd till utbildningen vid de fasta lantbruksundervisningsanstalterna. Med hänsyn bland annat härtill finner jag det lämpligt att, såsom föreslagits i betänkandet, den erforderliga regionala samordningen av yrkesutbildningen skall ske under landstingens ledning och med vederbörande landstingsområde som enhet.

Mot inrättandet av de föreslagna yrkesundervisningsnämnderna såsom organ för den samordnande verksamheten har i huvudsak invänts, att dessa nämnder äro onödiga, eftersom de uppgifter, som skulle tillkomma dem, antingen för närvarande ombesörjas av andra styrelser eller nämnder på fullt tillfredsställande sätt eller lämpligen kunna anförtros åt redan befintliga organ.

För min del är jag av den uppfattningen, att de föreslagna yrkesundervisningsnämnderna äro väl ägnade att främja undervisningsverksamheten samt att medverka till en lämplig samordning och planering av denna verksamhet. Emellertid är att märka, att yrkesundervisningen inom jordbruket och skogsbruket utgör endast en begränsad del av den yrkesundervisning, som bedrivs eller stödjes av landstingen. Frågan om inrättande av dylika nämnder har alltså räckvidd betydligt utöver det område, som behandlas i förevarande betänkande. Redan med hänsyn härtill kan jag icke ansluta mig till förslaget, att inrättandet av dylika nämnder skulle göras obligatoriskt. Jag anser i stället, att det bör ankomma på varje landsting att bestämman, i vilken form landstinget skall söka få till stånd en samordning och en enhetlig ledning av yrkesundervisningen inom dess verksamhetsområde.

Vad nu sagts äger även tillämpning på frågan om det organ, som bör leda vederbörande hushållningssällskaps undervisningsverksamhet. Såsom de sakkunniga framhållit, har ett sällskap redan enligt gällande bestämmelser möjlighet att uppdraga detta arbete åt en särskild undervisningsnämnd. Det torde väl även kunna antagas, att en dylik nämnd i regel skall ha större möjligheter än sällskapets förvaltningsutskott att ägna tid och intresse åt ifrågavarande uppgifter och därmed också ha större utsikter att nå ett gynnsamt resultat. Eftersom medlemskap i hushållningssällskap i princip kan vinnas av en var i sällskapets område bosatt person, finnes uppenbarligen intet hinder för att i sådan nämnd få önskad representation för olika kategorier. Det bör emellertid ankomma på vederbörande sällskap att självt bestämma, huruvida en dylik nämnd skall tillsättas eller ej.

I fråga om den skogligen yrkesutbildningen synes saken åter ligga annorlunda till. Medan lantbruksundervisningsanstalternas och hushållningssällskapens verksamhet nått viss stadga och inordnats under fastare former, befinner sig den lägre skogligen undervisningen ännu på ett ganska outvecklat stadium. På detta område föreligger därför ett mycket starkt behov av ett organ, som har till speciell uppgift att planera undervisningsverksamheten och skapa kontakt mellan arbetsgivare-, skogsägare- och arbetarorganisationer samt skolstyrelser.

Beträffande frågan, vilket detta organ bör vara, ha delade meningar uttalats. De sakkunnigas förslag innebär, att verksamheten lokalt skall ledas av vederbörande skogsvårdsstyrelse med biträde av ett råd i undervisningsfrågor. I en del yttranden, bland annat från skogsvårdsstyrelsehåll, har icke gjorts någon erinran mot att verksamheten skulle ledas av skogsvårdsstyrelserna men däremot gjorts gällande, att det icke vore nödvändigt att ställa särskilda råd vid skogsvårdsstyrelsernas sida. I några yttranden har slutligen — under hänvisning bland annat till den splittring, som reden nu föreläge beträffande ledningen av den skogligen undervisningen och vilken skulle ytterligare ökas vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag — förordats att icke skogsvårdsstyrelserna utan särskilda länsvis tillsatta nämnder skulle handha ifrågavarande verksamhet. I sistnämnda ytt-

randen har även påyrkats, att frågan skulle göras till föremål för ny utredning.

Såsom jag längre fram skall närmare beröra, måste arbetet med förbättrande av yrkesutbildningen inom skogshanteringen i mångt och mycket få försökskaraktär. Det torde med hänsyn därtill ej heller vara möjligt att nu taga definitiv ställning till frågan om organisationen av denna verksamhet. Emellertid synes det angeläget, att verksamheten skall komma i gång utan dröjsmål. Den lämpligaste lösningen är då enligt min uppfattning den, som föreslagits av de sakkunniga, nämligen att verksamheten skall omhändervävas av skogsvårdsstyrelsen och att denna därvid skall biträdas av ett råd med den sammansättning, som angivits i betänkandet. Ledamöterna i nämnden böra utses av skogsvårdsstyrelsen. Eftersom rådets uppgift bland annat skall vara att i yrkesutbildningsfrågor tjänstgöra såsom kontaktorgan mellan skogsvårdsstyrelsen samt skogsarbetare och olika skogsägarekategorier, bör självfallet valet ske efter samråd med de grupper, som ledamöterna skola representera.

Huruvida den nu angivna lösningen bör bibehållas på längre sikt eller ej, torde få bli beroende på de erfarenheter, som kunna vinnas under det fortsatta arbetet.

Vad de sakkunniga föreslagit angående arvode samt rese- och traktementsersättning åt ledamot av ifrågavarande råd synes böra godtagas.

Som tillsynsmyndighet för den av skogsvårdsstyrelserna bedrivna lägre skogligen yrkesundervisningen torde skogsstyrelsen böra fungera. Frågan om inrättande av en särskild befattning inom skogsstyrelsen för handläggning av de arbetsuppgifter, som ha samband därmed, torde ej behöva upptagas i detta sammanhang. Verksamheten torde nämligen icke under budgetåret 1949/50 få sådan omfattning, att en utvidgning av skogsstyrelsens personal kan anses erforderlig. Saken torde i stället böra upptagas i samband med anslagsäskandena för budgetåret 1950/51.

Jag torde till slut få erinra om att min företrädare i ämbetet i propositionen nr 149 till 1948 års riksdag angående organisationen av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets område uttalade att frågan, vilket organ som i fortsättningen borde omhänderväva den centrala ledningen av lantbruksundervisningen, borde upptagas till övervägande, sedan utredningen rörande yrkesutbildningen inom jordbruket och skogsbruket avslutats. Jag delar denna uppfattning och torde därför senare få anmäla sagda fråga för Kungl. Maj:t.

De fasta lantbruksundervisningsanstalterna.

Förslaget.

De fasta lantbruksundervisningsanstalterna utgöras för närvarande av dels lantmanna-, lantbruks- och lanthushållsskolor, dels jordbrukets yrkeskolor. De förstnämnda skolornas organisation och verksamhet ha reglerats genom stadgan den 21 juni 1940 (nr 724) för statsunderstödda lantbruks-

undervisningsanstalter. Jordbrukets yrkesskolor, som äro endast fyra till antalet, ha först genom beslut av 1944 års riksdag fått en något fastare ställning. Sedan dess utgår anslag till deras verksamhet från ett under nionde huvudtiteln uppfört anslag.

De sakkunnigas förslag i fråga om de fasta lantbruksundervisningsanstalterna beröra i fråga om lantmanna- och lantbruksskolorna ävensom jordbrukets yrkesskolor såväl anstalternas organisation och undervisningsplaner som deras personal- och anslagsbehov. Lanthushållsskolorna ha ej behandlats i betänkandet i vidare mån än att vissa ändringar i bestämmelserna om statsbidrag m. m. föreslås skola gälla även dessa skolor.

Organisation.

De sakkunniga föreslå, att *lantmanna-* och *lantbruksskolorna* skola bibehållas i sin nuvarande organisationsform.

Beträffande jordbrukets yrkesskolor förorda de sakkunniga, att skolformen i princip och under benämningen *jordbruksskolor* skall inordnas såsåsom en erkänd form bland de övriga statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna.

L e d n i n g e n av jordbruksskolorna bör enligt de sakkunniga handhavas av lokala organ. I första hand böra landstingen och hushållningssällskapen, de senare i den mån ekonomiska förutsättningar därför föreligga, komma i fråga såsom huvudmän. Stad som icke deltagar i landsting bör äga att själv eller i förening med landsting upprätta jordbruksskola och åtnjuta statsbidrag härför. Även stiftelse eller förening bör kunna godkännas såsom huvudman, under förutsättning att skolans framtida finansiering är ordnad på betryggande sätt.

Beträffande jordbruksskolas **s t y r e l s e** föreslås enahanda regler skola gälla som för annan lantbruksundervisningsanstalt. Därest Kungl. Maj:t ej annorlunda bestämmer, bör styrelsen sålunda bestå av fem ledamöter, vilka utses på sätt och för tid, som Kungl. Maj:t bestämmer för varje särskild skola. Anordnas vid skolan undervisning i lanthushåll för flickor, böra minst två av ledamöterna vara kvinnor.

Undervisning.

Vid de fasta lantbruksundervisningsanstalterna böra såsom hittills kunna anordnas såväl huvudkurser som specialkurser. De sakkunniga framlägga vissa förslag beträffande den närmare utformningen av huvudkurserna. De understryka emellertid, att förslagen icke göra anspråk på att täcka alla vårt lands skilda förhållanden eller att böra få giltighet för obegränsad tid.

Lantmannaskolorna. För närvarande utgöras lantmannaskolornas huvudkurser av vinterkurs, fortsättningskurs till vinterkurs, längre kurs och helårskurs. Dessa förordas skola bibehållas ehuru i modifierad form. Därjämte föreslås, att en ny huvudkurs — praktisk-teoretisk sommarkurs — skall inrättas.

Beträffande den teoretiska undervisningen i de nuvarande huvudkurserna och dennas fördelning på olika ämnen hänvisas till tab. 1 å s. 13 i de sakkunnigas betänkande.

I fråga om *vinterkursen*, vilken enligt de sakkunniga liksom hittills torde komma att locka det största antalet elever, föreslås bland annat vissa förändringar i ämnenas antal och den tid, som bör ägnas ettvarvt av dem. Bland annat förordas, att ämnet maskin- och redskapslära skall göras till särskilt betygsämne och undervisningstiden däri ökas till omkring 70 timmar. Undervisningen bör i väsentlig mån bestå av demonstrationer och övningar. Även ämnet arbetslära, vilket för närvarande ingår såsom en del av ämnet lantbruksekonomi, bör göras till särskilt betygsämne. Undervisningen bör omfatta omkring 50 timmar och i största möjliga utsträckning ha karaktären av övningar och demonstrationer.

De sakkunniga anse, att det skulle vara till stor fördel för undervisningen, om vinterkursen utsträcktes till att omfatta sex månader. I de fall, då en kurs om sex månader icke kan anordnas av hänsyn till elevrekryteringen, får enligt de sakkunniga övervägas, huruvida man icke bör minska antalet undervisningstimmar för vissa ämnen, som icke äro fackbetonade, eller helt utesluta dessa ämnen.

Till sådana ämnen, för vilka antalet undervisningstimmar kan minskas, höra enligt de sakkunniga medborgarkunskap, svenska språket och räkning med geometri. Vidare bör undervisningen i naturlära kunna inskränkas till vad som kan anses absolut nödvändigt för att eleverna skola kunna tillgodogöra sig undervisningen i övrigt. Undervisningen i fältmätning och avvägning samt ritning bör begränsas till att i anslutning till undervisningen i jordens torrläggning och bevattning lära eleverna att förstå och att som hjälpmedel vid utförande av arbete använda en dikesprofil och täckdikningskarta. Åt jordbruksläran i övrigt bör ägnas sådan tid, att det blir möjligt att i en mera koncentrerad form meddela eleverna ett tillräckligt kunskapsstoff.

Undervisningen i husdjurslära föreslås skola beredas en förhållandevis väl tilltagen tid.

De jordbruksekonomiska problemen böra tillmätas ett relativt stort utrymme. Hänsyn härtill bör tagas vid bestämmandet av tiden för ämnet lantbruksekonomi.

I ämnet skogshushållning bör undervisningen utvidgas vid lantmannaskolorna i de bygder, där bondeskogsbruket har betydelse.

Å s. 67 i betänkandet finnes återgivet ett av de sakkunniga framlagt förslag till timplan (normalplan) för dels en vinterkurs av nu vanlig längd (125 arbetsdagar), där ämnena svenska språket och räkning med geometri uteslutits, och dels en vinterkurs om sex månader, i vilken nämnda ämnen behållits och alternativa förslag till ökad undervisning i skogshushållning inlagts.

Vinterkursen skall enligt de sakkunnigas förslag utgöra den teoretiska

grunden för arbetsledarutbildningen vid lantbruksskolorna. Med hänsyn därtill ävensom till att eleverna vid fortsättningskursen till vinterkursen i en del fall rekryteras från skolor, som ej själva anordna fortsättningskurs, finna de sakkunniga det vara av betydelse att undervisningen i vinterkursen vid de olika skolorna avväges så, att den i stort sett kan anses likvärdig. Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen att beakta detta, då undervisningsplanerna fastställas.

Såsom villkor för inträde i vinterkurs, längre kurs och helårskurs föreslås, att sökande skall ha fyllt 18 år och minst ett år varit sysselsatt med lantbruksarbete. Skolans styrelse bör dock, då särskilda skäl föreligga, äga medgiva inträde åt den, som fyllt 17 år, samt efter lantbruksstyrelsens i varje särskilt fall lämnade medgivande, även åt den, som icke fyllt 17 år.

Fortsättningskurs till vinterkurs. De nu anordnade fortsättningskurserna äro av två typer, den ena mera teoretisk och den andra mera praktisk.

Fortsättningskurserna föreslås skola bibehållas såsom utbildningsform men givas en i hög grad praktiskt betonad inriktning. Det framhålles dock, att man erfarenhetsmässigt har att utgå från att elevrekryteringen till fortsättningskurserna erbjuder svårigheter och att därför anledning saknas att rekommendera en mera allmän utbyggnad av dessa kurser.

För att fortsättningskursen skall sträcka sig över större delen av vegetationsperioden föreslås, att kurstiden skall fastställas till minst 125 dagar i stället för nuvarande 110 dagar. Den praktiska delen av undervisningen bör anordnas i form av arbetsturer eller mera begränsade arbetsövningar; båda dessa former kunna även komma till användning vid samma kurs. Allsidig belysning av rationella arbetsmetoder vid arbeten av skilda slag bör eftersträvas. Teoriundervisningen, som även den bör innefatta övningar och demonstrationer, föreslås skola normalt begränsas till omkring 500 timmar. Ett av de sakkunniga upprättat förslag till normalplan för den teoretiska undervisningen återfinnes å s. 69 i betänkandet.

De sakkunniga ha räknat med att kontrollassistentutbildning icke skall lämnas i fortsättningskursen. Visserligen bör en begränsad undervisning rörande mjölkkontroll och kontrollbokföring samt vad därmed sammanhänger kunna meddelas i samband med berörda fackämnen, men för blivande kontrollassistenter böra särskilda kurser anordnas.

För vinnande av inträde i fortsättningskurs skall fordras, att sökanden genomgått vinterkurs eller på annat sätt styrkt sig ha förvärvat motsvarande kunskapsmått.

Längre kurs. Den under denna benämning anordnade huvudkursen har fått mycket begränsad betydelse. Den förekommer nämligen nu endast vid fyra skolor. Ur pedagogisk synpunkt har denna kurs enligt de sakkunnigas mening vissa företräden framför kombinationen vinterkurs—fortsättningskurs, då undervisningen redan från början kan läggas upp efter de vidare linjer, som den mera omfattande kurstiden giver utrymme för. Dess värde skulle emellertid enligt de sakkunniga bliva avgjort större, om praktiska öv-

ningar finge ett väl tillmätt utrymme i kursplanen, framför allt under den del av kursen, som är förlagd till sommarhalvåret. Förutsättningarna här för äro visserligen växlande med hänsyn till skoljordbruk m. m. De sakkunniga förorda dock en omläggning av undervisningsplanerna, så att dessa på bästa sätt kunna tillgodose nu angivna önskemål.

I fråga om kontrollassistentutbildning, som i regel lämnas i denna kurs, hänvisa de sakkunniga till vad som anförts därom beträffande fortsättningskursen.

Längre kurs föreslås skola ha en varaktighet av minst 250 dagar (för närvarande minst 230 dagar) för att den skall komma att sträcka sig över större delen av vegetationsperioden. Vid framtida utbyggnad av lantmannaskolorna bör enligt de sakkunniga övervägas, om det icke är lämpligare att anordna vinterkurs och längre kurs i stället för vinterkurs och fortsättningskurs. De ungdomar, som anse sig behöva en mera omfattande undervisning än en vinterkurs kan giva, böra nämligen redan från början ha möjlighet att bestämma sig för den längre kurstiden.

Helårskurs. Inom lantmannaskolorna är det för närvarande i helårskursen, som den rent praktiska utbildningen i jordbruksarbete tillgodoses. Sin största betydelse har denna kurs enligt de sakkunnigas mening i Norrland, där det finnes mindre möjligheter än i övriga delar av landet att giva blivande jordbrukare en praktisk utbildning utöver den, som kan erhållas vid föräldrarnas jordbruk. De sakkunniga anse emellertid, att det tillika bör beredas möjlighet för jordbrukarungdom att vid enskilda jordbruk i organiserade former erhålla en praktisk utbildning som, kompletterad med en vinterkurs, giver en med helårskursen likvärdig utbildning. Därmed skulle behovet av de nuvarande helårskurserna, som ställa sig relativt kostsamma för det allmänna, bliva mindre. Dock ha de sakkunniga funnit helårskursen böra bibehållas såsom en form att tillgodose behovet av både teoretisk undervisning i jordbruksämnen och en sådan praktisk utbildning, som kan förvärfvas genom dagligt deltagande i arbetet vid ett skoljordbruk.

Vidgade uppgifter för lantmannaskolorna. Inträde i lantmannaskola kan för närvarande som regel vinnas först efter fyllda 18 år. De sakkunniga förorda som redan nämnts, att denna åldersgräns skall bibehållas. För de yngre åldersgrupperna finnes emellertid icke tillgång till någon av det allmänna ordnad utbildning inom jordbruket utom de fyra förut omförmälda yrkesskolorna, och dessa kunna på grund av sitt fåtal icke spela någon större roll härvidlag. I de sakkunnigas uppdrag har ingått att undersöka huru sådan utbildning bör anordnas. I direktiven för de sakkunniga har såsom ett par alternativ ifrågasatts, att särskilda internatskolor skulle inrättas med kortare, i huvudsak praktiskt betonade kurser året runt eller att en sådan kursverksamhet skulle anknytas till de redan befintliga lantmann- och lantbruksskolorna.

De sakkunniga ha i princip funnit det senare alternativet vara att föredraga. De förorda därför, att vid lantmannaskolorna skall anordnas *prak-*

tisk-teoretisk sommarkurs för ungdom i åldern 16—18 år. Undantagsvis böra såsom elever kunna antagas även femtonåringar samt de som äro över 18 år.

Kursen, som föreslås skola betecknas såsom huvudkurs, bör omfatta minst 125 arbetsdagar. Vid undervisningen bör huvudvikten läggas vid praktiskt arbete, övningar och demonstrationer. Endast en mera begränsad tid, förslagsvis cirka två timmar per dag, bör anslås till teoretisk undervisning.

Såsom exempel på huru undervisningen bör ordnas hänvisa de sakkunniga till en å s. 76 i betänkandet intagen plan, avseende en kurs om 21 veckor och med en total undervisningstid av 45 timmar i veckan.

Genom de praktisk-teoretiska sommarkurserna skulle emellertid utbildningsmöjligheter öppnas endast för ett mindre antal ungdomar, eftersom en del lantmannaskolor helt sakna skoljordbruk eller äro försedda med ett för litet sådant samt nödiga undervisningslokaler fattas. För det stora flertalet ungdomar får man därför enligt de sakkunniga räkna med att de förvärva den praktiska utbildningen i huvudsak genom arbete vid föräldragården eller såsom anställda jordbruksarbetare. För att dylika ungdomar skola kunna få en till en bestämd tid koncentrerad, mera allsidig praktik i annan miljö än den vanliga, förorda de sakkunniga att under lantmannaskolornas ledning skola anordnas *praktikkurser*, där den praktiska utbildningen förlägges till särskilda elevgårdar. Praktikkursen bör enligt de sakkunniga tillika kunna bliva en väg att bereda grundläggande yrkesutbildning åt sådana ungdomar från andra samhällsgrupper, som ämna ägna sig åt jordbruket.

Praktikkursen föreslås bliva ettårig — i särskilda fall bör den dock kunna omfatta endast ett halvt år — och stå öppen för den som fyllt 16 år. Elevgårdarna, som kunna vara av skiftande storlek, böra godkännas av lantbruksstyrelsen, som även bör öva tillsyn och kontroll över dem. Godkännande bör vara tidsbegränsat, förslagsvis till tre år. Mellan lantbruksstyrelsen och innehavaren av elevgård bör träffas avtal, varigenom innehavaren förbinder sig att enligt en plan, som vederbörande lantmannaskolas styrelse tillstyrkt och lantbruksstyrelsen godkänt, lämna praktisk utbildning i jordbruksarbete till ett bestämt antal elever, vilka anvisas av skolan. Eleverna skola sålunda icke blott beredas arbete utan även erhålla verklig utbildning vid elevgården.

Under kursen skall enligt förslaget orienterande teoretisk undervisning meddelas vid skolan i tre perioder, envar om en vecka. Av dessa perioder bör en förläggas till hösten, då kursen beräknas börja, en till tiden kort före vårbruket och en till kursens slut.

Ett förslag till undervisningsplan har som bilaga 3 fogats vid betänkandet.

Kontakten mellan skolan och eleverna bör emellertid enligt de sakkunniga icke begränsas till blott tiden för den teoretiska undervisningen. Därför föreslås att varje elev skall föra dagbok över det praktiska arbetet och

dess fördelning, gjorda iakttagelser m. m. Dessa dagböcker skola med vissa mellanrum insändas till skolan för granskning. På så sätt erhålles kontroll över eleven ävensom över att han planenligt får deltaga i olika arbeten. Rektor eller därtill utsedd lärare bör därjämte genom besök vid elevgårdarna uppehålla personlig kontakt med dessas innehavare och med eleverna.

Eleverna föreslås skola åtnjuta kontant lön av innehavaren av elevgården. Vid bestämmandet av lönen bör hänsyn tagas till att eleverna ofta äro ovana vid arbetet, att förslitningen av maskiner och verktyg kan bliva onormalt stor samt att arbetet måste anordnas på särskilt sätt för utbildningens skull. De sakkunniga anse därför, att lönen i allmänhet bör bestämmas något lägre än den, som utgår till dagsverkare enligt gällande kollektivavtal mellan Svenska lantarbetsgivareföreningen och Svenska lantarbetareförbundet. Såsom lämpliga nedre gränser förordas de sakkunniga 80 procent av dagsverkarens lön för elev, som förut under minst ett år varit sysselsatt i lantbruksarbete, och 60 procent därav för annan elev. Ersättning för kost och logi bör elev erlägga enligt de i nämnda kollektivavtal överenskomna grunderna.

Frågan om ersättning till innehavare av elevgård behandlas i annat sammanhang.

Under tid, då eleverna åtnjuta undervisning vid skolan, böra de genom skolans försorg kostnadsfritt beredas kost och logi. Därjämte bör skolan bestrida kostnaden för deras resor mellan skolan och elevgården i anledning av undervisningen.

Lantbruksskolorna. Huvudkurserna vid lantbruksskola äro för närvarande som regel dels tvåårig kurs för utbildning av jordbruksförmän, dels ettårig kurs för allmän praktisk-teoretisk jordbruksutbildning, dels ock ettårig kurs för utbildning av ladugårdsförmän.

De sakkunniga föreslå, att de båda förstnämnda kurserna skola ersättas av en *arbetsledarkurs* om ett år. Såsom inträdesfordringar för denna böra uppställas teoretiska kunskaper, motsvarande minst lantmannaskolas vinterkurs, samt antingen minst tre års praktiskt arbete i jordbruk eller ett års sådant arbete och genomgången praktikkurs.

Enligt betänkandet bör den teoretiska undervisningen i arbetsledarkursen omfatta minst 550 timmar.

Den praktiska undervisningen föreslås skola meddelas genom att eleverna turvis deltaga i förekommande arbetsuppgifter vid jordbruket och i djurstallarna samt i skogsbruket ävensom genom att, i den mån så erfordras, särskilda arbetsövningar anordnas, omfattande minst 400 timmar för varje elev. I form av exkursioner böra eleverna få olika områden av rationell jordbruksdrift belysta.

Minimiåldern för inträde i kursen föreslås till 19 år, dock med rätt för skolstyrelse att medgiva undantag härifrån, då särskilda skäl föreligga. Undervisningen skall vara avgiftsfri. Eleverna skola utan kostnad erhålla kost, bostad och läkarvård, varjämte stipendier böra utgå efter de grunder, som för närvarande gälla för motsvarande kurser.

Den tid, som icke tages i anspråk för arbetsledarkursen, bör enligt de sakkunniga användas till anordnande av en ettårig *praktikkurs*. Denna praktikkurs bör likna den, som föreslagits skola komma till stånd vid lantmannaskolorna, med den skillnaden att den praktiska utbildningen här utslutande skulle äga rum vid skoljordbruket. För inträde i praktikkurs bör fordras, att sökande fyllt 16 år.

Utbildningen av ladugårdsförmän förordas skola koncentreras till en ettårig *ladugårdsförmanskurs*. Den nu förekommande formen för utbildning av ladugårdsförmän med praktisk utbildning vid enskilda gårdar och särskild teoretisk utbildning, förlagd till lantbruks- eller lantmannaskola, bör alltså avvecklas.

Ladugårdsförmanskursen bör omfatta cirka 400 timmars teoretisk undervisning, fördelad över hela utbildningstiden. Den föreslagna ämnesfördelningen framgår av s. 88 i betänkandet.

I jämförelse med nuvarande anordning har ökad tid anslagits främst till undervisningen i maskin- och redskapslära samt i arbetslära. I sistnämnda ämne bör ingå undervisning i psykologi och utbildningsfrågor samt orientering rörande arbets- och sociallagstiftning.

Den teoretiska undervisningen bör inrymmas inom den normala arbetstiden. Eleverna böra åtnjuta fridagar i samma omfattning som djurskötare. Utöver stipendier av statsmedel böra eleverna erhålla lön av skolans ägare. De sakkunniga föreslå att lönen, oavsett om eleven är gift eller ogift, skall utgå med minst 60 procent av den kontanta månadslönen för djurskötare enligt gällande avtal mellan Svenska lantarbetsgivareföreningen och Svenska lantarbetareförbundet.

Minimiåldern för inträde föreslås till 19 år, dock med rätt för skolans styrelse att, då särskilda skäl föreligga, medgiva inträde åt den, som fyllt 18 år. Sökande skall dessutom under minst ett år ha varit sysselsatt med djurskötsel.

Jordbruksskolorna. Vid de nuvarande yrkesskolorna anordnas tvååriga jordbrukskurser för gossar. Därjämte finnas ettåriga lantushållskurser för flickor vid Pålkemskolan och Sorselegården.

De sakkunniga föreslå, att jordbrukskurs fortfarande skall vara tvåårig. Dock bör den, som genomgått fortsättningsskola och äger någon kännedom om jordbruksarbete, efter skolstyrelsens bedömande kunna intagas för ettårig utbildning. Sådan elev skall delta i den teoretiska undervisning, som anordnas för andra årskursen.

Till teoretisk undervisning och övningsämnen föreslås skola anslås i regel omkring 500 timmar för varje årskurs, fördelade på ungefär sådant sätt, som för närvarande är fallet vid Gålöskolan och Vittjärsvgården (se tab. 7 å s. 29 i betänkandet). Undervisning i de allmänna ämnena bör i huvudsak förläggas till det första året och i fackämnena till det andra.

Den praktiska undervisningen i jordbrukskursen föreslås i huvudsak

skola ske genom att eleverna under lärares och förmäns ledning få utföra arbete inom gårdsdriftens samtliga grenar.

Såsom elev skall kunna antagas den, som genomgått folkskola samt är minst 14 och högst 17 år gammal. Då särskilda skäl föreligga, skall lantbruksstyrelsen äga medgiva inträde även för den som fyllt 17 år. Varje skola bör ha minst 30 elever; dock må Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbruksstyrelsen kunna medgiva undantag härifrån.

Vad beträffar undervisningen i lantbruksskolor för flickor vid jordbruksskolor föreslås, att huvudvikten skall läggas vid den praktiska utbildningen, anordnad enligt de normer, som gälla vid lantbruksskolorna. Omkring 600 timmar böra sålunda anslås till teoretisk undervisning samt slöjd, gymnastik och idrott. I de allmänna ämnena bör gemensam undervisning kunna förekomma för de manliga och kvinnliga eleverna.

Kurserna föreslås skola börja omkring den 1 juli. Lantbruksstyrelsen bör dock äga att på framställning av skolstyrelse fastställa annan tid.

Lärarna.

Som allmänna synpunkter beträffande fordringarna å lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna framhålla de sakkunniga bland annat, att dessa böra ha erhållit viss pedagogisk utbildning samt att frågan om fortbildningskurser för lärarna bör beaktas.

Den viktigaste nyheten i de sakkunnigas förslag angående lärarna vid de fasta undervisningsanstalterna avser införande av en ny kategori av lärare med lägre utbildning än agronomutbildning.

Det framhålles i betänkandet, att den fasta lärarpersonalen vid lantman- och lantbruksskolorna hittills med ett eller annat undantag haft sådan högre utbildning. Dessa lärare böra givetvis ägna sig även åt den praktiska utbildningen på områden, där de meddela teoretisk undervisning. Det är dock icke nödvändigt att de tagas i anspråk för den rent instruktionsmässiga handledningen av praktiskt arbete och arbetsövningar. För sådan handledning böra i stället anställas särskilda personer med annan utbildning — yrkeslärare i jordbruksarbete och i ladugårdsarbete.

Yrkeslärare i jordbruksarbete bör enligt de sakkunniga ha genomgått driftsledarkursen vid Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut (jfr stadgan den 22 september 1938, nr 632, för institutet). I betänkandet föreslås i detta sammanhang även, att genomgången driftsledarkurs skall uppställas såsom kompetenskrav för jordbruksinstruktör vid hushållningssällskap. Vissa förändringar i kursplanen anses böra vidtagas för att kursen skall kunna anpassas för det nu angivna syftet.

Kompetenskravet för befattning såsom *yrkeslärare i ladugårdsarbete* föreslås skola innefatta minst genomgången vinterkurs vid lantmannaskola och ettårig kurs för utbildning av ladugårdsförmän.

För att yrkeslärarna i ladugårdsarbete, vilkas antal kommer att bli

mycket ringa, skola beredas någon pedagogisk utbildning, föreslås, att för dem skola anordnas speciella kurser om 3—4 veckor. Förutom undervisning i pedagogik och psykologi bör i en sådan kurs meddelas en något fördjupad undervisning i vissa av de ämnen, som ingå i kurserna för ladugårdsförmän. Lantbruksstyrelsen föreslås bära anordna dylika kurser i mån av behov samt göra de framställningar om medelsanvisning härför, som befinnas erforderliga.

Tid efter annan bära enligt de sakkunniga anordnas kurser för lärarna för att bereda dessa tillfälle att följa med utvecklingen och komplettera sin utbildning. Såsom omedelbart aktuella peka de sakkunniga på sådana kurser i maskin- och redskapslära samt i arbetsledning och arbetspsykologi. Kurserna bära anordnas av lantbruksstyrelsen.

Rörande *behovet av lärare* vid de skilda skolformerna ha de sakkunniga anfört följande.

Lantbruksskolorna. Yrkeslärare i jordbruksarbete föreslås skola tillsättas vid samtliga lantbruksskolor utan avbidan på den föreslagna omorganisationen av kurserna.

Då den praktiska utbildningen under kurserna till större delen äger rum i samband med arbete vid skoljordbruket, anse de sakkunniga att, till undvikande av kompetenskonflikter, med yrkeslärarbefattningen bör förenas tjänsten som arbetsledare vid skoljordbruket. Övergångsvis bör stadgas att den, som vid bestämmelsernas ikraftträdande innehar anställning som arbetsledare, bör kunna antagas såsom yrkeslärare i jordbruksarbete utan att befattningen ledigförklaras, därest lantbruksstyrelsen prövar honom lämplig för uppgiften.

Vid den praktiska utbildningen förutsättas andra vid skoljordbruket anställda personer skola biträda såsom instruktörer, t. ex. smed eller reparatör vid maskinundervisningen, traktorskötare vid traktorkörning etc.

Beträffande den teoretiska undervisningen föreslås, att yrkeslärare i jordbruksarbete, vilken erhållit utbildning vid driftsledarkurs, skall kunna förordnas att biträda vid undervisningen i exempelvis arbetslära samt maskin- och redskapslära. På grund härav och med hänsyn till att den teoretiska undervisningen kommer att bliva mindre omfattande efter genomförandet av den föreslagna organisationen av huvudkurserna vid lantbruksskolorna blir enligt de sakkunniga behovet av agronomutbildad lärarpersonal mindre än för närvarande. Under förutsättning att lantbruksskolorna icke komma att tagas i anspråk för kursverksamhet utöver huvudkurser och praktikkurser, skulle därför de nuvarande befattningarna som extra ordinarie ämneslärare kunna indragas fr. o. m. läsåret 1951/52.

Yrkeslärare i ladugårdsarbete föreslås tills vidare skola tillsättas endast vid skolor, som anordna kurser för ladugårdsförmän. Med sådan befattning torde bära förenas tjänsten som ladugårdsföreståndare vid samma skola. Övergångsbestämmelser bära utfärdas av motsvarande innehåll som beträffande yrkeslärare i jordbruksarbete.

Lantmannaskolorna. Vid de lantmannaskolor, som anordna helårskurser,

föreslås befattningar som yrkeslärare i jordbruksarbete skola inrättas. Enär sådana skolor regelmässigt torde anordna jämväl andra kurser — huvudkurser eller specialkurser eller bådadera — synas enligt de sakkunniga skäl finnas för att här bibehålla de extra ordinarie ämneslärarna. Beträffande föreningen av tjänsterna såsom yrkeslärare i jordbruksarbete och såsom arbetsledare vid skoljordbruket ävensom beträffande övergångsbestämmelse för tjänstetillsättningen förordas enahanda anordning som föreslagits i fråga om lantbruksskolorna.

Enligt de sakkunnigas förslag skola — såsom tidigare nämnts — praktikkurser anordnas vid särskilda elevgårdar. Det borde bliva av stort värde om innehavarna av dessa gårdar eller där anställda arbetsledare någon gång kunde samlas till överläggningar med skolornas ledning och lärare, eventuellt i närvaro av representant för lantbruksstyrelsen. De sakkunniga anse så lämpligast kunna ske genom att lantbruksstyrelsen anordnar informationsdagar, som i vissa fall torde kunna bliva gemensamma för flera skolor och elevgårdsområden.

Jordbruksskolorna. Ledningen av sådan skola föreslås böra omhänderväras av en föreståndare (rektor) med samma kompetens som föreståndare för lantbruks- eller lantmannaskola. De sakkunniga förorda tillika, att vid antagandet av föreståndare för yrkesskola särskilt avseende skall fästas vid sökandens erfarenhet som ledare av ungdomsverksamhet. Den ytterligare lärarpersonalen bör vid huvudkursen för utbildning i jordbruksarbete liksom för närvarande utgöras av en yrkeslärare i jordbruksarbete samt speciallärare i mån av behov. Vid större skolor bör därjämte finnas en assistent för att biträda huvudsakligast vid ledningen av den praktiska utbildningen och vid elevernas fritidssysselsättning. Yrkeslärare böra hava genomgått driftsledarkurs. För befattningen som assistent bör fordras genomgången lantbruksskola. Med hänsyn till att dessa kompetensvillkor icke fyllas av samtliga nuvarande befattningshavare vid yrkesskolorna föreslå de sakkunniga, att särskilda övergångsbestämmelser skola utfärdas.

För undervisningen i lantbrukshållskursen skola enligt förslaget finnas ordinarie och extra ordinarie ämneslärarinnor. Dessa böra ha genomgått lärrinnekurs vid med statsmedel understött lantbrukshållningsseminarium.

De sakkunniga beräkna, att behovet av fast anställd lärarpersonal normalt bör kunna tillgodoses inom följande ram:

i tvåårig huvudkurs för utbildning i jordbruksarbete

med 15—20 ¹ elevplatser.....	1	föreståndare.
» 25 ¹ —35 »	1	» 1 yrkeslärare.
» 40—50 »	1	» 1 yrkeslärare och
	1	assistent.

i ettårig huvudkurs för utbildning i lantbrukshåll

med 15—20 elevplatser.	1	ämneslärarinna, 1 extra ordinarie ämneslärarinna
» 25—30 »	2	» , 1 » »

¹ Under 30 elevplatser endast vid skolor med båda slagen av huvudkurser.

Vid den praktiska utbildningen böra såsom instruktörer biträda förmän och annan personal vid skoljordbruken. I fråga om mindre skolor är det enligt de sakkunniga tillräckligt, om en ladugårdsförman (eller ladugårds-skötare) finnes anställd. För den praktiska utbildningen i smide, slöjd och trädgårdsskötsel torde i vissa fall anordningar kunna träffas, som göra det onödigt att fast anställa gårdshantverkare och trädgårdsmästare.

Statsbidrag.

Lärlöner. Frågan om anställnings- och avlöningsförhållandena för lärarpersonalen vid lantmanna- och lantbruksskolor är för närvarande under utredning hos 1941 års lärlönesakkunniga. De sakkunniga för yrkesutbildningen ha därför ej upptagit denna fråga till behandling i vidare mån än att de förordat viss jämkning i möjligheten att erhålla statsbidrag för helårslön. De föreslå nämligen, att, enligt Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall, föreståndare och lärare vid lantmannaskola, där såsom enda huvudkurs anordnas vinterkurs, må med hänsyn till övrig undervisningsverksamhet vid skolan ävensom till skötseln av skoljordbruket uppbära lön såsom om ytterligare huvudkurs anordnats.

Den utredning, som verkställes av 1941 års lärlönesakkunniga, berör däremot icke lärarna vid jordbruksskolorna och ej heller de nu föreslagna yrkeslärarna. De sakkunniga för yrkesutbildningen ha därför vid behandlingen av frågan om statsbidrag till lantbruksundervisningsanstalterna upptagit spørsmålet om dessa lärares löner men i övrigt utgått från gällande lönebestämmelser. Enligt de sistnämnda utgår statsbidrag för bestridande av kontant minimigrundlön, ålderstillägg, rörligt tillägg och vikariatsersättning samt, efter Kungl. Maj:ts bestämmande för varje skola, av arvode åt speciallärare (kungörelsen den 5 september 1942, nr 807).

Föreståndare för jordbruksskola förordas skola i avlöningshänseende jämföras med föreståndare för lantbruksskola. Ämneslärarinna och extra ordinarie ämneslärarinna i ettårig lantbruksskola vid jordbruksskola anses böra jämföras med motsvarande befattningshavare vid lantbruksskola med helårskurs. Till nuvarande föreståndarinna och biträdande husmor vid jordbruksskolorna i Sorsele och Pålkem föreslås personliga lönetillägg skola utgå, när de skulle få vidkännas löneminskning om de erhöle lön såsom ämneslärarinna respektive extra ordinarie ämneslärarinna.

För de nuvarande yrkeslärarna vid jordbrukets yrkesskolor utgår en grundlön av 4 475 kronor, vartill kommer rörligt tillägg med 15 procent, kristillägg med 24,4 procent och provisoriskt lönetillägg med 960 kronor, eller tillhoppa 7 193 kronor 60 öre. Därjämte utgår ålderstillägg enligt de grunder, som gälla för ämneslärare. Tillika erhålla de kostnadsfritt bostad och bränsle. Yrkeslärarna i jordbruksarbete och i ladugårdsarbete föreslås skola erhålla samma löneförmåner. För yrkeslärare i jordbruksarbete vid lantmannaskolor, som anordna fortsättningskurs till vinterkurs med praktisk undervisning eller, förutom vinterkurs, föreslagen praktisk-teoretisk

sommarkurs, bör lönen sättas lägre, eftersom dylik lärare icke kommer att tagas i anspråk för läraruppgifter i samma utsträckning som då praktisk utbildning förekommer året runt. Med utgångspunkt från gällande grundlöner för extra ordinarie ämneslärare vid vinterkurs föreslås grundlönen till sådan yrkeslärare skola utgå med 3 400 kronor, om fortsättningskurs eller praktisk-teoretisk sommarkurs pågår minst 125 dagar, och till 3 600 kronor, om dylik kurs pågår minst 150 dagar. Vid lantmannaskola, som anordnar längre kurs med praktisk undervisning, bör grundlönen fastställas till 3 400 kronor. Med rörligt tillägg, kristillägg och provisoriskt lönetillägg om 540 resp. 600 kronor, skulle den totala lönen i dessa fall uppgå till i runt tal 5 280 resp. 5 620 kronor.

Samtliga nu nämnda befattningar förutsättas skola förenas med pensionsrätt i statens pensionsanstalt.

Till assistent vid jordbruksskola föreslås skola utgå en grundlön av 3 000 kronor. Inklusivt rörligt tillägg och kristillägg samt ett provisoriskt lönetillägg om 780 kronor skulle assistents årliga kontantlön sålunda uppgå till 4 962 kronor.

Det statsbidrag, som för närvarande utgår för att avlöna husmor vid Gälöskolan och vid Vittjärvsgården, bör upphöra, då jordbruksskolorna i fråga om statsbidrag skola intaga samma ställning som övriga ifrågakavande undervisningsanstalter.

Grunderna för statsbidrag till arvode åt speciallärare böra vara desamma vid jordbruksskolorna som vid övriga lantbruksundervisningsanstalter.

Till innehavare av elevgård föreslås ersättning skola utgå med 500 kronor per läsår för en elev, 800 kronor för två elever och 1 000 kronor för tre eller flera elever. Hela denna kostnad, som för läsåret 1949/50 beräknas till 39 500 kronor, bör enligt de sakkunniga ersättas av statsmedel.

De sakkunnigas förslag rörande lärarlönerna beräknas medföra en höjning av statsbidraget till avlöningar vid de fasta lantbruksundervisningsanstalterna med omkring 170 000 kronor, jämfört med det belopp som beräknats för budgetåret 1948/49.

Driftkostnader. De sakkunniga förorda, att statsbidrag till driftkostnaderna för lantmannaskolornas huvudkurser skall utgå dels såsom ett grundbidrag av 20 kronor per dag, då undervisning — oavsett om i en eller flera huvudkurser eller specialkurser — pågår vid skolan, dels såsom ett tilläggsbidrag av en krona per elev och dag i huvudkurs. Den nuvarande bestämmelsen om maximering av bidraget till tre fjärdedelar av kostnaderna, sedan avdrag gjorts för influtna hyror för elevbostäder, föreslås skola bibehållas, liksom även villkoret att från annat håll skall tillskjutas ett belopp, som motsvarar minst en tredjedel av bidraget. I fråga om hyra för elevbostad uttala de sakkunniga, att sådan bör utgå med högst 5—10 kronor i månaden för delat rum.

Beträffande praktikkurserna föreslås särskilt bidrag skola utgå med 150 kronor per elev och läsår jämte gottgörelse för vad skolan utgivit för ele-

vernas resor i billigaste klass å järnväg, båt eller omnibus mellan skolan och elevgårdarna.

De föreslagna bidragsreglerna böra enligt de sakkunniga tillämpas även vid lanthus hållsskolorna.

Till lantbruksskolornas huvudkurser — här bortses från de statsägda skolorna i Alnarp och Ultuna — förordas statsbidrag efter samma grunder som beträffande lantmannaskolorna. Det särskilda bidrag, som för närvarande utgår till skola med ladugårdsförmanskurs, skall således icke vidare ifrågakomma.

För praktikkurs bör liksom beträffande lantmannaskola utgå särskilt bidrag med 150 kronor per elev och läsår.

De avgifter, som eleverna i lantbruksskolas ettårskurs nu erlägga, anses böra borttagas.

Vad jordbruksskolorna beträffar förorda de sakkunniga, att det nuvarande systemet, enligt vilket skolan svarar för elevernas kost, logi och skolmateriel och i gengäld erhåller statsbidrag enligt särskilda grunder, skall avvecklas. Eleverna böra alltså själva bekosta sitt uppehälle m. m. samt erhålla stipendier i likhet med elever vid lantmannaskolorna. Driftkostnadsbidrag bör då också utgå efter samma regler som för dessa skolor.

Ansökan om statsbidrag föreslås skola prövas av lantbruksstyrelsen. Förskott å bidrag bör, till skillnad från vad nu gäller, utbetalas på grundval av vad varje skola beräknas kunna erhålla under det läsår, bidraget avser.

Ett genomförande av förslaget om ändrade grunder för statsbidrag till driftkostnader kan enligt de sakkunniga beräknas medföra en ökning av det årliga medelsbehovet med i runt tal 440 000 kronor.

Byggnadsarbeten. Enligt gällande bestämmelser angående statsbidrag till byggnadsarbeten vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna är rätten till statsbidrag begränsad till de för skolverksamheten erforderliga lokalerna, däri inbegripet bostäder för lärare och elever. Bidrag kan således icke utgå till byggnader, som erfordras för skoljordbrukens drift. Vidare kan bidrag icke utgå till lantbruksskolor.

De sakkunniga föreslå, att bidrag fortfarande skall utgå till för skolverksamheten erforderliga lokaler. Liksom hittills bör bidraget utgöra 75 procent av kostnaden. Då den praktiskt betonade undervisning, som de sakkunniga förordat, medför att undervisningen mer än nu flyttas utanför lektionsalen, kan gränsen mellan skolan och skoljordbruket icke längre strängt upprätthållas. Enligt de sakkunnigas mening föreligger det dock icke skäl för att bidrag skall utgå till sådant förvärv av för skoljordbrukets drift nödvändiga byggnader, som sker i samband med att skoljordbruket inköpes, eller till byggnadskostnad, som icke är motiverad ur undervisningens synpunkt. Däremot bör bidrag få utgå för ny-, om- eller tillbyggnad, som behövs för jordbruket vid lantmannaskola, jordbruksskola eller lanthus hållsskola, därest byggnadsverksamheten är påkallad av undervisningens

ändamålsenliga bedrivande. Med hänsyn till att byggnaden även blir av värde för skoljordbruket föreslås att bidraget skall utgöra hälften av de av Kungl. Maj:t godkända byggnadskostnaderna. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att pröva, huruvida förutsättningar för bidrag äro för handen.

Beträffande lantbruksskolorna förordas, att landsting, hushållningssällskap, förening eller stiftelse, som är skolans huvudman, skall erhålla statsbidrag med tre fjärdedelar av kostnaderna för uppförandet av sådana lokaler, som erfordras för skolverksamheten, däri inbegripet bostäder för lärare och elever, ävensom för om- eller tillbyggnad av sådana lokaler eller till förvärv därav. Huruvida sådant bidrag även skall tillkomma enskild huvudman, bör prövas i varje särskilt fall. Däremot ha de sakkunniga icke funnit skäl att utsträcka bidragsrätten till att avse även ekonomibyggnader vid lantbruksskola. Dock förutsättes, att bidrag såsom för undervisningslokal skall utgå till nödiga lokaler för maskinundervisning.

Undervisningsmateriel för maskinundervisning. Undervisningen i maskin- och redskapslära kräver enligt de sakkunniga, om den skall bliva fullgod, tillgång på undervisnings- och demonstrationsmateriel. Anskaffandet härav kan emellertid betinga en avsevärd kostnad. Statsbidrag bör därför utgå till inköp av sådan materiel, såväl vid den första uppsättningen som vid senare kompletteringar. Bidrag bör dock icke utgå för utbyte av försliten maskin. Därjämte bör bidragsgivningen begränsas till att avse sådan materiel, vars anskaffande betingas av undervisningen. Bidrag bör sålunda ej utgå för jordbruksmaskiner, som äro nödvändiga för jordbrukets skötsel vid normal drift, oaktat sådana maskiner böra stå till förfogande för undervisningsändamål.

Kostnaden för nyuppsättning av ifrågavarande materiel kan komma att variera inom ganska vida gränser men torde enligt de sakkunnigas beräkningar uppgå till omkring 10 000 kronor. Därvid har räknats med att begagnade maskiner och maskindelar skola köpas i viss utsträckning.

De sakkunniga föreslå, att statsbidrag för anskaffande av materielen skall utgå med tre fjärdedelar av de styrkta kostnaderna. Sådant bidrag bör utgå till både lantbruks-, lantmanna- och jordbruksskolor. Ansökan om bidrag bör insändas till lantbruksstyrelsen och avgöras av Kungl. Maj:t. Såsom villkor för att bidrag skall utgå bör gälla, att materielen endast med lantbruksstyrelsens medgivande må avyttras eller användas för annat ändamål än det som avsågs då bidraget beviljades.

Stipendier. Liksom hittills böra stipendier utgå till obemedlade eller mindre bemedlade elever vid de statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna. På grund av den föreslagna omändringen av bidragsgrunderna till jordbruksskolorna böra även eleverna vid dessa skolor kunna erhålla stipendier. Elev i praktikkurs skall däremot icke kunna ifrågakomma. Den hittillsvarande indelningen av stipendieberättigade elever föreslås skola bibehållas liksom stipendiernas nuvarande belopp. Stipendium till elev vid bl. a. jordbruks-, lantushålls- och lantmannaskola föreslås dock skola

höjas till 115 kronor i månaden i första, 85 kronor i andra och 55 kronor i tredje behovsgraden, om eleven är från annan ort än skolorten och icke kan beredas inackordering i elevhem samt kostnaderna för hans inackordering mera väsentligt överstiga kostnaderna för inackordering i elevhem.

Yttrandena.

Organisation.

Förslaget att bibehålla lantmanna- och lantbruksskolorna i deras nuvarande organisationsform har icke varit föremål för erinringar. Beträffande jordbruksskolornas inordnande bland de statsunderstödda fasta undervisningsanstalterna ha meningarna däremot varit delade.

Arbetsmarknadsstyrelsen har ansett, att jordbruksskolorna ha en stor uppgift att fylla, och framhållit att vid en eventuell övergång till nioårig skolplikt undervisningen vid dessa skolor skulle kunna organiseras på sådant sätt, att elever skulle få möjlighet att där fullgöra sin skolplikt i vad gällde den praktiska delen av undervisningen.

Överstyrelsen för yrkesutbildning har anfört följande.

Även om överstyrelsen liksom de sakkunniga är medveten om att ekonomiska skäl, särskilt i nuvarande läge, kunna mana till en viss återhållsamhet i fråga om utbyggnaden av nämnda skoltyp och att en sådan utbyggnad av någon större betydelse för jordbrukets rekrytering icke torde kunna åstadkommas, tillstyrker överstyrelsen att jordbruksskolorna inordnas såsom en erkänd form bland övriga statsunderstödda anstalter för lantbruksundervisning. Överstyrelsen vill särskilt framhålla värdet av att manlig ungdom från andra än jordbrukarhem via jordbruksskolorna kunna komma över till jordbrukets yrkesområden. Denna skoltyp fyller en eljest förefintlig brist i fråga om jordbruksundervisningen för här avsedd ungdom. För genomförande av den allmänna yrkesutbildning, som föreslagits av 1946 års skolkommision i dess principbetänkande, kunna nämnda skolor också komma att fylla en uppgift.

Överstyrelsen har ingenting att erinra mot att möjligheten skall hållas öppen att till en jordbruksskola anknyta utbildning även i lantushåll för flickor. Därvid borde dock enligt överstyrelsens mening organisationen utformas på det sätt, som nu gäller i fråga om lantushållsskolor, förlagda i anknytning till lantmannaskolor. Därigenom kunna undervisningssynpunkterna bliva bättre beaktade än om hushållsundervisningen äger rum i anslutning till jordbruksskolornas elevhushåll.

Förslaget har vidare tillstyrkts av *statskontoret, lantbruksstyrelsen, lantbrukshögskolans lärarråd, Riksförbundet landsbygdens folk, förvaltningsutskotten vid Blekinge läns, Västmanlands läns och Älvsborgs läns södra hushållningssällskap* ävensom av *Jämtlands läns landstings förvaltningsutskott*.

I åtskilliga yttranden har däremot uttalats en viss tveksamhet beträffande värdet av jordbruksskolorna.

Sålunda har *Svenska lantarbetarförbundet* framhållit som sin mening, att jordbruksskolor av typen Gålö icke torde ha någon större uppgift att

fylla, såvitt gällde södra och mellersta Sveriges jordbruksbygder, men att förhållandena i Norrland kunde motivera att sådana skolor inrättades där.

Skaraborgs läns landstings förvaltningsutskott har likaledes uttalat den meningen, att man i vart fall i de södra och mellersta delarna av Sverige knappast kunde räkna med någon livligare anslutning till jordbruksskolorna från landsbygdsungdomens sida. Undervisningen vid lantmanna- och lant-hushållsskolorna syntes nämligen i princip bliva av högre kvalitet än undervisningen vid jordbruksskolorna. Det förefölle därför naturligare, att man ökade differentieringen av kursverksamheten vid övriga skolor.

Gotlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har anfört, att jordbruksskolor behövdes endast i ringa omfattning. Ungdom i den ålder, varom här vore fråga, visade nämligen ofta ringa lust för teoretiska studier men däremot stort intresse för praktisk verksamhet. Den praktiska utbildningen borde därför komma i första hand. För närvarande funnes goda möjligheter därtill. För omskolning av vid jordbruk helt ovan ungdom torde dock denna skolform ha ett visst berättigande liksom även för Norrland med dess sämre praktikmöjligheter.

Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har uttalat, att inrättandet av jordbruksskolor ännu ej vore aktuellt inom länet, eftersom tillströmningen till de lantmannaskolor, som redan funnes, ej vore av önskvärd omfattning. För omskolning av ungdom från andra yrkesgrupper syntes dock de föreslagna elevgårdarna kunna bliva av betydelse.

Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har framhållit såsom en brist hos utredningen, att den icke undersökt vägar och medel för en mera allmänt tillgänglig och för samhället billigare form än jordbruksskolorna för att överföra hågad stadsungdom till jordbruket.

Uppsala läns landstings förvaltningsutskott har ansett det odiskutabelt, att den mycket värdefullare helårskursen utbildade elever för avsevärt lägre belopp per elev än jordbruksskolorna. För det allmänna syntes det därför vara vida bättre att söka få fram helårskurser vid de nuvarande lantmannaskolorna än att möjliggöra, att flera jordbruksskolor inrättades.

Skaraborgs läns landstings förvaltningsutskott har erinrat om att de sakkunniga icke berört frågan om den framtida ställningen för sådana folkhögskolor, som meddelade en mera omfattande lantbruksundervisning och även angåve denna undervisning såsom ett av skolans syften. Då skolor av sådan typ emellertid visat sig vara värdefulla och uppskattade samt ur det allmännas synpunkt mindre betungande än övriga nu ifrågavarande skoltyper, hemställde utskottet att plats måtte beredas även för sådana skolor i det program för den statsunderstödda jordbruksutbildningen, vilket kunde komma att fastställas.

Undervisning.

Lantmannaskolorna. Som en allmän synpunkt på utformningen av kursplanerna har *lantbruksstyrelsen* anfört, att vid det fastställande av normalkursplaner, som enligt betänkandet skulle ankomma på styrelsen, borde ske

en avvägning mellan olika ämnen med hänsyn bland annat till elevklientelens förkunskaper. Dessa växlade nämligen beroende av de skolformer, som tillämpades i respektive bygder. Styrelsen uppfattade därför de av de sakkunniga framlagda kursplanerna endast som exempel på dylika. Lantbruksstyrelsen har vidare betonat vikten av att lantmannaskolornas undervisning liksom hittills skulle få anpassa sig efter olika behov. I sistnämnda hänseende har styrelsen särskilt pekat på den betydelse, som en skogsbetonad lantmannaskola hade för vissa bygder. På samma sätt borde en trädgårds- eller smådjursbetonad lantmannaskola få utveckla sig i andra bygder.

Angelägenheten av att de mindre jordbrukens behov av utbildning skall tillgodoses vid lantmannaskolorna har betonats jämväl av, bland andra, *lantbruksakademien* och *småbruksutredningen*.

I ett stort antal yttranden, framför allt från skolstyrelserna, har ingående diskuterats valet av läroämnen och fördelningen av undervisningstimmarna å skolornas schema. I huvudsak har därvid biträttts de sakkunnigas förslag om en ökad praktisk inriktning av utbildningen samt utvidgad undervisning i maskin- och redskapslära, arbetslära och eventuellt i skogshushållning. Meningsskiljaktigheterna ha i stort sett rört fördelningen av undervisningstimmarna på de särskilda ämnena. Vidare kan nämnas, att bland andra *Sveriges lantbruksförbund* ansett, att undervisning rörande jordbrukets ekonomiska föreningsrörelse borde givas större utrymme än de sakkunniga syntes ha avsett.

Vad angår lantmannaskolornas vinterkurs har *Malmöhus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* framhållit, att undervisningen i denna kurs visserligen borde erhålla en praktisk utformning men dock ej gå ut på ett inlärande av praktiska färdigheter. I de längre kurserna bleve förhållandet emellertid annorlunda. Antalet veckotimmar i de teoretiska kurserna vore för stort för att eleverna skulle hinna smälta lärostoffet och få nödig tid till egna litteraturstudier. Missförhållandet skulle ytterligare skärpas, om timantalet för vissa mindre krävande förberedande ämnen och övningsämnen minskades. Genom att taga bort de praktiska övningarna ur vinterkursen syntes kursens timantal kunna nedbringas till rimliga proportioner.

Förslaget att minska eller helt borttaga undervisningen i svenska språket och räkning i vinterkursen har avstyrkts i ett *stort antal yttranden*. *Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har anfört, att erfarenheten visat att en repetition av de i folkskolan inhämtade kunskaperna i många fall vore nödvändig. Efter hand som folkskolorna utbyggdes med ytterligare ett skolår, kunde det dock bliva möjligt att genomföra förslaget. Liknande synpunkter ha framförts av *förvaltningsutskottet vid Stockholms läns och stads hushållningssällskap*. Detta har därjämte framhållit, att det bästa sättet att utan inknappning på undervisningen i ifrågavarande ämnen giva ökat utrymme åt de mera praktiskt betonade ämnena vore att utsträcka vinterkursen över två vintrar. En sådan anordning hade enligt ut-

skottet goda skäl för sig, om hänsyn toges till kraven på våra dagars jordbrukare samt till den tid, som inom andra yrken ansloges till utbildning.

Lantbruksstyrelsen, som ej heller ansett sig kunna förorda, att svenska språket och räkning skulle borttagas från schemat, har påpekat, att styrelsen torde komma att få möjlighet att vid prövning av förslag till kursplaner tillse, att en viss begränsning skulle iakttagas i fråga om antalet undervisningstimmar för dessa ämnen.

Med hänsyn till att en del elever hade den underbyggnad i svenska och räkning, som behövdes för kursens genomgående, har *Riksförbundet landsbygdens folk* föreslagit, att sådana elever skulle befrias från undervisningen däri och i stället under lärares ledning sysselsättas med andra uppgifter.

I fråga om vinterkursens längd har *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund* tillstyrkt en förlängning av kurstiden till $5\frac{1}{2}$ à 6 månader. Enligt förbundets mening skulle kurstiden i Norrland utan olägenhet kunna förlängas till $6\frac{1}{2}$ månader. Härigenom skulle utrymme beredas för en ytterligare utvidgad skogsundervisning. Förlängning har även förordats av, bland andra, *hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Älvsborgs läns södra hushållningssällskapsområde* och *Örebro län* samt av *Sveriges skogsägareförbund*.

Gotlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har funnit mycket tala för en förlängning av kurstiden till sex månader men har framhållit svårigheten för jordbruket att avvara arbetskraft under tiden april—oktober. Liknande synpunkter ha anförts av, bland andra, *lantbrukshögskolans lärarråd*, *landstingens förvaltningsutskott i Kalmar läns södra område* och *Kronobergs län*, *hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Göteborgs och Bohus län* samt *Hallands* och *Värmlands län* ävensom av *Skånes lantbrukslärareförening*.

Lantbruksstyrelsen har understrukit, att kurstiden såväl i fråga om vinterkursen som övriga huvudkurser borde anpassas till jordbrukets arbets säsonger i respektive bygder. I annat fall kunde en god anslutning till skolorna komma att motverkas. Ett korrektiv häremot vore, att lantbruksstyrelsen finge pröva skolornas förslag om kursernas längd för att avväga de olika intressen, som måste beaktas. Liknande förslag har framlagts av *förvaltningsutskotten vid Kristianstads läns* och *Gävleborgs läns hushållningssällskap*. Fri anpassning till skilda förutsättningar och behov har även förordats av, bland andra, *förvaltningsutskotten vid Blekinge läns landsting* och *hushållningssällskap* ävensom av *hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Uppsala* och *Skaraborgs län*.

En uppdelning av vinterkursen på två linjer har föreslagits av *skogsstyrelsen*, *lantbruksakademien* och *Hallands läns landstings förvaltningsutskott*. Den ena linjen skulle omfatta en kurs om fem månader med det av de sakkunniga förordade schemat och den andra en kurs om sex månader med mera skogsbetonad undervisning.

Den föreslagna förlängningen av fortsättningskursen till vin-

terkurs från minst 110 till minst 125 dagar har förordats av *lantbrukshögskolans lärarråd* samt *förvaltningsutskotten vid Kalmar läns södra landsting*, *Kronobergs läns landsting* och *Gotlands läns hushållningssällskap*. Sistnämnda förvaltningsutskott har dock ifrågasatt lämpligheten av att sådana kurser anordnas.

Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har funnit en obligatorisk förlängning — om än ur vissa synpunkter önskvärd — vara betänklig med hänsyn till elevrekryteringen.

Förvaltningsutskottet vid Gävteborgs läns hushållningssällskap har anfört, att inträdesfordringarna för fortsättningskursen, vilken snarare borde benämnas sommarkurs, borde borttagas eller i vart fall sänkas. Även icke jordbrukare borde nämligen få tillfälle att delta i sådan kurs. Därigenom kunde intresse väckas för fortsatt utbildning och jordbruket möjligen tillföras arbetskraft.

Skogsstyrelsen har framhållit, att fortsättningskursen borde göras mera skogsbetonad, särskilt med hänsyn till att kursen berörde sommarhalvåret med dess möjligheter till praktiska övningar.

Bibehållande av kontrollassistentutbildningen i såväl fortsättningskursen som den längre kursen har påfordrats av, bland andra, *Uppsala läns landstings förvaltningsutskott*.

I fråga om den längre kursen har förslaget om kurstidens förlängning från minst 230 till minst 250 dagar biträts av *lantbrukshögskolans lärarråd* samt *Kronobergs läns landstings förvaltningsutskott*.

Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har framhållit, att denna kurs vore att föredraga framför vinterkurs jämte fortsättningskurs. Det vore en styrka för utbildningens ordnande, om eleverna från början valde den längre kursen.

Vad helårskursen beträffar ha *förvaltningsutskotten vid Väster-norrlands och Västerbottens läns landsting* framhållit, att denna kurs vore en särdeles lämplig utbildningsform för Norrland, eftersom möjligheterna till ordnad praktisk utbildning där vore mindre än i övriga delar av landet.

Skogsstyrelsen har understrukit möjligheten att i denna kurs giva en mera sammanhängande undervisning i skogshushållningens såväl teoretiska som praktiska sidor. Kurstiden tillåte en sådan uppdelning av tiden mellan teori och praktik, att eleverna — särskilt om kursen erhöle en starkt skogsbetonad prägel — dagligen skulle kunna få en viss teoretisk undervisning i anslutning till det praktiska arbetet. Detta måste i längden verka mera stimulerande än ett schema, som säsongvis vore antingen teoretiskt eller praktiskt betonat.

Av de i betänkandet föreslagna nya kurserna vid lantmannaskolorna har den praktisk-teoretiska sommarkursen i huvudsak ansetts lämplig, medan praktikkursen i flera fall blivit föremål för erinringar.

Kronobergs läns landstings förvaltningsutskott har förklarat som sin mening att såväl sommarkursen som praktikkursen utgjorde ett värdefullt komplement till de nuvarande kurserna. Sommarkursen har vidare tillstyrkts av, bland andra, *lantbruksstyrelsen*, *lantbrukshögskolans lärarråd*, *Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott* och *Kalmar läns norra landstings förvaltningsutskott*. Även *förvaltningsutskottet vid Västernorrlands läns hushållningssällskap* har ansett sommarkursen vara mycket lämplig i synnerhet för norrländska förhållanden. Då man enligt utskottets mening kunde förutsätta, att eleverna i sommarkursen och även i praktikkursen som regel skulle komma att fullfölja sin utbildning vid skolorna, skulle den teoretiska undervisningen i dessa kurser utan nämnvärd olägenhet kunna i väsentlig grad begränsas, varigenom en ej oväsentlig kostnadsbesparing kunde uppnås. Helst borde den praktiska utbildningen icke inpassas i vissa på förhand fastslagna former utan bestämmas från fall till fall.

Skogsstyrelsen har förordat, att skogsundervisningen skulle erhålla större utrymme på schemat. Vidare borde övervägas, om icke helt skogsbetonade sommarkurser skulle kunna anordnas inom vissa delar av landet i skogsvårdsstyrelsernas regi.

Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har likaledes förordat, att sommarkurser skulle komma till stånd, även om de ej torde kunna stå öppna för något större antal ungdomar. Genom dessa kurser skulle lantmannaskolornas resurser i många fall bliva bättre utnyttjade. *Förvaltningsutskottet vid Kopparbergs läns hushållningssällskap* har för sin del uttalat farhågor för elevrekryteringen samt hemställt, att den nedre åldersgränsen för elev skulle sättas till 15 år i stället för 16. Samma betänkligheter ha anförts av *Gotlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*.

Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ifrågasatt sommarkursens betydelse med den motiveringen, att skoljordbruken hade ytterst begränsade möjligheter att effektivt kunna sysselsätta något nämnvärt antal elever.

Praktikkursen har förordats av, bland andra, *arbetsmarknadsstyrelsen*, *förvaltningsutskotten vid Älvsborgs läns södra hushållningssällskap* och *Kristianstads läns hushållningssällskap*, *Kalmar läns södra landstings förvaltningsutskott*, *Svenska lantbrukstjänstemannaföreningen* och *Svenska lantarbetarförbundet*. Även *förvaltningsutskottet vid Uppsala läns hushållningssällskap* har anslutit sig till förslaget men framhållit, att det vore svårt att realisera. Enligt utskottets mening skulle förslaget lättare gå att genomföra, om hushållningssällskapen lämnade hjälp vid utväljandet av lämpliga elevgårdar, övervakning av driftsledningen m. m.

Lantbruksstyrelsen har anförts.

Liksom i allmänhet skolorna hyser lantbruksstyrelsen en förhoppning, att dessa förslag skola kunna förverkligas. Styrelsen är emellertid icke övertygad om att praktikkursen skall kunna förverkligas i någon större omfattning. Den ersättning, som lämnas innehavare av elevgård jämfört med de

villkor, han har att uppfylla, torde nämligen icke kunna locka många jordbrukare till den föreslagna samverkan. Bemärkas bör nämligen, att, samtidigt som man menar, att många jordbrukare mottaga elever för att därigenom få en billig arbetskraft, i synnerhet erfarna jordbrukare ofta anse, att ansvaret för eleverna är för betungande och elevarbetet i realiteten för dyrt, varför de icke vilja reducera den fasta arbetsstyrkan för att bereda plats för elevarbete. Då det synes angeläget att underlätta en god elevutbildning, bör dock enligt styrelsens mening ett försök göras men under så fria former att en anpassning till förhållandena kan ske. Styrelsen vill därför ifrågasätta, om ej vissa medel böra ställas till styrelsens förfogande för att styrelsen skall kunna i samråd med vissa skolor och möjligen också med hushållningssällskap och genom dessa anordna elevgårdar på bästa möjliga sätt. Därvid finge de sakkunnigas förslag tjäna som riktlinjer för försöks-åtgärderna.

Västernorrlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett praktikkursen särskilt beaktansvärd med hänsyn till att de norrländska skoljordbruken hade relativt begränsad storlek och svårigheter därför kunde uppstå att bereda samtliga elever tillräckligt omfattande praktisk utbildning under sommarhalvåret. *Förvaltningsutskottet vid Gävleborgs läns hushållningssällskap* har däremot uttalat tvivel om möjligheten att i de norrländska länen förlägga den praktiska utbildningen till elevgårdar.

Förslaget har befunnits beaktansvärt även av *förvaltningsutskottet vid Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskap*. Utskottet har dock framhållit, att kursen först borde prövas vid någon enstaka skola. Man kunde nämligen icke bortse från de krav, som komme att ställas både i fråga om lokaler och lärarkrafter. Svårigheter att skaffa elevplatser åt ungdomar, som hade någon vana i jordbruksarbete, skulle förmodligen icke uppstå, men elevrekryteringen skulle sannolikt vålla bekymmer. För ungdomar, som helt saknade erfarenhet i jordbruk, vore jordbruksskolorna nog lämpligare. Även *Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ansett, att jordbruksskola i många fall skulle kunna ersätta praktikkursen.

Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har anført.

För närvarande är många gånger den praktiska jordbruksutbildningen behäftad med brister genom att eleverna ej få den önskade allsidigheten i den praktiska utbildningen å de gårdar, där de tagit plats som elever. En förbättring i dessa förhållanden har länge eftersträfvats. Genom den föreslagna auktorisationen av elevgårdar torde emellertid betydande förbättringar kunna påräknas. Förvaltningsutskottet vill emellertid påpeka, att de sakkunniga icke ansett sig kunna förorda ett bibehållande av de ladugårdsförmanskurser, som för närvarande äro organiserade på ungefär motsvarande sätt som de föreslagna praktikkurserna. Vid dessa ladugårdsförmanskurser säges det brista i avseende å egentlig undervisning i det praktiska arbetets utförande och vidare har det visat sig svårt att genomföra en effektiv kontroll över utbildningen. Därast nu ungefär motsvarande utbildningsform skulle tillämpas vid praktikkurserna, synes det vara oundgängligen nödvändigt, att från lantbruksstyrelsens och skolornas sida utövas en effektiv kontroll, framför allt i nyssnämnda avseenden. Förslagets genomförande ställer sålunda mycket stora krav på innehavarna av de tillämnade elevgårdarna och det synes därför nödvändigt, att lantbruks-

styrelsens godkännande av gårdarna för varje gång göres tidsbegränsat. Vidare böra lantmannaskolornas lärare stå i fortlöpande kontakt med eleverna och gårdsinnehavarna. Där det går att ordna, böra därför elevgårdarna inte ligga alltför långt ifrån skolorna.

Tveksamhet rörande praktikkursens lämplighet har uttalats av *Riksförbundet landsbygdens folk* och *Kalmar läns norra landstings förvaltningsutskott*, som ifrågasatt om tillräckligt antal elevgårdar skulle kunna anskaffas. Enligt utskottet komme systemet med elevgårdar att i viss mån verka avskräckande, då det lätt gäve intryck av att utgöra ett försök att skaffa billig arbetskraft.

Förvaltningsutskottet vid Kopparbergs läns hushållningssällskap har framhållit, att praktikkursen skulle komma att möta stora praktiska svårigheter. Med skäl kunde nämligen befaras, att endast ett fåtal gårdar uppfyllde de höga krav, som måste ställas på elevgårdarna, och det vore å andra sidan ovisst om innehavarna av sådana gårdar skulle visa sig benägna att mottaga elever på de i betänkandet angivna villkoren. Praktikkursen komme enligt utskottets mening att få sin största betydelse för ungdomar, som icke härstammade från jordbrukarhem.

Gotlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har funnit praktikkursen vara väl kostsam i förhållande till det resultat, som väntades av densamma. Den rent praktiska utbildningen kunde med få undantag erhållas utan kostnad för det allmänna; åtminstone vore så fallet i södra och mellersta Sverige. Den nuvarande efterfrågan på arbetskraft tvingade de jordbrukare, som önskade ha elever, att ordna sådant arbete, att dessa finge nytta av anställningen. Skedde ej så, löpte jordbrukaren risk att mycket snart bliva utan sökande till elevplatserna.

Med hänsyn till kostnaderna har *Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ansett, att den teoretiska undervisningen i kursen skulle kunna inskränkas, eftersom kursen ju närmast vore avsedd som förberedelse till fortsatt utbildning vid lantmannaskola. *Uppsala läns landstings förvaltningsutskott* har ställt sig tveksamt till värdet av den teoretiska undervisningen.

Lantbrukshögskolans lärarråd har tillstyrkt praktikkursen endast under förutsättning att eleverna inräknades i den normala arbetsstyrkan. Om så ej vore fallet, bleve nämligen den praktiska utbildningen lidande av att tillgången på arbetskraft vore för stor.

Lantbruksskolorna. Av de för lantbruksskolorna förordade huvudkurserna har arbetsledarkursen tillstyrkts av *Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, som framhållit att lantbruksskolorna på grund av omläggningen av kurserna och de skärpta inträdeskraven skulle komma att bliva en påbyggnad på lantmannaskolorna. Den sovring av elevmaterialet, som härigenom bleve möjlig före inträdet i lantbruksskolan, vore säkerligen värdefull, ty rationaliseringen och mekaniseringen inom jordbruket komme att ställa stora krav på de arbetsförmän som framdeles skulle anställas.

Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har likaledes förordat arbetsledarkursen, enär två år på samma gård torde vara för lång tid vid utbildning av arbetsledare. Den föreslagna kursen, vars elever skulle ha en omfattande praktisk utbildning, skulle enligt utskottet kunna tillgodose de stora fordringar, som numera ställdes på arbetsledare.

Även *lantbrukshögskolans lärarråd, förvaltningsutskottet vid Älvsborgs läns södra hushållningssällskap* och *Svenska lantarbetarförbundet* ha tillstyrkt förslaget i denna del. Förbundet har dock föreslagit, att inträdesåldern skulle höjas till 21 år.

I *åtskilliga yttranden* ha emellertid erinringar framställts mot den föreslagna arbetsledarkursen.

Sålunda har *Uppsala läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* anført.

Den av de sakkunniga föreslagna omändringen av de nuvarande lantbruksskolorna till ettåriga arbetsledarkurser kan under vissa förhållanden vara ändamålsenlig. Genom att sätta lantmannaskolekurs som villkor för inträde bör den teoretiska utbildningen vid arbetsledarkurserna kunna läggas på ett högre plan än vid lantbruksskolorna, där för närvarande parallelläsning med lantmannaskolorna förekommer i flertalet ämnen. Men otvivelaktigt ha hittills lantbruksskolorna tjänat som betryggande garanti för att vederbörande elev verkligen varaktigt deltagit i jordbruksarbete och varit i tillfälle att inhämta kunskaper om arbetslärans alla detaljer. Den föreslagna förändringen kan icke förordas, för så vitt icke den praktiska utbildningen vid elevgårdar eller på annat sätt blir satt i system och genomförd på sätt som utredningen velat avse. I allt fall bör en sådan förändring icke genomföras förrän den försöksvis prövats.

Ej heller *förvaltningsutskottet i Stockholms läns och stads hushållningssällskap* har känt sig övertygat om fördelen av den planerade omläggningen. Bortsett från den inverkan, som de uppställda inträdeskraven kunde tänkas få i fråga om elevanslutningen, förefölle det utskottet som om en ettårig kurs enligt förslaget svårligen kunde erbjuda samma utbildning som den nuvarande tvååriga kursen. Beträffande sistnämnda kurs funnes dock utrymme för förbättringar i olika avseenden. Liknande åsikt har framförts av *Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*.

Förvaltningsutskottet vid Malmöhus läns hushållningssällskap har anført.

De sakkunnigas förslag till omorganisation av lantbruksskolorna kan utskottet icke förorda. Tvärtom anser utskottet, att dessa skolors nuvarande organisation visat sig lämplig och väl värd att bibehållas. Den under senare tid yppade svårigheten att erhålla elever till dessa skolor hänför sig säkerligen icke till misstro mot utbildningsresultaten där, utan beror på ekonomiska förhållanden. Om skäligen ersättning lämnas för det arbete eleverna utföra under dessa kurser, minskas den ekonomiska uppoffringen vid deras genomgående, vilket utan tvivel kommer att få till följd ökad elevtillströmning.

Det synes utskottet riktigast att låta lantmannaskolans kurs ingå i lantbruksskolans undervisning, då härigenom en eljest oöndviktig upprepning faller bort. Det torde även vara uppenbart, att ett år är för kort tid för meddelande av fullständig praktisk arbetsledarutbildning. Det synes därför som om den nuvarande tvååriga lantbruksskolekursen borde bibehållas

som huvudform med möjlighet att liksom nu tillgodose vissa krav med avseende å förkunskaper och utbildningssyfte genom en parallell ettårskurs.

En omläggning av lantbruksskolkurserna enligt de sakkunnigas anvisningar skulle vidare komma att medföra att dessa föllo bort som förberedelsekurser för lantbrukshögskolutbildningen, vilket enligt utskottets mening vore att beklaga.

Utskottet har emellertid intet att invända mot att någon lantbruksskola försöksvis organiseras efter av de sakkunniga angivna riktlinjer, i vilket fall den ifrågasatta nya lantbruksskolan vid Aske gård i Uppsala län lämpligast synes böra ifrågakomma.

Vad de sakkunniga anföra angående anordnande av särskilda arbetsövningar, har utskottets fulla gillande. I detta sammanhang vill utskottet understryka, att härvid bör läggas särskild vikt vid att strängt hushållande med mänsklig arbetskraft inskräpes.

Även *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har funnit sig ej kunna tillstyrka förslaget. Enligt utskottet kunde man fråga sig om det vore lämpligt att övergiva en skolform, som lämnat gott resultat, för att införa en annan, om vars lämplighet fullständig ovisshet rådde. Eventuella svagheter i den nuvarande formen borde i stället rättas till efter hand. Det vore fara värt, att elevanslutningen bleve mindre god till den nya kursen. De, som genomgått praktikkurs och lantmannaskola, komme nog att anse sig ha tillräcklig utbildning utan att använda ett år till arbetsledarkurs. Om några på detta sätt utbildade elever erhöle goda anställningar, skulle snart arbetsledarkursen för ungdomen komma att framstå såsom onödig och tidsödande. Under alla omständigheter borde den föreslagna kursen prövas några år vid en eller ett par skolor, innan de nuvarande kurserna avskaffades.

Förvaltningsutskottet vid Gotlands läns hushållningssällskap har likaledes framhållit, att det knappast vore befogat att ersätta de nuvarande kurserna med en ettårig arbetsledarkurs. Att kräva genomgången vinterkurs för inträde avstyrktes bestämt, eftersom detta säkerligen skulle avsevärt försvåra utbildningsmöjligheterna för ett betydligt antal mindre läsbegåvade men praktiskt dugliga befälsämnen. Utskottet förordade, att de nuvarande kurserna i hmvudsak skulle bibehållas, eventuellt med skyldighet för skolorna att fullt kompensera eleverna för det praktiska arbete dessa utförde, varvid dock avdrag skulle ske för de materiella fördelar de åtnjöte. Därigenom skulle en billig och god utbildning erhållas.

Skaraborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har anført.

Utskottet vill icke bestrida, att undervisningen vid lantbruksskolorna behöver förbättras, men anser, att behövlige och önskvärda förbättringar kunna och böra göras utan så genomgripande förändringar i nuvarande organisation, som utredningen föreslår.

De sakkunnigas åsikt, att utbildningen vid lantbruksskolorna bör syfta till att ge en likvärdig kompetens för den blivande verksamheten som arbetsledare, vare sig denna skall utövas vid eget jordbruk eller vid annans, delas av utskottet. Nämnda syfte bör emellertid mycket väl kunna förverkligas med bibehållande av såväl tvåårig som ettårig kurs, om eleverna i förstnämnda kurs under första året erhålla så mycket teoretisk undervisning,

anordnad i huvudsak på det sätt, de sakkunniga föreslagit beträffande den ettåriga arbetsledarekursen, och om till den ettåriga kursen antagas elever med den minimikompetens, som de sakkunniga föreslagit för antagande till elev i arbetsledarekursen. Eleverna i tvåårskursens äldre avdelning och eleverna i ettårskursen kunna under sådana förhållanden tillsammans undergå en verklig befälsutbildning. Den teoretiska undervisningen i tvåårskursens yngre avdelning torde icke behöva omfatta mera än 400 timmar. Erfarenheten har visat, att många elever i tvåårskursen redan nu förmå utnyttja undervisningen under andra året bättre än fallet är med de flesta av de kamrater i ettårskursen, vilka förut genomgått lantmannaskola.

Genom här föreslagen anordning av undervisningen bibehållas de obestriddliga fördelar, som utbildningen i en tvåårig lantbruksskolkurs har för lantarbetare och andra, vilka direkt från praktiken vilja träda in i en skola, där utbildningen målmedvetet syftar till att göra dem kompetenta som arbetsledare, och undvikas de stora olägenheter, som måste följa med sammanförandet vid samma utbildningsanstalt av det heterogena elevmaterial, som skulle finnas vid en lantbruksskola, där enligt de sakkunnigas förslag praktikkurs och arbetsledarkurs upprätthöllös vid sidan av varandra.

Även *lantbruksstyrelsen* har framställt erinringar mot den föreslagna arbetsledarkursen och därvid anfört.

Ifrån lantbruksskolorna har erinrats mot den föreslagna ettåriga arbetsledarekursen, att den ej skulle möjliggöra en nöjaktig praktik i husdjurskötseln. Därest, såsom ofta är fallet, elevernas föregående praktik är rent jordbruksbetonad, skulle sålunda ingen garanti erhållas för att den blivande arbetsledaren praktiskt behärskar husdjurskötseln. Bemärkas bör också, att utbildningstiden icke torde bli kortare genom den föreslagna ordningen. Om en elev gör praktikkurs ett år t. ex. vid en lantbruksskola, sedan lantmannaskolas vinterkurs och därefter vinner inträde i arbetsledarkurs, åtgå 2½ år för den utbildning, som i stort sett nu vinnes på 2 år vid lantbruksskoleutbildning. Pedagogiska skäl synas jämväl tala för att det bör vara lättare att i en sammanhängande kurs giva bättre utbildning än den som kan uppnås genom att splittra undervisningen på flera kurser med varierande elever och lärare.

De sakkunniga ha anmärkt på att ettårslinjen vid lantbruksskolornas i övrigt tvååriga utbildning ej är ägnad giva en enhetlig arbetsledarutbildning. Detta torde snarare vara en förtjänst än en nackdel. I varje fall försvinner ej heller mångformigheten genom införande av den föreslagna arbetsledarkursen. Lantbruksbefäl utbildas nämligen även vid driftsledarkursen och en del befäl erhålles efter endast lantmannaskoloutbildning eller ingen teoretisk utbildning alls. Det bör också bemärkas, att den ettåriga kursen vid lantbruksskola anses giva en mycket värdefull förutbildning för studerande vid lantbrukshögskolan.

Lantbruksstyrelsen delar sålunda lantbruksskolornas standpunkt, att den nuvarande undervisningsformen ej bör spolieras utan endast moderniseras. I sådant syfte tillstyrker styrelsen, att särskilda arbetsövningar anordnas, varigenom elevernas intresse och färdigheter böra kunna höjas. Lantbruksstyrelsen delar även uppfattningen, att den teoretiska undervisningen bör utökas något under första året, varjämte under detta såväl som andra året orientering i och demonstrering av skolegendomens jordbruksdrift bör ägnas fullt tillräcklig tid. Även studieresor böra anordnas för att vidga elevernas erfarenhet. Sålunda föreslagna förbättringar av undervisningen synas värdefulla för en bättre arbetsledarutbildning. Genom att höja skolegendomens kontantersättning till första årskursens elever till 1 200 kro-

nor skulle utbildningen jämväl bliva ekonomiskt fördelaktigare för eleverna. Särskilt för mindre bemedlade men framåtsträvande ungdomar synes denna utbildningsväg bliva förmånlig. Bibehållandet av ettårskursen, som passar för vissa elever, som skola bli egna jordbrukare eller vidareutbilda sig, synes fullt motiverat av nyssnämnda skäl. Därjämte kunna vissa behov av lantbruksbefäl tillgodoses på denna väg.

Lantbruksstyrelsen finner sålunda ej skälen för ett sönderbrytande av en hittills mycket värdefull lantbruksskoleundervisning övertygande. Arbetsledarutbildningen vid lantbruksskolorna har haft sådan betydelse, framför allt för utbildning av befäl vid större egendomar, att den ej bör helt ersättas med annan utbildning, förrän den nya undervisningsformen vid prov till äventyrs visat sig bättre än den gamla. Lantbruksstyrelsen, som ej vill motsätta sig, att de sakkunnigas förslag försöksvis prövas vid någon skola, anser att lantbruksskolornas undervisningsorganisation i övrigt bör bibehållas men reformeras på sätt ovan anförts. Därest en lantbruksundervisningsanstalt skall inrättas på Aske gård såsom antydes i betänkandet, synes lämpligen prövningen av den nya arbetsledarutbildningen kunna förläggas dit.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut har bestämt avstyrkt, att de nuvarande tvååriga och ettåriga kurserna avskaffas, och har härom anført.

En ettårig arbetsledarkurs av det slag, de sakkunniga föreslagit, är enligt styrelsens uppfattning för kort för att giva tillräcklig träning i ledningen av alla de olika slag av arbeten, som förekomma vid ett större jordbruk. En tvåårig lantbruksskolkurs av hittillsvarande slag är av allt att döma icke för lång. Därest man i enlighet med kommitténs förslag för inträde i lantbruksskola fordrade genomgång av lantmannaskolas huvudkurs, skulle den teoretiska undervisningen kunna avkortas något och kurstiden minskas till ett och ett halvt år och likväl giva möjligheter för tillräcklig praktisk träning, men enligt styrelsens mening är det mera ändamålsenligt att all teoretisk fackundervisning meddelas vid lantbruksskolan. Då kan undervisningen bliva mera systematisk och onödiga upprepningar undvikas. Undervisningen vid olika lantmannaskolor är nämligen och bör nog även framdeles vara lagd olika med hänsyn till förhållandena inom det område, varifrån större delen av skolans elever kommer. Ur pedagogisk synpunkt skulle den föreslagna arbetsledarkursen därför vara sämre än nuvarande tvåårskursen. Då inträdesfordringarna beträffande såväl praktiktid som teoretiska kunskaper skulle vara högre, skulle den ej heller innebära någon tidsvinst eller ekonomisk fördel för eleverna framför den nuvarande tvåårskursen. Styrelsen förutsätter, att eleverna i tvåårskursen erhålla skälig kontant ersättning för sitt arbete under första året i likhet med vad eleverna skulle få i den av de sakkunniga föreslagna praktikkursen.

Även den nuvarande ettårskursen vid lantbruksskolan anser styrelsen vara mycket värdefull, och antalet sökande till denna kurs vid Alnarps lantbruksskola har under flera år varit mycket stort. Denna kurs anser styrelsen vara synnerligen lämplig för dem, som vilja studera vidare vid lantbrukshögskolan eller driftsledarkursen. För rekryteringen till befattningarna som ämneslärare och av de sakkunniga föreslagna yrkeslärare i jordbruksarbete vid lantbruksskolorna torde det vara värdefullt, att en del blivande agronomer och lantmästare genomgå lantbruksskola. Särskilt för blivande agronomer men även för blivande lantmästare skulle det taga för lång tid och bliva för kostsamt att genomgå både lantmannaskola och arbetsledarkurs. Ett realiserande av utredningens förslag beträffande lantbruksskolorna skul-

le därför sannolikt leda till att det efter någon tid knappast kunde erhållas någon agronom, som hade genomgått lantbruksskola.

Även för många blivande praktiska jordbrukare är den nuvarande ettårskursen mycket värdefull. Den kan helt naturligt ej giva lika fullständig utbildning i praktiskt arbete och arbetsledning som tvåårskursen men den torde dock i detta avseende lämna betydligt större behållning än en lantmannaskolkurs. För blivande jordbrukare, som avlagt realskolexamen eller fortsatt längre och därmed förvärvat sig kunskaper i allmänbildande ämnen och naturlära samt därefter i hemmet eller på annat håll skaffat sig erforderlig praktik, synes lantbruksskolans ettåriga kurs enligt erfarenheterna från Alnarps lantbruksskola vara synnerligen lämplig. Dylika elever kunna mycket väl delta i den teoretiska undervisning, som lämnas eleverna i lantbruksskolans tvååriga kurs under andra året.

Lantbrukshögskolan har framhållit, att den föreslagna arbetsledarkursen måste anses helt otillfredsställande ur befälsutbildningssynpunkt. Verkan av förslaget kunde enligt högskolan förväntas bli rakt motsatt den avsedda, i det att ynglingar från småbrukar- och lantarbetarhem skulle avstängas från lantbruksskolorna till följd av att de i allmänhet icke uppfyllde kravet på genomgången lantmannaskola.

Även *föreningen Sveriges lantbruksskoleföreståndare* har förklarat sig anse, att bärande skäl saknades för att ersätta de nuvarande tvååriga och ettåriga kurserna med arbetsledarkurs. Båda förstnämnda kurser vore enligt föreningens mening så värdefulla för utbildning av lantbruksbefäl och egna jordbrukare samt såsom förutbildning för driftsledarkurs, att de borde bibehållas. Den ettåriga kursen måste dessutom anses mycket värdefull såsom förutbildning till lantbrukshögskolan.

Enligt *skogsstyrelsen* borde för inträde i arbetsledarkurs fordras genomgång av sex månaders skogsbetonad vinterkurs vid lantmannaskola. Vidare borde övervägas, om icke en del av den skogliga utbildningen i arbetsledarkursen borde förläggas till skogsvårdsstyrelsernas skogsvårdsgårdar.

Kursen för ladugårdsförmän har i huvudsak tillstyrkts i remissutlåtandena. *Kristianstads läns landstings förvaltningsutskott* har dock ifrågasatt, huruvida icke behovet av djurskötare i första hand borde fyllas, då ingen brist på förmansutbildad ladugårdspersonal tycktes råda för närvarande. *Förvaltningsutskottet vid samma läns hushållningssällskap* har föreslagit, att kursen skulle benämnas ladugårdsskötarkurs. *Gotlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har ställt sig tvivlande till behovet av utbildning i pedagogik och psykologi i kursen.

Ladugårdsförmännens riksförening har uttryckligen tillstyrkt förslaget att slopa utbildningen vid enskilda gårdar. Vidare har föreningen bland annat framfört vissa önskemål beträffande inträdesfordringar vid kursen och i fråga om undervisningen samt ersättningen till eleverna vid denna.

Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har däremot förklarat sig anse det nuvarande systemet med praktisk utbildning vid ett större antal enskilda gårdar och ett sammanförande av eleverna för teoretisk undervisning under 1½ månad värt att bibehållas. Även om elevre-

kryteringen med detta system varit besvärlig, torde man enligt utskottet kunna räkna med ännu större svårigheter, om eleverna skulle tillbringa ett helt år kanske långt från hemorten.

Lärarna.

Förslaget om indragning av de extra ordinarie ämneslärarna vid lantbruksskolorna har avstyrkts av, bland andra, *lantbruksstyrelsen*, *lantbrukshögskolan*, *förvaltningsutskottet vid Stockholms läns och stads* samt *Skaraborgs läns hushållningssällskap*, *Svenska lantbrukstjänstemannaförbundet*, *Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund* samt *Föreningen Sveriges lantbruksskoleföreståndare*.

Inrättandet av yrkeslärarebefattningar har i regel förordats i de yttranden, där denna fråga berörts. *Statskontoret* har emellertid avstyrkt förslaget i denna del och som skäl för sitt avstyrkande anfört följande.

De sakkunniga ha utgått från att med tjänsterna i fråga skulle förenas göromålen såsom arbetsledare vid skolorjordbruk eller såsom ladugårdsföreståndare. Oavsett huruvida de nuvarande innehavarna av befattning såsom arbetsledare eller ladugårdsföreståndare innehade den för yrkeslärartjänsterna uppställda kompetensen, skulle emellertid dessa, därest de prövades lämpliga för uppgiften, antagas till yrkeslärare. Följden skulle bliva, att de hittillsvarande arbetsledarna och ladugårdsföreståndarna för framtiden komme att avlönas såsom yrkeslärare, en anordning, som statskontoret icke kan finna vara tillräckligt motiverad. Såvitt ämbetsverket kan finna, skulle de berörda befattningshavarnas huvudsakliga uppgift även i fortsättningen komma att bliva den som arbetsledare eller ladugårdsföreståndare. Utgifterna för deras avlönande böra fördenskull bibehållas bland skolorjordbrukens driftkostnader.

Vidare har *lantbruksstyrelsen* framhållit, att endast skolor med praktisk elevutbildning i nämnvärd omfattning borde få anslag för avlöning av sådan lärare.

Beträffande yrkeslärarnas utbildning har *Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* föreslagit, att av såväl yrkeslärare i jordbruksarbete som yrkeslärare i ladugårdsarbete skulle fordras genomgången driftsledarkurs. Enahanda utbildning borde fordras för hushållningssällskapens jordbruksinstruktörer och de av utredningen rörande ladugårds kontroll föreslagna husdjursinstruktörerna. Yrkeslärarnas undervisning borde begränsas till den praktiska verksamheten. Om dessa lärare efter hand skulle ersätta de lärare, som hade agronomutbildning, syntes risk föreligga för en stark försämring av undervisningens standard. Tillfälle till fortbildning borde beredas lärarna.

Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett det lämpligt, att yrkeslärare vid lantbruksskola skulle ha genomgått driftsledarkurs. Detta kompetenskrav borde emellertid icke generellt fordras för yrkeslärare vid lantmannaskola med fortsättningskurs till vinterkurs, längre kurs eller praktisk-teoretisk sommarkurs. För sådan skolas vid-

kommande borde kompetensfordringarna prövas med hänsyn till skoljordbrukets omfattning och antalet elever i de praktiskt betonade kurserna. I annat fall hade man nämligen att räkna med ytterligare ett sysselsättningsproblem utöver det, som redan rådde vid ett flertal skolor i fråga om den agronomutbildade lärarpersonalen.

Styrelsen för Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut har förordat, att genomgången driftsledarkurs skulle uppställas såsom kompetenskrav för yrkeslärare i jordbruksarbete. För yrkeslärare i ladugårdsarbete borde krävas bland annat minst ett års väl vitsordad praktik som kontrollassistent.

Lantbruksstyrelsen har ifrågasatt, om icke antingen genomgången driftsledarkurs eller genomgången lantmannaskola, respektive lantbruksskola, jämte speciell instruktörskurs skulle kunna vara lämpligt formellt kompetenskrav. Härjämte har lantbruksstyrelsen föreslagit, att möjlighet skulle finnas att anställa särskild trädgårdslärare vid skolor med mera framskjuten trädgårdsundervisning.

Av *ladugårdsförmännens riksförening* har föreslagits, att för yrkeslärare i ladugårdsarbete skulle gälla samma kompetenskrav som för husdjursinstruktör, d. v. s. genomgången vinterkurs, kontrollassistentkurs och ettårig ladugårdsförmanskurs samt tidigare väl vitsordad anställning som kontrollassistent i minst ett år och som ladugårdsföreståndare i minst tre år.

Kravet på genomgången driftsledarkurs skulle enligt *Gotlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* kunna från yrkeslärarbefattningarna utestänga många för praktisk undervisning mycket dugliga män. Enligt utskottets mening torde man även utan sådant kompetenskrav kunna räkna med att skolorna i eget intresse skulle anställa kompetenta personer. Att utbildningen av jordbruksinstruktörer skulle äga rum vid driftsledarkurs kunde icke anses rationellt, eftersom denna kurs avsåge utbildning av befäl för större jordbruk men jordbruksinstruktörerna minst av allt skulle ha sådan funktion.

Förvaltningsutskotten vid Kalmar läns norra och Malmöhus läns hushållningssällskap ha däremot tillstyrkt, att genomgången driftsledarkurs skulle uppställas såsom kompetenskrav för jordbruksinstruktörer, medan *Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har föreslagit, att driftsledarkurs borde upptagas endast såsom ett alternativt kompetenskrav.

Beträffande lärarnas löneförmåner m. m. har bland andra *Älvsborgs läns landstings förvaltningsutskott* tillstyrkt förslaget, att föreståndare eller lärare vid skola med enbart vinterkurs skall med hänsyn bland annat till skötseln av skoljordbruket kunna uppbära lön såsom om ytterligare huvudkurs anordnats.

Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund har anfört, bland annat, att den bebådade löneregleringen för lantmanna-, lantbruks- och lanthushållsskolelärare borde genomföras snarast. Skulle de ekonomiska stabilise-

ringssträvandena lägga hinder i vägen för en löneroglering från och med den 1 juli 1949, borde med hänsyn till rekryteringssvårigheterna om möjligt fattas principbeslut om löneroglering från och med budgetåret 1950/51. Under alla förhållanden måste enligt förbundets uppfattning frågan om semestervikarier vid lantmanna- och lantbruksskolor lösas omedelbart. Det förhållandet, att statsbidrag för närvarande ej kunde utgå till anställande av semestervikarier, hade nämligen visat sig medföra stora svårigheter för personalen att komma i åtnjutande av semester utan att driften vid skolorna utsattes för avsevärda olägenheter. Det syntes slutligen förbundet orimligt att för lärarinna vid jordbruksskolas ettåriga lanthushållskurs skulle tillämpas en lönesättning, vilken vore oförmånligare än den, som föreslagits för extra ordinarie ämneslärare. Den senare måste nämligen i utbildningshänseende anses vara avsevärt underlägsen dylik ämneslärarinna.

Förslaget om ändrad löneställning beträffande vissa lärare vid jordbruksskolorna har avstyrkts av *statskontoret*. Ämbetsverket har framhållit att den utredning, varmed 1941 års lärarlönesakkunniga nu vore sysselsatta, enligt ämbetsverkets mening borde omfatta även lärarpersonalen vid jordbruksskolorna. Vad särskilt angår assistenterna vid dessa skolor har framhållits, att deras löneförmåner reglerats så sent som år 1946 och år 1947.

Statsbidrag.

I fråga om statsbidragen till undervisningsverksamheten kan först nämnas, att *1946 års skolkommission* anförde, att kommissionen för närvarande hade under övervägande förslag till ändrade bidragsgrunder för det kommunala och enskilda yrkesundervisningsväsendet inom industri, hantverk, handel och husligt arbete m. m. Därvid hade kommissionen ansett sig böra till behandling upptaga frågan, huruvida icke bidragsreglerna för nyssnämnda områden skulle kunna utformas så, att de bleve tillämpliga även på yrkesundervisningen inom andra näringsgrenar. Kommissionen hemställde därför, att de föreslagna bidragsgrunderna för yrkesutbildningsverksamheten inom jordbruk och skogsbruk tills vidare måtte givas endast provisorisk karaktär i avvaktan på resultaten av utredningsarbetet.

De sakkunnigas förslag till bidragsgrunder har i övrigt i huvudsak biträts i remissutlåtandena. *Gotlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har sålunda framhållit, att förslaget komme att medföra en bättre och rättvisare fördelning av statsbidragen än de nuvarande reglerna.

Även *Kristianstads läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* har förordat de föreslagna bidragsgrunderna. Dock har utskottet påpekat, att det enligt dessa grunder kunde bli svårt för mindre och nystartade skolor att hävda sig. Genom bidragen till ekonomibyggnaderna skulle skolorna få möjlighet att bygga tillräckligt, ändamålsenligt och föredömligt. Den föreslagna maximeringen av hyran för skolornas elevbostäder till 5 å 10 kronor per månad, vilket belopp knappast täckte mer än kostnaden för värme och

städning, kunde medföra att skolorna finge svårt att finansiera andra kostnader. Enligt utskottets mening borde maximering icke förekomma, ty i konkurrensen om eleverna strävade skolorna att göra det så fördelaktigt som möjligt för dessa.

Förvaltningsutskotten vid Jämtlands läns landsting och hushållningssällskap ha anmärkt på att vid bidragsberäkningen avseende icke skulle fästas vid de verkliga driftkostnaderna. Då kostnaderna vore högre i de norra än i de södra delarna av landet, vore det önskvärt att bidragen kunde differentieras med hänsyn härtill.

Norrbottens läns landstings förvaltningsutskott har framhållit, att bidragsgrunderna borde erhålla sådan utformning, att bidragen något så när kunde anpassas efter respektive landstings speciella förhållanden och ekonomiska bärkraft.

Gävleborgs läns landstings förvaltningsutskott har ifrågasatt, om de föreslagna reglerna, vilka torde mycket smidigt och lätt kunna tillämpas i praktiken, toge tillräcklig hänsyn till att väsentligt större driftkostnader uppstode efter genomförd utbyggnad av skolorna eller till det fallande penningvärdet.

I den från *Skånes lantbrukslärareförening* inkomna skriften har framhållits, att skolorna icke stimulerades att hålla mer än en kurs åt gången, om endast ett grundanslag skulle utgå, oavsett om flera kurser bedreves parallellt. Föreningen ville därför framföra tanken, att ett grundanslag av 20 kronor för varje undervisningsdag skulle betalas för den första kursen och grundanslag av 10 kronor om dagen för envar kurs, som hölles jämsides med den första. Den krona per dag och elev, som skulle utgå enligt förslaget, utgjorde ett alltför ringa belopp för att en kurs med hjälp därav skulle kunna anordnas jämsides med den första kursen, i synnerhet om elevantalet vid skolan vore lågt. Elevhyrorna borde icke fastläsas vid något bestämt belopp. Det låge i skolornas eget intresse, att dessa hyror icke sattes högre än som vore nödvändigt för att balansera skolans ekonomi. Därjämte hade lantbruksstyrelsen möjlighet att vid granskningen av bidragsansökningar kontrollera att hyrorna icke vore onödigt höga. En orättvisa låge däri, att skolor, som saknade egna lärarbostäder, icke ägde att bland sådana driftkostnader, till vilka statsbidrag kunde erhållas, upptaga hyresersättning till lärare. Skolor med egna bostäder hade ju till följd därav i själva verket större statsbidrag än övriga skolor. Enligt föreningens mening borde vidare vid lantmannaskolor med stort elevantal utgå statsbidrag till lönekostnader för en husmoder efter samma grunder som för ämneslärarinna med helårstjänst vid lant-hushållsskola. Med ett större antal kurser bleve även behovet av en kunnig vaktmästare större.

Beträffande förslaget om statsbidrag till ekonomibyggnader har *Örebro läns landstings förvaltningsutskott* hemställt, att bestämmelserna därom måtte göras tillämpliga även beträffande sådana byggnader, som uppförts innan förslaget trädde i kraft. Motsvarande princip hade enligt utskottet tillämpats i fråga om vissa statsbidrag till byggnader för barnhem m. m.

Styrelsen för Vittjärvsgården har icke kunnat finna något skäl för att statsbidraget till nyuppsättning av undervisningsmateriel i maskin- och redskapslära skulle utgå med lägre procenttal till jordbruksskolor än till de centrala verkstadsskolorna, d. v. s. 90 procent. Samma uppfattning har uttalats av bland andra *Norrbottnens läns landstings förvaltningsutskott*, vilket jämväl ansett att statsbidraget till byggnader under vissa omständigheter borde kunna utgå med högst 90 procent. I båda yttrandena har vidare anförts, att lön till husmor vid här ifrågakvarande skolor borde kunna utgå av statsmedel.

Statskontoret har avstyrkt förslaget om att statsbidrag skulle utgå för lantbruksskolornas skolbyggnader samt för sådana ekonomibyggnader, som erfordrades för undervisningen vid lantmänna- och jordbruksskolorna. Ämbetsverket har erinrat om att föredragande departementschefen vid anmälan av propositionen 1939: 109 angående den lägre lantbruksundervisningens ordnande anført, att skolbyggnaderna vid lantbruksskolorna måste anses ingå som en del av de för skoljordbrukets drift erforderliga byggnaderna och att kostnaderna för desamma skäligen borde bäras av jordbruket. Det hade icke genom utredning visats, att ändring i räntabiliteten för lantbruksskolornas jordbruk sedermera inträffat. Ej heller hade de sakkunniga i sitt betänkande förebragt någon utredning beträffande skoljordbrukens räntabilitet. Vid sådant förhållande kunde ämbetsverket icke tillstyrka någon ändring av bidragsreglerna.

I fråga om den föreslagna höjningen av statsbidraget till skolornas driftskostnader har *statskontoret* anført, att någon uppräknig torde vara motiverad med hänsyn till den prisstegring, som ägt rum sedan gällande bidragsgrunder fastställdes. Närmare utredning ägnad att belysa storleken av den erforderliga ökningen av statsbidraget saknades dock i betänkandet. På denna punkt vore en kompletterande utredning påkallad.

Lantbruksstyrelsen har bland annat anført, att det nuvarande statsbidraget till driftkostnader uppenbarligen vore för lågt. Mot de sakkunnigas förslag härom hade styrelsen icke annan erinran än att jordbruksskolorna liksom hittills borde svara för elevernas kost, logi och skolmateriel, varför bidrag till dem borde utgå med 20 kronor per undervisningsdag samt tre kronor per elev och dag, då elev deltog i undervisning. Dessa elever kunde nämligen i allmänhet icke påräkna föräldrars eller andra anhörigas ekonomiska stöd. De för befolkningen i berörda skogsbygder är från år högst varierande inkomstförhållandena kunde göra möjligheten att erhålla stipendium helt illusorisk. Vidare syntes det för elever i dessa åldrar vara bättre att liksom hittills erhålla fritt vivre och lämpligt avvägda arbetspremier såsom uppmuntran. Liknande erinran har framställt av *förvaltningsutskotten vid Stockholms läns och stads, Jämtlands läns och Norrbottens läns hushållningssällskap*.

I fråga om ersättningen till innehavare av elevgårdar ha de föreslagna beloppen ansetts för låga av *Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott*. *Förvaltningsutskottet vid Hallands läns hushållningssällskap* har anmärkt, att särskild ersättning borde utgå för fler än

tre elever, eftersom den praktiska utbildningen kunde ordnas bättre vid ett större elevantal. *Statskontoret* åter har ansett att någon ersättning av statsmedel till elevgårdarnas ägare över huvud icke borde komma i fråga. Det besvär, som ägaren förorsakades genom att mottaga elever till utbildning, borde anses uppvägt av den fördel, som anlitandet av billigare arbetskraft medförde.

Förvaltningsutskotten vid Uppsala läns landsting och hushållningssällskap ha gjort erinringar mot att statsbidrag skulle, efter prövning i varje särskilt fall, kunna utgå även till enskilda undervisningsanstalter. Förstnämnda förvaltningsutskott har anfört, att inga efter år 1948 inrättade enskilda lantbruksundervisningsanstalter borde kunna erhålla statsbidrag. Vidare borde de nu befintliga så småningom antingen övertagas av landsting eller hushållningssällskap eller nedläggas. Som ett led i denna utveckling borde de icke erhålla statsbidrag till byggnader eller till maskiner. Frågan om statsbidrag i övrigt borde kunna ställas på framtiden. För att icke enskilda intressen skulle kunna göra sig gällande under sken av huvudman i form av förening eller stiftelse borde statsbidraget utgå endast till sådan förening eller stiftelse, som drivit undervisningsanstalt under år 1948.

Villkoret av minst 10 elever i ladugårdsförmanskurs för att statsbidrag skall utgå till kursen har avstyrkts av, bland andra, *förvaltningsutskotten vid Kristianstads läns landsting och hushållningssällskap*, då erfarenheten visat att svårigheter föreläge att samla ett så stort antal elever. Även *lantbruksstyrelsen* har ansett, att styrelsen bör fritt få pröva minimiantalet.

Göteborgs och Bohus läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har hemställt, att minimiantalet elever i fortsättningskurs med statsbidrag skulle sänkas från 15 till 10. Kursens karaktär av praktisk kurs skulle nämligen förryckas, om elevantalet bleve för stort i förhållande till skoljordbrukets åkerareal.

Beträffande de till eleverna utgående stipendierna har *Örebro läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* förklarat sig gärna ha sett, dels att beloppen höjdes i förhållande till penningvärdets fall, dels att stipendier av första behovsgraden utdelades utan behovsprövning.

Även *Sveriges lantbruksförbund* har förordat, att icke behovsprövat grundstipendium skulle utgå till samtliga elever. Därutöver skulle möjlighet finnas att erhålla behovsprövat tilläggsstipendium. Samma förslag har framlagts av *flera undervisningsanstalter* samt av *Göteborgs och Bohus läns landstings förvaltningsutskott*. *Lantbruksstyrelsen* har åter anfört, att det ekonomiska läget icke torde vara lägligt för en dylik utvidgning av stipendieutdelningen, men har ansett, att frågan likväl borde tagas under övernä- gande.

Statskontoret har erinrat om att Kungl. Maj:t den 6 december 1946 uppdragit åt studielånenämnden att utreda principerna för statens studiehjälpsverksamhet inom olika studieområden. Resultatet av denna utredning borde avvaktas, innan frågan om ändring av gällande grunder för elevstipendier

inom de undervisningsområden, som berördes i betänkandet, upptoges till närmare övervägande. Beviljandet av resebidrag till deltagare i undervisningskurser borde göras beroende av individuell behovsprövning.

Departementschefen.

De sakkunnigas förslag, att *lantmanna-* och *lantbruksskolorna* skola bibehållas i sin nuvarande organisationsform, vill jag ansluta mig till. Vad som föreslagits rörande inordnandet av jordbrukets yrkesskolor under benämningen *jordbruksskolor* bland de övriga statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalterna synes mig däremot fordra närmare överväganden.

I propositionen nr 54 till 1944 års riksdag angående anslag till jordbrukets yrkesskolor framhölls, att i det statliga undervisningssystemet icke inginge någon skolform, som toge sikte på att möjliggöra för ungdom att omedelbart efter slutad folkskola förvärva såväl praktisk som teoretisk yrkesutbildning i jordbruk. I allt större utsträckning lockades landsbygdens ungdom därför av de goda möjligheterna till yrkesutbildning inom hantverk och vissa industrier och lämnade jordbruksnäringen för att övergå till andra yrken. Praktisk och teoretisk yrkesutbildning i jordbruk vid läroanstalt skulle emellertid sannolikt öppna möjligheter för ungdomen — särskilt för den som icke i hemmet hade tillfälle till utbildning i jordbruk — att tidigare än eljest skulle vara fallet erhålla goda anställningar inom jordbruket. Det framstode därför såsom angeläget, att åtgärder skulle vidtagas i syfte att bereda möjligheter till en god utbildning i jordbruk så snart som möjligt efter fullbordad folkskoleutbildning.

Att tillfälle bör finnas för ungdom att omedelbart efter den obligatoriska skolgången kunna erhålla utbildning i jordbruk torde icke vara föremål för tvekan. Däremot kunna olika meningar råda om den form, i vilken denna utbildning bör anordnas. Mot de föreslagna jordbruksskolorna — här bortses från undervisningen i lantbrukshållning — synes den erinringen kunna göras, att de icke tillräckligt nära anknyta till lantmanna- och lantbruksskolorna. Sålunda har inträdesåldern med hänsyn till folkskoleundervisningen måst bestämmas så, att det ofta torde bliva omöjligt för elev vid jordbruksskola att omedelbart efter kursens slut vinna inträde vid lantmannaskolas vinterkurs. I fråga om villkoren för inträde vid vinterkurs har vidare ingen hänsyn tagits till utbildningen vid jordbruksskola, utan denna har jämförts med sysselsättning med lantbruksarbete i allmänhet.

Om jordbruksskolorna sålunda icke ha större betydelse såsom grund för den fortsatta utbildningen, kunna de givetvis likväl vara önskvärda bland annat med hänsyn till det självständiga värdet av den undervisning, som där meddelas. Enligt min mening kan emellertid motsvarande utbildning utan svårighet inhämtas på annat sätt, t. ex. genom kortare kurser vid lantmanna- eller lantbruksskola, kombinerade med praktiskt arbete vid föräldragården eller annorstädes. Då kostnaderna för jordbruksskolorna äro avsevärda samt lantmanna- och lantbruksskolorna icke utnyttjas till fullo, skulle en

sådan anordning vara att föredraga. Jag vill här särskilt erinra om den praktisk-teoretiska sommarkurs vid lantmannaskolorna, som de sakkunniga föreslagit och som i mångt och mycket synes kunna giva samma tillfälle till jordbruksutbildning som genomgång av jordbruksskola. För sådan ungdom, som ej har annan möjlighet till jordbruksutbildning, kunna jordbruksskolorna emellertid onekligen ha betydelse. Medan det i södra och mellersta Sverige endast undantagsvis möter svårighet att skaffa sig utbildning genom praktiskt arbete i jordbruk och kurser vid lantmannas- och lantbruksskola, får man icke bortse från att möjligheterna därtill äro betydligt mindre särskilt i vissa delar av Norrland. Jag ansluter mig alltså närmast till den uppfattning, som kommit till uttryck i åtskilliga yttranden, nämligen att jordbruksskolorna måste anses ha en viss betydelse i Norrland men att skolformen däremot knappast kan anses erforderlig i södra och mellersta Sverige. Något slopande av det statliga stödet åt Gålöskolan vill jag dock ej för närvarande ifrågasätta. Utvecklingen av denna skolform bör emellertid följas med uppmärksamhet. Den i förhållande till antalet utexaminerade elever kostsamma undervisningen gör det även önskvärt, att andra vägar prövas för meddelandet av den utbildning, som avses med jordbruksskolornas verksamhet. Jag finner mig därför icke kunna förorda, att dessa skolor inordnas bland övriga statsunderstödda lantbruksundervisningsanstalter. Skolorna böra alltså tills vidare bibehålla sin nuvarande ställning och erhålla statsbidrag till avlönande av lärare och till driftkostnader efter hittills tillämpade grunder. Den reformering av undervisningsplanen, som förordas av de sakkunniga, torde kunna genomföras utan hinder härav.

Den av Skaraborgs läns landstings förvaltningsutskott gjorda hemställan att folkhögskola, som meddelade en mera omfattande lantbruksundervisning och även angåve denna undervisning såsom ett av skolans syften, skulle beredas plats i programmet för den statsunderstödda jordbruksundervisningen kan jag icke biträda. Även om lantbruksundervisning erhåller utrymme på schemat, ligga dock folkhögskolans huvudsakliga uppgifter utanför jordbrukets område. Ett samordnande av dessa skolor, till vilkas verksamhet bidrag utgår ur anslag under åttonde huvudtiteln, med de fasta lantbruksundervisningsanstalterna synes mig därför olämpligt.

I fråga om undervisningen vid de fasta lantbruksundervisningsanstalterna vill jag till en början understryka, att utvecklingen på jordbrukets område och den fortgående rationaliseringen ställa allt större krav på yrkesskicklighet hos den jordbrukande befolkningen. Det synes mig därför riktigt att, såsom de sakkunniga föreslagit, minska undervisningen i de allmänna ämnena till förmån för fackämnena. Jag vill även biträda förslaget i den del det avser att i högre grad än för närvarande är fallet komplettera den teoretiska undervisningen med praktiska övningar och demonstrationer. På grund av skoljordbruken finnas numera goda tillfällen att giva utbildningen en betydligt ökad praktisk inriktning.

En sak, som i detta sammanhang påkallar den största uppmärksamhet,

är vidare, såsom framhållits i ett par yttranden, att utbildningen skall bliva sådan, att den stora gruppen av mindre jordbrukare har möjlighet att få en efter deras speciella behov anpassad undervisning. Den omläggning av undervisningen, som de sakkunniga förordat, synes i detta hänseende innebära ett framsteg. Det torde även kunna förutsättas, att skolorna skola sträva att lägga sina kurser så, att de komma att motsvara det föreliggande undervisningsbehovet. Från statsmakternas sida bör givetvis också tillses, att en sådan strävan ej motverkas genom uppställandet av alltför stora krav på enhetlighet i kursplanerna eller på annat sätt.

Vad *lantmannaskolorna* beträffar böra dessa liksom för närvarande intaga en central ställning inom yrkesutbildningen för jordbruket. De nuvarande huvudkurserna torde i huvudsak böra anordnas efter de linjer, som angivits av de sakkunniga. Stor frihet bör dock såsom nyss nämnts finnas för skolorna härutinnan, så att kurserna kunna anpassas efter de lokala behoven och därigenom i görligaste mån tillfredsställa ortsbefolkningens önskemål. De normalplaner, som uppgjorts för undervisningen, synas i huvudsak lämpligt avvägda med hänsyn till valet av läroämnen och till fördelningen av undervisningstimmar. Ökningen av undervisningen i maskin- och redskapslära, arbetslära och skogshushållning torde motsvara det praktiska livets krav och bidra till att avsevärt höja utbildningens värde. Däremot hyser jag vissa betänkligheter mot förslaget att minska eller avskaffa undervisningen i svenska och räkning i vinterkursen. Folkskoleundervisningen torde ännu icke överallt ha nått en sådan nivå, att man vågar förutsätta att eleverna ha tillräckliga förkunskaper för att utan svårighet kunna omedelbart tillgodogöra sig undervisningen i lantmannaskolans fackämnen. De år, som förflyta mellan folkskolan och yrkesutbildningen, göra därjämte säkerligen en repetition av folkskolekursen i dessa delar nödvändig i flertalet fall. Svenska och räkning böra därför enligt min mening kvarstå på schemat, men undervisningen däri bör lämpligen icke givas större omfattning än som påkallas av fackämnena. Genom att lantbruksstyrelsen har att granska skolornas kursplaner torde tillräcklig garanti finnas för att sådan begränsning kommer att iakttagas.

Beträffande vinterkursen är det såsom de sakkunniga framhållit ett önskemål att antalet undervisningstimmar för fackämnena kan ökas. I den mån utrymme härför icke kan erhållas genom minskning av undervisningen i de allmänna ämnena, skulle en förlängning av kurstiden erfordras. Emellertid torde denna utväg i allmänhet icke vara möjlig i södra och mellersta Sverige. I de norra delarna av landet med deras kortare vegetationsperiod torde däremot en förlängning av kurstiden vara genomförbar. Med hänsyn härtill böra skolorna ha möjlighet att anpassa vinterkursen efter jordbrukets arbetssäsong i respektive bygd. Kursens minimilängd bör dock fastställas. Därvid synes den nuvarande bestämmelsen om en kurstid av minst 125 dagar böra bibehållas.

Även om ur pedagogisk synpunkt den längre kursen är att föredraga

framför vinterkurs jämte fortsättningskurs, torde det dock vara av värde att fortsättningskurs kan anordnas, så länge intresse därför finnes. Förslaget om förlängning av fortsättningskursen från minst 110 till minst 125 arbetsdagar synes vara välgrundat liksom även förlängningen av den längre kursen från minst 230 till minst 250 arbetsdagar. Undantag bör dock kunna medgivias av lantbruksstyrelsen, där så finnes påkallat. Anledning torde vidare ej finnas att slopa helårskursen.

Jag biträder förslaget, att utbildning av kontrollassistenter ej skall ske vid fortsättningskurs eller längre kurs utan vid särskilda för ändamålet anordnade kurser.

Den föreslagna nya huvudkursen, d. v. s. den praktisk-teoretiska sommarkursen, torde kunna bereda de yngre åldersgrupperna icke oväsentligt ökade möjligheter till god utbildning i lämpliga former. Av särskild betydelse torde denna kurs bliva för dem, som sakna möjlighet att på annat sätt delta i jordbruksarbete. På grund av att skoljordbruken i allmänhet äro små måste man emellertid räkna med att lantmannaskolorna icke kunna mottaga tillräckligt antal elever. Möjlighet till liknande utbildning bör därför såsom de sakkunniga framhållit beredas i annan form. Värdet av den i detta syfte föreslagna praktikkursen synes mig dock ovisst.

Det stora flertalet ungdomar förvärva sin praktiska utbildning i huvudsak genom arbete vid föräldragården eller såsom anställda jordbruksarbetare. Det förefaller mig redan med hänsyn härtill icke sannolikt, att systemet med elevgårdar skulle få någon större betydelse ur utbildningssynpunkt. Eftersom möjligheterna att effektivt utnyttja eleverna i arbetet skulle bliva relativt begränsade, därest detta skall giva den utbildning, som de sakkunniga avsett, synes det vidare tveksamt, om lämpliga elevgårdar komma att stå till buds ens för den ersättning, som förutsatts i betänkandet. Mot förslaget synas vidare tala de erfarenheter som, enligt vad de sakkunniga själva framhållit, vunnits av systemet med att förlägga utbildning av ladugårdsförmän till enskilda gårdar. Av framför allt de skäl, som nu nämnts, anser jag mig icke kunna tillstyrka förslaget om inrättande av elevgårdar. Där emot synes tanken på en sådan teoretisk utbildning, som enligt förslaget skulle ingå i praktikkursen såsom handledning för och komplement till det praktiska arbetet, förtjäna beaktande. Det torde nämligen vara av vikt, att de ungdomar, vilka utföra jordbruksarbete å föräldragården eller såsom annorstädes anställda jordbruksarbetare, kunna erhålla grundläggande teoretiska kunskaper, varigenom de kunna med större behållning tillgodogöra sig den utbildning, som de förvärva i sitt dagliga arbete. Fastän skolorna med denna anordning icke skulle få kontroll över den praktiska delen av undervisningen, finnes säkerligen likväl möjlighet att på lämpligt sätt anordna dessa kurser, så att de bliva till verklig nytta. Även för skolornas del bör det vara angeläget att sådana kurser komma till stånd, eftersom dessas betydelse icke minst ligger däri, att de äro i hög grad ägnade att väcka intresset för fortsatt utbildning.

Beträffande *lantbruksskolorna* ha de sakkunniga föreslagit en genomgri-

pande omläggning av undervisningen. Denna omläggning innebär i huvudsak — bortsett från utbildningen av ladugårdsförmän — att den tvååriga kursen ävensom ettårskursen för allmän praktisk-teoretisk jordbruksutbildning skola ersättas med en ettårig arbetsledarkurs samt inträdesfordringarna avsevärt skärpas. I likhet med vad som uttalats i ett stort antal yttranden finner jag emellertid lämpligheten av en sådan omläggning kunna starkt ifrågasättas.

Lantbruksskolornas huvudsakliga uppgift bör liksom för närvarande vara att utbilda de arbetsledare och förmän, som behövas inom jordbruket. Även om hänsyn tages till att enligt förslaget sökande till arbetsledarkurs skall ha avsevärt längre tids praktisk utbildning än vad nuvarande fordringar föreskriva, synes den tid, som i kursen anslagits till praktisk undervisning, likväl vara så kort att den knappast kan bereda eleverna tillfälle att förvärva nödig förtrogenhet med förekommande arbeten å större jordbruk. Ej heller torde tillräcklig tid eller tillräckligt många arbetstillfällen stå till buds för att eleverna skola kunna i önskvärd utsträckning övas i arbetsledning. Ur pedagogisk synpunkt är det därjämte otvivelaktigt förenat med svårigheter att med tillfredsställande resultat anordna en så starkt koncentrerad undervisning, som arbetsledarkursen innefattar. Man torde nämligen böra räkna med att elevernas förkunskaper komma att vara mycket varierande. Vidare synes arbetsledarkursen icke vara ägnad att helt kunna ersätta ettårskursen såsom lämplig utbildning för jordbrukare med eget lantbruk eller såsom förutbildning till driftsledarkurs eller till studier vid lantbrukshögskolan. Slutligen bör beaktas, att kravet på genomgången vinterkurs eller på därmed jämförliga teoretiska kunskaper för att vinna inträde vid kursen säkerligen kommer att i många fall från lantbruksskolorna utestänga ungdom, vars ekonomiska förhållanden icke tillåta sådana förberedande studier.

Med hänsyn till de anförda olägenheterna synes det mig så mycket mindre påkallat att avskaffa den rådande ordningen som det i remissutlåtandena vitsordats, att lantbruksskolornas nuvarande kurser givit utmärkta resultat och äro uppskattade. Arbetsledarkursen torde icke heller medföra någon förbättring i utbildningen, som icke kan vidtagas inom ramen för den bestående organisationen. Den svårighet att erhålla tillräckligt antal elever till den tvååriga kursen, som föreligger på sina håll, torde icke ha sin grund i att denna kurs ej omfattas med förtroende utan snarare bero därpå, att kursen blivit i högre grad än förut ekonomiskt ofördelaktig för eleverna. Särskilt efter de senaste årens höjning av arbetslönerna torde det för många ha framstått såsom en alltför dyrbar utbildning att under två år behöva ägna sin arbetskraft åt skolan. För att återställa en skäligen proportion mellan värdet av undervisningen jämte andra eleven tillkommande förmåner samt å andra sidan det av eleven utförda arbetet synes skolan böra lämna skäligen kontantlön till eleven under det första kursåret. Denna lön bör lämpligen motsvara gängse arbetslön med avdrag för kost och logi. Genom en sådan anordning skulle denna kurs i avsevärt ökad omfattning

kunna stå öppen även för mindre bemedlade elever. Av remissyttrandena från bland andra lantbruksstyrelsen synes framgå, att man kan räkna med att skolorna äro beredda att vidtaga en dylik ändring i villkoren för elevutbildningen. Jag utgår därför från att denna ändring skall komma till stånd. Skulle så ej bliva fallet, torde frågan om utbildningen vid lantbruksskolorna och statsunderstödet till dessa få upptagas till förnyat överbäggande.

Ehuru jag sålunda förordar, att lantbruksskolornas nuvarande tvååriga kurs och ettårskurs i allmän praktisk-teoretisk jordbruksutbildning i princip bibehållas, bör dock möjlighet finnas för lantbruksskola att efter tillstånd av lantbruksstyrelsen få anordna ettårig arbetsledarkurs efter i huvudsak de linjer, som angivits av de sakkunniga.

Liksom lantmannaskolornas kurser böra kurserna vid lantbruksskolorna i fråga om undervisningsplanerna undergå de förändringar, som äro påkallade av den fortskridande utvecklingen på jordbrukets område. Särskild hänsyn bör därvid tagas till lantbruksskolornas speciella uppgifter. Bland annat torde sålunda undervisningen i maskin- och redskapslära, arbetslära och eventuellt i skogshushållning böra utökas. Vidare synes i kurserna böra ingå utbildning i arbetsstudieteknik och arbetsledningens psykologi. Liksom i fråga om lantmannaskolorna bör dock stor frihet råda i fråga om undervisningsplanens utformning.

Vad angår inträdesfordringarna till den tvååriga kursen torde liksom för närvarande böra fordras, förutom genomgången folkskola eller motsvarande utbildning, att sökande skall ha fyllt 18 år, dock med möjlighet till dispens då särskilda skäl föreligga, ävensom att sökanden har minst ett års föregående praktik i lantbruksarbete. Eftersom undervisningen i den ettåriga kursen för allmän praktisk-teoretisk jordbruksutbildning skall bedrivas gemensamt med tvåårskursens äldre avdelning, torde beträffande sökande till ettårskursen därjämte böra fordras, att sökanden besitter sådana teoretiska kunskaper i svenska språket, räkning med geometri samt naturlära, som svara mot vad som inhämtas under tvåårskursens första arbetsår.

Den kursavgift om i regel 300 kronor, som eleverna vid den ettåriga kursen för närvarande ha att erlægga, torde böra få bibehållas.

Förslaget rörande ladugårdsförmanskursen synes i huvudsak kunna godtagas. Dock torde det kunna ifrågasättas, om icke vissa fackämnen, som äro av speciell betydelse för eleverna i sådan kurs, t. ex. utfodringslära, tilldelats alltför ringa antal undervisningstimmar i förhållande till andra ämnen. Denna fråga torde få prövas av lantbruksstyrelsen vid fastställandet av undervisningsplaner.

För att utbildningen vid de fasta lantbruksundervisningsanstalterna skall lämna ett tillfredsställande resultat fordras, att goda lärarkrafter stå till förfogande. För närvarande utgöres lärarpersonalen vid de fasta skolorna av personer med agronomutbildning. Vid sådana skolor, som meddela praktisk utbildning, omhänderhaves därjämte viss undervisning av befallningsmannen eller annan befattningshavare vid skoljordbruket samt av ladugårds-

föreståndaren, ehuru dessa icke tillerkänts ställning såsom lärare eller erhållit någon särskild utbildning för uppgiften.

De sakkunniga ha understrukt vikten av att de, som anlitas såsom lärare, ha pedagogisk utbildning. I fråga om de agronomiskt utbildade lärarna inskränker sig emellertid denna utbildning till en kurs i pedagogik om 25 timmar i samband med studierna vid lantbrukshögskolan. De sakkunniga anse i likhet med vad lantbruksstyrelsen anfört därom i annat sammanhang, att utbildningen i pedagogik bör fördjupas samt kompletteras med undervisning i psykologi jämte praktiska undervisningsövningar och provlektioner. Vid sidan av dessa lärare böra enligt de sakkunniga finnas s. k. yrkeslärare, likaledes med viss pedagogisk utbildning. Dessa avses skola handhava den rent instruktionsmässiga handledningen av praktiskt arbete och arbetsövningar. Under vissa omständigheter skulle härigenom en extra ordinarie befattning vid lantbruksskolorna för agronomutbildad lärare kunna indragas.

Den föreslagna förbättringen av lärarnas utbildning vill jag biträda. Det torde få ankomma på styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök att vidtaga eller föreslå de åtgärder, som erfordras för åstadkommande av den önskade förbättringen. Att skapa en ny kategori lärare, innan erfarenhet vunnits rörande den planerade ordningen för undervisningen, synes mig däremot icke lämpligt. Med hänsyn till att svårigheter finnas att sysselsätta redan de nuvarande lärarna under hela året, torde man först sedan verksamheten kommit igång tillräckligt säkert kunna bedöma, i vad mån kurser komma att anordnas i sådan utsträckning, att yrkeslärarna bliva erforderliga. I stället för dessa yrkeslärare böra därför tills vidare lämpligen timavlönade speciallärare anlitas i mån av behov. Härjämte bör förmanspersonalen liksom hittills biträda vid det praktiska arbetet och arbetsövningarna. Någon indragning av de extra ordinarie ämneslärarna vid lantbruksskolorna torde under dessa förhållanden ej kunna komma i fråga.

För att undervisningen vid de fasta skolorna skall kunna få den omfattning, som de sakkunniga avsett, torde det vara nödvändigt, att större belopp än hittills skola utgå till verksamheten. Liksom för närvarande måste bidragen i första hand lämnas av staten och landstingen. Emellertid äro landstingens ekonomiska möjligheter mycket olika. För att även ekonomiskt mindre bärkraftiga bygder skola kunna anordna en god yrkesutbildning, torde det därför vara väl motiverat att låta kostnaderna i ökad utsträckning täckas av statsmedel. Någon differentiering av statsbidragen efter förhållandena i olika delar av landet är jag dock icke beredd att förorda.

Vad först angår lantbruks-, lantmanna- och lantushållsskolorna böra lärarlönerna vid dessa fortfarande helt bestridas av statsmedel samt, i avbidan på att 1941 års lärarlönesakkunniga skola avsluta sin nu pågående utredning rörande lärarpersonalens anställnings- och avlöningsförhållanden, utgå efter nu gällande grunder. Undantag synes dock böra göras för föreståndare och lärare vid lantmannaskola, vid vilken ingen annan huvudkurs än vinterkurs anordnas. Tills vidare bör, såsom de sakkunniga anfört,

enligt Kungl. Maj:ts beprövande i varje särskilt fall till sådan föreståndare och lärare, med hänsyn till hans arbete med skötseln av det numera obligatoriska skoljordbruket samt övrig undervisningsverksamhet vid skolan, kunna utgå lön såsom om ytterligare huvudkurs anordnats. På de lokala organen bör liksom hittills ankomma att sörja för bostad åt lärarna eller, där så icke kan ske, giva dem kontant ersättning därför. Där sådan kontant ersättning förekommer bör emellertid statsbidrag kunna utgå till bestridande av tre fjärdedelar av ersättningen, i den mån denna icke överstiger vad som i och för sig kan anses skäligt.

I fråga om driftskostnaderna vid ifrågavarande skolor har anmärkts, att de nuvarande grunderna för statsbidragen icke taga nödig hänsyn till elevantalet eller undervisningens omfattning. Såsom de sakkunniga framhållit böra reglerna för bidragen i stället utformas så, att en automatisk höjning äger rum, om kurstiden och elevantalet öka. Detta önskemål torde i tillräcklig mån bliva tillgodosett, därest bidraget fastställes att utgå med visst belopp per undervisningsdag — oavsett om en eller flera kurser pågå — jämte ett tilläggsbidrag för varje elev och dag i huvudkurs. De belopp, som de sakkunniga föreslagit i sådant hänseende, eller 20 kronor per undervisningsdag och en krona per elev och dag, synas vara lämpligt avvägda. Nu gällande maximering av driftkostnadsbidraget till högst tre fjärdedelar av de utav lantbruksstyrelsen godkända kostnaderna, efter avdrag för influtna hyror för elevbostäder, bör bibehållas liksom även villkoret, att bidrag icke må utgå, med mindre från annat håll tillskjutes ett belopp om minst en tredjedel av bidraget. I detta sammanhang vill jag framhålla såsom i hög grad önskvärt, att hyror för bostäder i clevhem sättas så lågt, att de icke komma att utgöra något hinder för mindre bemedlade eller obemedlade att delta i undervisningen. Skolorna böra emellertid äga frihet att själva bestämma dessa hyror. Beträffande vissa kurser har i en del yttranden anmärkts, att det minimiantal elever, som skulle finnas för att statsbidrag skulle kunna utgå, satts för högt. Dessa anmärkningar finner jag i viss mån befogade. Lantbruksstyrelsen torde därför äga medgiva undantag från dylika villkorsbestämmelser.

Ansökan om bidrag till driftkostnader bör prövas av lantbruksstyrelsen i stället för såsom för närvarande av Kungl. Maj:t. Förskott torde böra utgå på grundval av det beräknade bidraget till vederbörande skola för det läsår, bidraget avser.

Statsbidrag till byggnadsarbeten kan för närvarande utgå med tre fjärdedelar av kostnaderna för lokaler, som äro erforderliga för skolverksamheten, däri inbegripet bostäder för lärare och elever. Till ekonomibyggnader utgår däremot icke bidrag. Vidare äro lantbruksskolor undantagna från rätten till bidrag.

Genom den ökade praktiska inriktning, som utbildningen enligt förslaget skall erhålla, kommer undervisningen att i större omfattning än hittills förläggas utanför lektionssalarna. Härigenom komma de för skoljordbruket avsedda byggnaderna att i allt större utsträckning tagas i anspråk

för undervisningen och den nuvarande skillnaden mellan själva skolan och skoljordbruket att luckras upp. Jag finner därför i likhet med de sakkunniga det skäligt, att statsbidrag i viss utsträckning skall utgå även till täckande av kostnader för ny-, till- eller ombyggnad för skoljordbruk vid lantmannaskola. Däremot kan jag icke ansluta mig till de sakkunnigas förslag i fråga om utformningen av bidragsbestämmelserna. Att avgöra om eller i vad mån en dylik byggnad är motiverad för undervisningens ändamålsenliga bedrivande torde i praktiken bliva en synnerligen svårlöst uppgift. Jag anser det vara att föredraga att bidrag skall utgå enligt enklare regler och förordar därför, att bidrag skall utgå med 25 procent av kostnaden för sådana byggnader som erfordras för skoljordbruket oberoende av om byggnaden jämväl behövs för undervisningens ändamålsenliga bedrivande eller ej. Frågor om dylika bidrag torde åtminstone tills vidare böra prövas av Kungl. Maj:t. Kungl. Maj:t bör emellertid äga befogenhet att helt eller i viss utsträckning överlåta beslutanderätten i dessa ärenden till lantbruksstyrelsen. Anledningen till att lantbruksskolorna undantagits från statsbidrag till byggnadsarbeten har varit, att även skolbyggnaderna vid dessa ansetts ingå som en del av de för skoljordbrukets drift erforderliga byggnaderna och kostnaderna för dem därför skäligen böra bäras av skoljordbruket. Emellertid har det stundom visat sig svårt för lantbruksskolorna att få till stånd tidsenliga skollokaler. På grund härav har i ett fall efter riksdagens medgivande utgått bidrag till byggnadsarbeten vid sådan skola. Om undervisningen reformeras i enlighet med vad jag förut föreslagit, torde den ekonomiska belastningen av skoljordbruket ytterligare ökas och det kan därför ifrågasättas huruvida lönsamheten kan bliva så stor, att den medgiver byggande av tidsenliga undervisningslokaler. Jag biträder därför de sakkunnigas förslag, att lantbruksskola skall kunna erhålla statsbidrag med tre fjärdedelar av de av Kungl. Maj:t godkända kostnaderna för uppförande av erforderliga lokaler för skolverksamheten, däri inbegripet bostäder för lärare och elever, ävensom för om- eller tillbyggnad eller förvärv av sådana lokaler. Däremot synes bidrag ej böra utgå till ekonomibyggnader.

Lanthushållsskola torde liksom hittills i fråga om byggnadsbidrag böra jämföras med lantmannaskola.

Att bidrag, såsom ifrågasatts i ett yttrande, skulle utgå retroaktivt för redan uppförda byggnader kan jag icke förordas.

Ett av de ämnen, i vilka undervisningen vid lantmannas- och lantbruksskolorna avses skola bliva avsevärt utökad, är maskinlära. För att detta skall bliva möjligt fordras emellertid, att fullgod undervisningsmateriel står till förfogande. På grund av att sådan materiel betingar tämligen höga priser, bör statsbidrag utgå för anskaffning därav. Bidrag bör härvid lämnas icke blott till den första uppsättningen av maskiner utan även till sådan senare nyanskaffning, som icke hänför sig till förslitning. Bidrag bör dock ej utgå för anskaffande av maskiner, som äro nödvändiga för skoljordbrukets behöriga skötsel vid normal drift, även om dessa jämväl skola

stå till förfogande för undervisningen. Det torde lämpligen böra ankomma på lantbruksstyrelsen att uppgöra förteckning på sådan undervisningsmateriel, som bör finnas vid de olika skolorna.

Jämväl bidraget till undervisningsmaterielen för maskinundervisning bör utgå med tre fjärdedelar av de styrkta kostnaderna. Bidrag bör beviljas av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, av lantbruksstyrelsen. Såsom villkor för bidrag torde böra angivas, att undervisningsmaterielen må avyttras eller användas för annat ändamål endast med lantbruksstyrelsens medgivande.

Jag har förut anfört, att statsbidrag till avlönande av lärare och till driftkostnader vid jordbrukets yrkesskolor bör utgå enligt nu gällande grunder. I enlighet med den ställning jag intagit till denna skolform anser jag mig ej kunna förorda, att statsbidrag till byggnader eller till undervisningsmateriel utan vidare skall lämnas dessa skolor i vidare mån än som för närvarande är stadgat. Möjlighet bör emellertid finnas för Kungl. Maj:t att medgiva att dylik skola får uppbära sådant statsbidrag enligt samma grunder, som här föreslagits för lantmannaskola.

I ett par yttranden har anförts att bidrag till skolor, som inrättats efter år 1948, borde utgå endast under förutsättning att skolorna dreves av landsting eller hushållningssällskap. Vidare borde statsbidrag till byggnader eller maskiner icke utgå till sådana före år 1949 inrättade skolor, som ägdes av annan än landsting eller hushållningssällskap. Med anledning härav vill jag framhålla att jag, då skolverksamheten i fortsättningen kommer att huvudsakligen vila på landstingen och hushållningssällskapen, finner det önskvärt att en viss kontroll skall utövas över inrättandet av nya skolor med andra huvudmän. I enlighet härmed anser jag att statsbidrag till skola, som efter utgången av år 1948 inrättas av annan än landsting eller hushållningssällskap, bör utgå endast efter medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Beträffande före sagda tidpunkt inrättade skolor torde några inskränkningar i nu utgående bidrag icke böra göras. De nu föreslagna bidragen till byggnader och till anskaffande av vissa maskiner torde däremot böra utgå till sådan skola endast därest skolan äges av landsting, hushållningssällskap eller sådan förening eller stiftelse, som har till ändamål att upprätthålla lantmannaskola, lantbruksskola eller lantbruksskola och vilkens stadgar blivit fastställda av Kungl. Maj:t. Möjlighet bör emellertid finnas för Kungl. Maj:t att medgiva undantag härifrån.

Stipendium till elev vid lantmannaskola, som ej är bosatt i skolorten samt ej kan erhålla bostad i elevhem och därför får vidkännas högre inackorderingskostnad torde, i likhet med vad som i motsvarande läge gäller för stipendium till elever vid statsunderstödda kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning, böra få höjas med 25 kronor utöver det stipendiebelopp, som eljest skulle ha utgått. I övrigt kan jag, med hänsyn till pågående utredning angående principerna för statens studiehjälpsverksamhet inom olika studieområden, icke förorda någon ändring av gällande stipendiebestämmelser.

Hushållningssällskapens undervisningsverksamhet.

Förslaget.

Hushållningssällskapens undervisningsverksamhet har i huvudsak reglerats genom reglementet den 17 juni 1938 (nr 464) för med statsmedel understödd undervisning för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor. Verksamheten bedrivs främst i form av korta undervisningskurser och studieresor.

De sakkunnigas förslag innefattar en väsentlig ökning av kursverksamheten, därvid särskild uppmärksamhet ägnats lantarbetarnas yrkesutbildning. Verksamheten förordas skola äga rum i samverkan med de fasta lantbruksundervisningsanstalterna ävensom med kommunala anstalter för yrkesundervisning, om lämpliga lärare kunna erhållas. Den skall dock organisatoriskt omhänderhavas av hushållningssällskapen.

Enligt förslaget skola anordnas dels kurser med enbart muntlig undervisning, dels kurser med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning.

Undervisningskurser med muntlig undervisning föreslås skola kunna anordnas såsom allmänna kurser, avsedda för en större allmänhet, eller såsom kortare eller längre specialkurser för särskilt antagna elever.

De allmänna kurserna skola vara korta — högst fem dagar — och avse allt i upplysningssyfte behandla aktuella ämnen.

Specialkurser om högst fem dagar, antingen i följd eller fördelade på viss tid, förordas i därför lämpade ämnen, exempelvis rörande skötseln av jordbruksmaskiner. Därvid bör undervisningen begränsas till en eller ett par frågor i varje kurs. Denna form av undervisning förordas även för sådana korta mjölkningkurser, som föreslagits i lantbruksstyrelsens förut omfördälda utredning den 6 augusti 1947. Dessa kurser, som skola omfatta 20 timmar fördelade på fem veckor med en kursdag i veckan, avses i huvudsak gälla maskinmjölkning och nyare snabbmjölkningmetoder men även stall- och mjölkhygien samt juversjukdomar och mjölkfel.

För de längre specialkurserna föreslås en maximitid av 24 undervisningsdagar. Då särskilda skäl finnas, bör dock lantbruksstyrelsen kunna medgiva förlängning. Lantbruksstyrelsen skall därjämte äga föreskriva särskilda inträdesfordringar.

Som exempel på längre specialkurser nämnes den s. k. småbrukarkursen, som redan för närvarande förekommer, ehuru i obetydlig omfattning. Den avser att lämna undervisning i huvuddragen av jordbruks- och husdjursläran samt i lantbruksekonomi med speciell hänsyn till småbrukets förhållanden. Om möjligt bör kursen omfatta 24 undervisningsdagar. Om så erfordras för att vinna nödig anslutning skall kursen dock kunna begränsas till 12 undervisningsdagar. Även kurser i maskinmjölkning och maskin-skötsel anses i hög grad önskvärda liksom en allmän maskinkurs, förslagsvis om 12 dagar. Vid betänkandet har fogats ett förslag till undervisningsplan för en kurs i traktorskötsel om 12 dagar med undervisning även i bilkör-

ning. Likaså förordas kurser i arbetsteknik samt i enklare snickeri-, smides- och sadelmakeriarbeten m. m.

De sakkunniga understryka, att undervisningsverksamheten för att kunna tillgodose de skiftande behoven måste ompåna vida större områden än vad denna exemplifiering giver vid handen. Vidare torde kurser lämpligen kunna anordnas i samband med klubbverksamheten. Eftersom denna verksamhet är föremål för särskild utredning, ha de sakkunniga emellertid icke närmare behandlat denna fråga.

Undervisningskurs med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning skall omfatta antingen flera ämnen (sammansatt kurs) eller enstaka ämne (ämneskurs). Den skriftliga undervisningen, som bör omhändervas av något korrespondensinstitut, meddelas genom studiebreu, vilkas innehåll och avfattning böra godkännas av lantbruksstyrelsen. Likaså bör planen för den muntliga undervisningen prövas av lantbruksstyrelsen.

För småbrukarnas yrkesutbildning ha de sakkunniga såsom förut anförts föreslagit kurser med muntlig undervisning. Emellertid förorda de, att försök också skola göras med kurser med kombinerad undervisning. Sådana kurser böra icke vara mera omfattande än att de medhinnas under vinterhalvåret. Slå försöken väl ut, bör öuervägas, om jämväl fortsättningskurser böra anordnas. Kombinerade kurser förordas även för utbildning av mjölkningpersonal samt för att giva lantarbetare lämplig teoretisk utbildning som komplettering av deras praktiska erfarenheter.

Undervisningen i kurserna föreslås skola bliua avgiftsfri men med skyldighet för eleverna att själua bekosta sitt uppehälle under kurstiden.

Elev i specialkurs, som pågår mer än fem dagar, skall vara berättigad till gottgörelse för resekostnad ävensom, där han icke kan bo i sitt hem under kurstiden, till s. k. grundstipendium om tre kronor om dagen. Nödgas han avstå från lön, skall han efter bestämmande av hushållningssällskapets förvaltningsutskott därjämte kunna erhålla ett tillläggsstipendium med högst nio kronor för dag till familjeförsörjare och fyra kronor per dag till icke familjeförsörjare. Enahanda bestämmelser föreslås skola gälla för deltagare i demonstrations- och övningsdagar, som kunna förekomma i samband med ämneskurs.

Såsom lärare vid kurserna skola i första hand anlitas vid hushållningssällskapen anställda konsulenter och jordbruksinstruktörer. Utökning av personalen bör ej komma i fråga, förrän man vunnit någon erfarenhet av den föreslagna verksamheten. Därjämte böra emellertid liksom för närvarande lärarna vid lantbruksundervisningsanstalterna tagas i anspråk, framför allt i fråga om mera omfattande specialkurser. De sakkunniga anse, att hinder ej bör möta för att en skola, såsom redan skett i viss omfattning, anställer en extra ordinarie ämneslärare utöuer vad som behövs för skolans egen verksamhet för att möjliggöra att samtliga skolans lärare kunna medverka vid den muntliga undervisningen i kombinerade kurser.

I den mån ytterligare lärarkrafter erfordras, böra tillfälliga sådana anli-

tas. Särskilda föreskrifter om deras kompetens böra ej meddelas utan det bör ankomma på hushållningssällskapets förvaltningsutskott att pröva deras lämplighet.

Statsbidrag till undervisningsverksamheten föreslås beträffande de allmänna kurserna samt specialkurserna om högst fem dagar skola liksom nu utgå med tre fjärdedelar av de av lantbruksstyrelsen godkända kostnaderna, däri inbegripet utgift för undervisningsmateriel samt för gratisutdelning eller försäljning till nedsatt pris av lämplig jordbrukslitteratur.

Till specialkurs om mer än fem dagar bör statsbidrag utgå, därest antalet deltagare vid kursens början uppgår till minst sju. Beträffande sådan kurs föreslås, att staten i princip skall svara för hela kostnaden för anlitate lärare. Kostnaden skall dock begränsas till, förutom resekostnads- och traktamentsersättning, tio kronor per timme vid lektion och fem kronor per timme vid övning eller demonstration, där läraren icke är befattningshavare hos hushållningssällskapet, samt beträffande sådan befattningshavare till belopp, som fastställts av Kungl. Maj:t. Grundstipendierna böra likaledes helt bestridas av statsmedel. Till övriga kostnader, däri inbegripet kostnaderna för kursdeltagares resor ävensom för tilläggsstipendier, föreslås statsbidrag skola utgå med tre fjärdedelar.

I fråga om kurser med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning skall enligt förslaget hela kostnaden för lärare, däri inbegripet utgifterna för den skriftliga undervisningen i den mån dessa icke överstiga två kronor per studiebrev och deltagare, bestridas av statsmedel. I övrigt föreslås att bidrag skall utgå efter samma grunder, som förordats i fråga om de längre specialkurserna.

De sakkunniga föreslå vidare, att statsbidragen skola beviljas för budgetår och ej såsom för närvarande för kalenderår. Preliminär ansökan om bidrag bör ingivas senast en månad före budgetårets ingång. Det bör ankomma på lantbruksstyrelsen att besluta om bidragen. Större delen av preliminärt beviljat belopp bör få utbetalas i förskott.

Till kurser, anordnade vid kommunala anstalter för yrkesundervisning, bör statsbidrag utgå enligt samma grunder som för övrig undervisningsverksamhet vid sådana anstalter. Dessa kurser böra stå under inseende av överstyrelsen för yrkesutbildning.

Yttrandena.

De sakkunnigas förslag har i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran i yttrandena. På vissa punkter ha dock avvikande meningar uttalats.

Mot den föreslagna uppdelningen av undervisningsutgifterna mellan de fasta undervisningsanstalterna och hushållningssällskapen ha i en del yttranden gjorts anmärkningar såvitt angår de kombinerade kurserna. *Svenska landstingsförbundet* har ifrågasatt, om icke frihet borde lämnas att lösa huvudmannaskapet för dessa kurser alltefter rådande för-

hållanden. Förbundet har härvid hänvisat till att denna kursverksamhet för närvarande i flera fall omhänderhades av lantmannaskolor samt till att de fasta skolornas lärare alltjämt torde komma att anlitas för kurserna. Liknande åsikt har framförts av, bland andra, *Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, *Stockholms läns och stads hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, *förvaltningsutskotten i Hallands läns och Skaraborgs läns landsting*, *Sveriges lantbruksförbund* samt *Svenska lantarbetareförbundet*.

Blekinge läns landstings förvaltningsutskott har anfört, att av de kombinerade kurserna de s. k. sammansatta kurserna hade sin naturliga anknytning till lantmannaskolorna och därför borde anordnas av dessa. Organisatoriskt borde sagda kurser omhänderhavas av yrkesundervisningsnämnderna. Även ämneskurserna borde i organisatoriskt hänseende underordnas dessa nämnder. Då landstingen skulle svara för en del av kostnaderna därför, vore det nämligen skäligt att de även skulle få inflytande på kursernas planering.

Lantbruksstyrelsen har däremot förordat de sakkunnigas förslag på denna punkt. Styrelsen har framhållit, att de fasta skolorna i vissa fall hade karaktär av riksskolor och kunde förväntas icke vilja anordna sådan kursverksamhet, varom här vore fråga. Då vidare de s. k. bygdeskolorna vore otillräckliga i vissa landsdelar, kunde man befara, att önskvärda kurser skulle komma att saknas i en del trakter. Stundom förekomme därjämte en konkurrens mellan skolorna, vilken kunde verka förryckande. Till förmån för att hushållningssällskapen skulle omhänderha hela ifrågasvarande verksamhet talade även den omständigheten, att sällskapen genom sin konsulentverksamhet hade stora möjligheter att propagera för kurserna.

Älvsborgs läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har framhållit, att de längre kurserna knappast låge väl till för sällskapen. Då konsulenterna och instruktörerna vore skyldiga att ständigt stå till förvaltningsutskottets och allmänhetens förfogande för åtskilliga arbetsuppgifter såväl på tjänsterummet som på fältet, måste det nämligen starkt ifrågasättas, om det kunde anses lämpligt eller ens möjligt att binda dem för längre sammanhängande kurser.

Beträffande samarbetet med kommunala anstalter för yrkesundervisning har *överstyrelsen för yrkesutbildning* anfört följande.

Yrkesundervisning för jordbruket bör enligt de sakkunnigas mening även kunna meddelas vid kommunala anstalter för yrkesundervisning med statsbidrag enligt för dessa gällande grunder. Enligt överstyrelsens mening bör i princip ansvaret för yrkesundervisningen för jordbruket helt åvila de myndigheter och institutioner, som svara för detta område av yrkesundervisningen. Något generellt bemyndigande för överstyrelsen att bevilja understöd till jordbruksundervisning vid kommunala anstalter för yrkesundervisning torde därför icke böra införas. Detta bör givetvis icke hindra att i särskilda fall, därest så befinnes lämpligt, jordbruksundervisning anordnas vid sådana anstalter med statsbidrag enligt för dessa gällande grunder från det under åttonde huvudtiteln uppförda anslaget till understöd åt kommunala anstalter för yrkesundervisning. Vidare bör det icke vara uteslutet, att

kommunala yrkesundervisningsanstalter, där så prövas lämpligt, kunna ställa sina lokaler och övriga resurser till förfogande för jordbruksundervisning i annan regi. Den yrkesutbildning för hantverkare och vissa yrkesarbetare, som bedrivs under överstyrelsens tillsyn, avser självfallet även hantverkare och yrkesarbetare, vilka helt eller delvis sysselsätts för jordbrukets behov, t. ex. utbildning av reparatörer, smeder, svetsare, sadelmakare, byggnadsarbetare etc.; dessutom förekomma vissa kurser, t. ex. i lantbruksmaskinens och traktorers skötsel och vård, i vilka även jordbrukare kunna deltaga.

De sakkunnigas uttalanden om kurstiden för specialkurser har föranlett *Västmanlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* att erinra om att de nuvarande trädskötarkurserna omfattade 30 undervisningsdagar. Det syntes därför nödvändigt att lantbruksstyrelsen skulle få befogenhet att meddela dispens från den föreslagna maximitiden av 24 dagar för specialkurser.

Vad lärarpersonalen angår har i ett stort antal yttranden, särskilt från ett flertal hushållningssällskaps förvaltningsutskott, anförts, att det icke finnes skäl att i fråga om grunderna för ersättningen göra skillnad mellan lärare, som innehade befattning vid hushållningssällskap, och andra lärare.

Lantbruksstyrelsen har emellertid förklarar sig ej ha anledning till erinran mot de föreslagna ersättningsgrunderna, så länge skolornas lärarkrafter ej fått sina löner reglerade. Sedan så skett föreläge däremot enligt styrelsen icke samma skäl att tillämpa olika ersättningsgrunder. Styrelsen ville ifrågasätta, om icke arvodesfrågan borde regleras i särskild ordning och bestämmelse härom sålunda icke intagas i reglementet för sällskapens undervisningsverksamhet.

I anledning av förslaget om att anställa en extra ordinarie ämneslärare vid de fasta skolorna med hänsyn till den muntliga undervisningen i de kombinerade kurserna ha bland andra *Östergötlands, Skaraborgs och Värmlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* ävensom *Hushållningssällskapens förbund* anförts, att sällskapen borde få möjlighet att själva anställa extra lärarpersonal, om så erfordrades.

Behovet av undervisningskonsulenter på grund av verksamhetens väntade omfattning har understrukits av ett flertal hushållningssällskaps förvaltningsutskott.

I fråga om de föreslagna stipendierna har *Kronobergs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* förordnat, att grundstipendierna skulle höjas till fem kronor om dagen samt utgå även vid kurs, som vore kortare än fem dagar. Som skäl för den senare ändringen har anförts, att för närvarande stipendium utginge även vid kombinerade kurser med muntlig undervisning i endast tre dagar och att dessa stipendier visat sig välbehövliga.

Kalmar läns norra hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ifrågasatt om icke elev, som måste vidkännas löneavdrag, borde kunna få tilläggsstipendium redan vid deltagande i kurs om tre dagar.

Höjning av grundstipendierna till lägst fyra kronor om dagen har påyrkats av *Hallands läns hushållningssällskap*.

I *åtskilliga yttranden* har föreslagits, att tilläggsstipendium skulle kunna utgå även till annan än den, som måste vidkännas löneavdrag under kurstiden. Som skäl härför har särskilt framhållits, att småbrukare och olönade hemmasöner kunde ha lika stort behov därav som löneanställda. Vidare har anförts, att den av de sakkunniga föreslagna bestämmelsen skulle medföra stora svårigheter i tillämpningen.

Gotlands läns hushållningssällskap har påpekat, att stipendium, såvitt betänkandet gäve vid handen, icke skulle kunna utgå till deltagare i sammansatt kurs. Sådan elev hade emellertid samma behov av understöd som elev i allmän kurs.

Beträffande statsbidragen har *Östergötlands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* anført, att garanti saknades för att landsting komme att anvisa medel till sällskapens undervisningsverksamhet. I vart fall kunde man utgå från att anslagen komme att bliva knappa inom en del län. Det föreläge därför en allvarlig risk för att undervisningen stundom kunde bliva eftersatt. Staten borde fördenskull svara för hela kostnaden för denna gren av sällskapens verksamhet. Av samma skäl har *Hallands läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott* föreslagit, att tilläggsstipendierna — eventuellt till något reducerade belopp — skulle helt bestridas av statsmedel.

Stadsfullmäktige i Norrköping ha ansett, att kostnaderna för ifrågavarande verksamhet helt borde bestridas av statsmedel.

Blekinge läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har ansett, att statsbidrag till allmän kurs och kortare specialkurs borde utgå efter samma grunder som statsbidrag till längre specialkurs. Såsom skäl härför har anförts, att anordnandet av de förstnämnda kurserna oftast krävde särskilda åtgärder, vilka i förhållande till kurstiden bleve betydligt kostsammare än motsvarande åtgärder för de längre specialkurserna. Samma förslag har framförts av *hushållningssällskapens förvaltningsutskott i Älvsborgs läns södra hushållningssällskaps område* och i *Jönköpings län*.

Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har funnit det önskvärt, att sällskapen skulle kunna få statsbidrag för att anskaffa särskilda gårdar för undervisning, demonstrationer, växtodling och försöksverksamhet. Utskottet har härom anført.

På dessa gårdar, en för varje sällskap men ej i närheten av förut befintlig undervisningsanstalt, skulle anordnas kortare och längre kurser för lantarbetare, jordbrukareungdom och för jordbruket intresserade. Hit skulle förläggas maskin-, redskaps-, reparations-, snickeri-, smides-, sadelmakeri- m. fl. kurser. För närvarande är det synnerligen svårt att anordna t. ex. maskinskötarekurser av större värde. Lokalhyran blir nämligen alltför dyr och lokaler för inkvartering saknas.

Sällskapens tjänstemän, såväl konsulenter som instruktörer, skulle vid denna sällskapets gård komma bättre i kontakt med det praktiska jordbruket och vid kurser och demonstrationer kunna hävda sig på ett helt annat sätt gent emot de praktiska jordbrukarna.

Och sist men icke minst skulle på dessa gårdar ingående arbetskrafts- och räntabilitetsundersökningar verkställas.

Förslaget, att statsbidrag skulle beviljas för budgetår i stället för kalenderår, har avstyrkts av, bland andra, ett flertal hushållningssällskaps förvaltningsutskott ävensom av Hushållningssällskapens förbund.

Lantbruksstyrelsen har likaledes framhållit, att anslag till sällskapens undervisningsverksamhet borde sökas och kostnaderna redovisas för kalenderår med hänsyn till att sällskapens räkenskapsår sammanföle med kalenderåret. Denna omständighet hindrade dock icke, att anslagen kunde anvisas för budgetår men avse visst kalenderår. För att sällskapen bättre skulle kunna överblicka de ekonomiska resurserna, vilket de sakkunniga torde ha avsett med sitt förslag, syntes anvisningen böra avse det kommande kalenderåret. Vid omläggningen komme att erfordras en dubblering av anslaget. Samma förslag har framlagts av Göteborgs och Bohus läns landstings förvaltningsutskott, som tillika förordat, att bidragen icke skulle beviljas med särskilda belopp till olika slags kurser utan att i stället ett gemensamt belopp skulle ställas till förfogande för all sällskapets undervisning.

Departementschefen.

Den mera omfattande jordbruksundervisningen bör såsom för närvarande vara knuten till de fasta skolorna. För alla dem, som på grund av att de redan äro verksamma inom något yrke eller av annan anledning icke kunna delta i skolornas tidskrävande kurser, är det emellertid av stor vikt att möjlighet finnes att på annan väg erhålla viss yrkesutbildning på jordbrukets område. Härvidlag har den rörliga kursverksamheten en mycket betydelsefull uppgift att fylla.

De sakkunniga föreslå, att den rörliga kursverksamheten skall helt omhänderhavas av hushållningssällskapen. Givetvis kunna åtskilliga fördelar vinnas, om verksamheten länsvis samlas på en hand. Framför allt bör däri-genom en enhetlig planering säkrare kunna åstadkommas. Jag har därför i princip intet att erinra mot detta förslag. Fall kunna emellertid tänkas, där lantbruks-, lantmanna- eller lantushållsskolas möjligheter att anordna dylika kurser av en eller annan anledning icke kunna utnyttjas av hushållningssällskapen. I dylika fall bör skolan själv äga rätt att anordna kurs. För att en olämplig splittring av verksamheten skall undvikas bör dock gälla att bidrag till dylik av fast undervisningsanstalt anordnad kurs skall utgå endast under förutsättning att skolan av lantbruksstyrelsen erhållit särskilt tillstånd att anordna kursen.

Mot förslaget, att utbildning i jordbruk skall kunna meddelas även vid kommunala anstalter för yrkesundervisning, har jag intet att erinra. Sådana kurser böra — liksom övriga kurser vid dessa anstalter — stå under tillsyn av överstyrelsen för yrkesutbildning och erhålla bidrag från anslag under åttonde huvudtiteln.

De sakkunnigas förslag rörande utformningen av olika kurser synes i hudsak väl avvägt och ägnat att ligga till grund för den framtida verksamheten. Jag vill dock understryka, att i de bestämmelser rörande ifrågavarande undervisningsverksamhet, som det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda, endast kursernas allmänna karaktär bör angivas, så att sällskapen och skolorna komma att erhålla största möjliga frihet vid anordnandet av kurserna. Av stor betydelse synes mig vara, att kurserna med hänsyn till ämnesval m. m. utformas så, att även lantarbetare kunna i större utsträckning påräknas som elever. I likhet med de sakkunniga anser jag det angeläget att den undervisningsform, som består i kurser med kombinerad skriftlig och muntlig undervisning, skall få ökad användning. Denna undervisningsform har under de senaste åren blivit mycket uppskattad och medför dessutom jämförelsevis låga kostnader såväl för det allmänna som för deltagarna.

Den övre gräns, som de sakkunniga föreslagit beträffande längden av de av hushållningssällskapen anordnade kurserna, kan jag godtaga. Såsom även framhållits i betänkandet bör emellertid lantbruksstyrelsen i särskilda fall kunna medgiva ett överskridande av denna gräns.

Beträffande kurserna vill jag i övrigt endast peka på betydelsen av att kurser för ungdom skola anordnas, vilka giva en teoretisk utbildning av liknande slag, som avsetts skola ingå i de av de sakkunniga föreslagna praktikkurserna.

Såsom lärare vid kursverksamheten böra i första hand anlitas hushållningssällskapens egna befattningshavare — konsulenter och jordbruksinstruktörer — samt de fasta skolornas lärarkrafter. De sakkunnigas förslag, att skola bör kunna anställa en extra ordinarie ämneslärare utöver sitt eget behov för att möjliggöra att samtliga skolans lärare skola kunna medverka vid den muntliga undervisningen i de kombinerade kurserna, kan väcka vissa principiella betänkligheter. Med hänsyn till att en dylik anordning i viss utsträckning redan förekommer samt kan beräknas giva ett praktiskt mera tillfredsställande resultat än om sällskapet självt anställer en lärare, vill jag emellertid icke utestänga möjligheten därtill. Liksom hittills torde en dylik utökning av lärarpersonalen böra få ske endast efter medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Däremot kan jag ej för närvarande tillstyrka, att ytterligare personal skulle anställas vid hushållningssällskapen till följd av den planerade utvidgningen av undervisningen.

De sakkunnigas förslag rörande beräkningen av arvode åt lärare i här ifrågavarande kurser torde böra tillämpas i avbidan på genomförandet av en löneroglering för befattningshavarna vid de fasta lantbruksundervisningsanstalterna.

De bestämmelser, som föreslagits rörande stipendier till kursdeltagarna, kan jag i hudsak förorda. Beträffande tilläggsstipendierna vill jag dock framhålla, att småbrukare ävensom hemmasöner utan avtalad lön ofta äro i lika stort behov av understöd som löntagare. I anslutning till vad som anförts i vissa yttranden förordar jag därför, att bestämmelserna om tilläggs-

stipendium skola utformas så, att även nämnda kategori och därmed jämställda kunna komma i åtnjutande därav.

Då stipendiebeloppen stå i viss relation till motsvarande understöd inom annan yrkesutbildning anser jag mig icke kunna förorda en höjning av vad de sakkunniga härutinnan föreslagit. Jag finner ej heller tillräckliga skäl föreligga för att låta stipendier utgå vid specialkurser, som ej omfatta mer än fem dagar. Däremot bör, såsom de sakkunniga anfört, deltagare i demonstrations- och övningsdagar i samband med ämneskurs erhålla såväl resekostnadsersättning som stipendium enligt samma regler, som kunna komma att gälla för deltagare i längre specialkurs.

En förutsättning för att undervisningsverksamheten skall få önskad omfattning är givetvis, att sällskapen ha nödiga medel till sitt förfogande. Att staten skulle i högre grad än som föreslagits i betänkandet bidra till täckande av kostnaderna för denna verksamhet kan jag dock icke förorda. De medel, som därutöver kunna erfordras, böra därför få formen av lokala bidrag. Jag har ej heller något att erinra mot detaljutformningen av de sakkunnigas förslag rörande statsbidragsbestämmelserna utan tillstyrker alltså detta. På en punkt synes dock detta förslag böra jämkas, nämligen i fråga om den tid, för vilken bidrag bör sökas och beviljas. Enligt de sakkunnigas förslag skulle bidrag sökas och beviljas för budgetår. Då hushållningssällskapens verksamhetsår sammanfaller med kalenderåret, skulle emellertid en dylik anordning förutsätta en omläggning av sällskapens räkenskaper till att avse budgetår. Frågan om en dylik omläggning prövades i samband med den år 1947 beslutade omorganisationen av hushållningssällskapen. Någon sådan omläggning ansågs då ej böra genomföras. Med hänsyn härtill torde en dylik åtgärd ej heller nu böra övervägas. Medel torde i stället, på samma sätt som sker beträffande anslag till sällskapens verksamhet i övrigt, böra anvisas för budgetår men avse kalenderår. Bidragen till sammansatta kurser torde dock, i överensstämmelse med vad som tillämpas för närvarande, böra beräknas för budgetår.

De av Gävleborgs läns hushållningssällskap föreslagna gårdarna för undervisning m. m. synas åtminstone för närvarande icke vara behövliga. Genom intimt samarbete med de fasta skolorna torde sällskapen kunna beredas nödiga förutsättningar för den kursverksamhet, som anförtros åt dem.

Den skogliga yrkesundervisningen.

Förslaget.

För den lägre yrkesutbildningen inom skogshanteringen finnes för närvarande icke någon fast organisation. Undervisningen bedrivs i stor utsträckning i form av tillfälligt anordnade kurser, delvis tillkomna på enskilt initiativ. Enligt de sakkunniga tala övervägande skäl för att en rörlig undervisningsverksamhet bibehålles. Verksamheten bör organisatoriskt omhänderväras av skogsvårdsstyrelserna under skogsstyrelsens överinseende.

För att bereda ungdom en grundläggande skoglig yrkesutbildning föreslå de sakkunniga, att den av flera norrländska kommuner tillämpade metoden att anordna praktiskt betonade skogskurser i den yrkesbestämda *f o r t s ä t t n i n g s s k o l a n* skall få vidgad användning. Vidare böra för ungdom i åldern 15—18 år utan större praktisk erfarenhet av skogsarbete anordnas särskilda *u n g d o m s k u r s e r*, förlagda till skogsvårdsgårdar eller till lokaler, som ställas till förfogande av domänverket eller annan skogsägare.

Ungdomskurs bör omfatta ca tolv veckor med i genomsnitt 42 undervisningstimmar per vecka. Till teoriundervisning i lärosal böra anslås omkring tio timmar i veckan. I övrigt skall undervisningen meddelas på så sätt, att eleverna få deltaga i skilda yrkesarbeten samt i praktiska övningar. För undervisningen ha de sakkunniga utarbetat en normalplan, vilken återgivits å s. 183 i betänkandet.

Eleverna skola erlagga ersättning för kost under kurstiden. Inkomsten av de skogsarbeten, som de utföra, bör användas till arbetspremier. Därjämte förutsattes att eleverna skola kunna erhålla stipendier enligt de grunder, som gälla för understöd av statsmedel åt vissa elever vid skogsbrukskurser.

Såsom kompletterande yrkesundervisning för redan yrkesverksamma skogsarbetare föreslås *s k o g s a r b e t a r k u r s e r* om åtminstone tre veckors längd. Undervisningen, som bör pågå 46 timmar i veckan med omkring två timmars teoretisk undervisning i lärosal dagligen, skall kraftigt koncentreras till det för varje kurs avsedda huvudämnet. Försöksvis böra även kunna anordnas kortare kurser än nu nämnts.

Elev skall själv svara för sitt uppehälle under kurstiden men föreslås skola erhålla gottgörelse för resa till och från platsen för kursen ävensom åtnjuta stipendier efter samma grunder som föreslagits skola gälla för elever i hushållningssällskapens längre kurser, d. v. s. dels grundstipendium med tre kronor per dag, dels enligt skogsvårdsstyrelsens bestämmande tilläggsstipendium med högst nio kronor per dag till familjeförsörjare och fyra kronor per dag till icke familjeförsörjare. Inkomsten av det vid kursen utförda arbetet skall användas till täckande av kurskostnaderna.

Särskilda *k ö r a r k u r s e r* förordas för undervisning rörande lämpliga redskap och arbetsmetoder samt anläggning och skötsel av basvägar. På grund av svårigheten att samla hästägande jordbrukare, som utföra skogskörslor, till sådana kurser samt att finna lämpliga lärare föreslås att kurserna till en början skola anordnas lokalt och omfatta endast en eller ett par dagar. Förutsättningar torde så småningom skapas för kurser om en eller två veckors längd.

Deltagare i kurs om en vecka eller mera bör erhålla gottgörelse för resekostnad samt efter skogsvårdsstyrelsens prövning grundstipendium om tre kronor om dagen, därest han ej kan bo i sitt hem under kurstiden. Inkomsten av arbetet skall användas till arbetspremier åt deltagarna.

För att tillgodose behovet av lägre förmanspersonal för såväl det allmänna som det enskilda skogsbruket förordas, att vid behov skola anordnas förmanskurser om åtminstone fem veckor i samverkan med domänstyrelsens förvaltningar och enskilda företag. Kursdeltagare bör ha fyllt 20 år och äga flerårig vana vid skogsarbete. Därjämte bör han kunna förete intyg om lämplighet för utbildning till förman. Sedan skogsarbetarkurser börjat anordnas i större omfattning, bör möjligen genomgången sådan kurs sättas som villkor för inträde vid förmanskurs.

Beträffande en av de sakkunniga upprättad normalplan för förmanskurs torde jag få hänvisa till s. 190 i betänkandet.

Deltagare i förmanskurs bör själv svara för sitt uppehälle under kursen. Stipendier förutsätts skola utgå enligt bestämmelserna i kungörelsen nr 679/1944 angående understöd av statsmedel åt vissa elever vid skogsbrukskurser. Härjämte skall deltagare äga behålla intäkterna av arbete, som han utfört såsom övningsuppgift.

Utöver kurserna föreslås försök skola göras med instruktion- och upplysningsverksamhet för skogsarbetarna. Syftet därmed skall främst vara att öka intresset för skogsarbetarkurserna. Instruktör bör på begäran ställas till förfogande av skogsvårdsstyrelse.

Jämväl för skogsägarna bör upplysningsverksamhet anordnas. I den mån skogsvårdsgårdarnas utrustning det tillåter bör undervisning förläggas dit. Även mera omfattande skogsvårdskurser böra härvid komma i fråga.

Kombinerad muntlig och skriftlig undervisning ha de sakkunniga ansett mindre väl lämpad för den skogligen utbildningen. Försök därmed böra dock enligt de sakkunniga göras, framför allt i fråga om förmanskurserna.

Den vidgade undervisningen medför ett ökat behov av lärare. De sakkunniga föreslå därför, att utöver skogsvårdsstyrelsernas egen personal skola såsom speciallärare anlitas i praktiskt skogsbruk sysselsatta personer med jägmästar- eller skogsskoleutbildning. För lärarna böra anordnas fortbildningskurser genom skogsstyrelsens försorg. Som instruktörer vid de praktiska arbets- och övningsuppgifterna föreslås till en början skola anlitas skogsförmän med tillräcklig praktisk erfarenhet. Utbildning av instruktörer bör emellertid framdeles äga rum vid de föreslagna förmanskurserna.

De sakkunniga framhålla vidare, att de ökade arbetsuppgifter, som realiserandet av de framlagda förslagen medför, säkerligen i en del fall icke kunna bemästras utan förstärkning av skogsvårdsstyrelsernas skogligen utbildade personal. Där kontinuerligt behov av särskild kraft för planering och ledning av undervisningsverksamheten uppkommer, bör därför en befattning som undervisningskonsulent inrättas. Det bör emellertid ankomma på vederbörande skogsvårdsstyrelse att själv göra framställning därom. Hos de skogsvårdsstyrelser, där dylik befattning icke inrättas, bör ansvaret för planeringen av undervisningsverksamheten och de därmed förenade åtgärderna ändock uppdragas åt en bestämd befattningshavare.

Statsbidrag till kostnader för lärare och instruktörer vid ungdoms-, skogsarbetare-, körare- och förmanskurser bör enligt betänkandet i fråga om kurs, som omfattar minst sex undervisningsdagar, utgå med belopp, motsvarande hela kostnaden. Arvodena förutsättas dock bliva maximerade enligt liknande regler, som föreslagits i fråga om hushållningssällskapens undervisningsverksamhet. Grundstipendierna till deltagare i skogsarbetare- och körarkurser om minst sex undervisningsdagar böra likaledes helt täckas av statsbidrag. Till övriga kostnader för nu nämnda kurser, däri inbegripet reseersättningar och tilläggsstipendier till elever, föreslås statsbidrag skola lämnas med tre fjärdedelar av kostnaden. Såsom villkor för statsbidrag anses böra gälla, att antalet kursdeltagare vid kursens början uppgår till minst tio i ungdomskurs eller förmanskurs och minst sju i skogsarbetarekurs.

Statsbidrag till kurser om mindre än sex undervisningsdagar bör enligt de sakkunniga utgå enligt samma regler, som föreslagits för de kortare kurserna i hushållningssällskapens regi, d. v. s. med tre fjärdedelar av kurskostnaderna.

Kostnaderna för skogsvårdsstyrelsernas allmänna upplysnings- och undervisningsverksamhet böra enligt betänkandet liksom hittills bestridas från anslaget till Bidrag till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet.

Yttrandena.

I fråga om den lägre skogliga yrkesutbildningen har i remissutlåtandena starkt framhållits behovet av en förbättring av de nuvarande förhållandena. De sakkunnigas förslag härutinnan har i huvudsak vunnit bifall och har i princip tillstyrkts av, bland andra, *lantbruksstyrelsen*, *skogsstyrelsen*, *arbetsmarknadsstyrelsen*, *överstyrelsen för yrkesutbildning*, *lantbruksakademien*, *skogshögskolans lärarråd* och *statens skogsforskningsinstitut*. *Skogsstyrelsen* har dock framhållit som en brist, att den mera allmänna undervisning i främst skogsvård, skogsekonomi, avverkningsteknik och virkesmätning, som ägare eller blivande ägare av bondeskogar borde erhålla, icke upptagits till utförligare behandling. Styrelsen har härvid pekat på att ifrågavarande kategori utgjorde huvudparten av de i skogsarbete verksamma personerna.

Sveriges kronojägarförbund har ansett sig icke kunna förorda det framlagda förslaget och har hemställt om förnyad utredning i samråd med domänstyrelsen. Även *domänstyrelsen* har anfört, att förslaget i väsentliga delar måste omarbetas och kompletteras, innan det kunde läggas till grund för en framställning i ämnet.

Frågan, huruvida den skogliga yrkesutbildningen bör vara fast eller rörlig, har behandlats i åtskilliga yttranden. I allmänhet har därvid, i likhet med vad som skett i betänkandet, hävdats, att denna utbildning måste organiseras såsom en rörlig utbildning. Bland dem, som uttalat sig i denna riktning, kunna nämnas *domänstyrelsen*, *skogsstyrelsen*, *överstyrelsen för*

yrkesutbildning, Svenska skogs- och flottningsarbetareförbundet samt Föreningen skogsarbeten. Domänstyrelsen har emellertid tillagt, att det dock icke syntes osannolikt att bland annat med hänsyn till den maskintekniska utvecklingen inom skogsbruket behov av även ett antal fasta anstalter för skogsarbetareutbildningen kunde uppstå inom en ganska snar framtid. Här gällde dock i första hand att tillskapa undervisning och utbildningsformer, vilkas ändamålsenliga utformning vore mycket svår att bedöma och som i mångt och mycket måste prövas fram.

En motsatt uppfattning har uttalats av 1946 års skolkommission ävensom av Sveriges skogsägareföreningars riksförbund. Skolkommissionen har rörande denna fråga bland annat anfört, att kraven på fasta utbildningsanstalter i regel bleve allt större, ju mer mekaniseringen fortskredde inom en näringsgren. Skogsbruket kunde näppeligen väntas utgöra något undantag från denna regel. Det vore ofrånkomligt, att de fasta utbildningsanstalterna skulle bli förhållandevis kostsamma. Kostnaderna skulle emellertid kunna nedbringas väsentligt om skogsarbetarskolor, åtminstone försöksvis, förlades till skogsskolorna. Dessas förläggningsutrymmen och lärarpersonal finge visserligen då utökas något, såvida ej antalet skogsskoleelever kunde minskas något. Då denna utväg att för en rimlig kostnad lösa frågan om en försöksdrift med fasta skogsarbetarskolor icke syntes ha övervägts inom kommittén, tillåte sig skolkommissionen föreslå, att det lämnade uppslaget skulle sakligt prövas inom vederbörande ämbetsverk.

I ett flertal yttranden har vidare framhållits, att man beträffande formerna för utbildningen måste pröva sig fram och successivt anpassa verksamheten efter utvecklingen och vunna erfarenheter.

I några yttranden har berörts frågan, vilka kategorier av skogsarbetare undervisningsverksamheten i första hand bör avse. Skogsstyrelsen har framhållit, att enligt dess uppfattning den statligt stödda utbildningen i första hand borde anpassas för bondeskogsbrukets behov, eftersom yrkesutbildningen i trakter, där domänverket eller storskogsbruket icke vore representerat, knappast kunde bli tillgodosedd utan samhällets medverkan. Föreningen skogsarbeten har gjort invändningar mot den kategoriklyvning mellan olika skogsägare respektive arbetaregrupper, som enligt dess åsikt vore avsedd av de sakkunniga. Föreningen har härom anfört bland annat följande.

Föreningen kan icke finna att bärande skäl för en dylik uppdelning föreligga. Avgörande skiljaktigheter mellan olika skogsägaregrupper i ekonomiskt och organisatoriskt hänseende torde numera icke vara för handen, sedan bondeskogsbrukets samarbetsorganisationer vunnit stadga.

Principiellt vore det anmärkningsvärt, om det allmänna icke skulle stödja den undervisningsform, som torde ha det största intresset för de redan yrkesverksamma skogsarbetarna och därigenom säkra att alla arbetare få samma möjligheter till yrkesutbildning på lika ekonomiska villkor. Det synes därför rimligt och riktigt, att den del av instruktions- och upplysningsverksamheten, som tar sig uttryck i anordnandet av särskilda för större eller mindre områden centraliserade instruktions- och demonstra-

tionsdagar o. d., erhåller ekonomiskt stöd från det allmännas sida. Oberoende för ett sådant ekonomiskt stöd bör därvid vara, om dylik instruktionsverksamhet omsluter en eller flera dagar på samma plats. Avgörande bör vara att den är öppen för alla skogsarbetare och icke enbart arbetare hos viss eller vissa arbetsgivare. Förutom täckandet genom allmänna medel av de omedelbara kostnaderna för anordnandet av sådana dagar bör ekonomiskt stöd lämnas för framställning av instruktionsfilmer, undervisningsbroschyrer o. d. ävensom för utbildningen av instruktörer.

Här föreslagna riktlinjer synas föreningen innebära en logisk uppdelning av instruktionsverksamheten mellan sådan, som har karaktär av allmän yrkesutbildning, och sådan, som är ett led i vissa skogsarbetsgivares rationaliseringssträvanden och som bör bäras av dessa.

I fråga om fortsättningsskolans lämplighet för den skogliga utbildningen har *skolöverstyrelsen* anfört följande.

Fortsättningsskolor i anslutning till skogshandling och med praktiskt arbete i skogen (avverkning, tumning, verktygsvård, skogseldsläckning m. m.) ha under de senare åren anordnats i vissa skoldistrikt i Norrland samt från och med innevarande läsår i Simonstorp i Östergötland. Dessa fortsättningsskolor, som samtliga utsträckt undervisningstiden utöver i gällande stadga föreskrivet minimalt — 180 timmar — ha anordnats i samarbete med statliga och enskilda skogsförvaltningar och med ekonomiskt stöd från dessa. Folkskolinspektörerna ha vitsordat, att sådana fortsättningsskolor givit gott resultat och att såväl målsmän som elever visat ett stort intresse för undervisningen.

De sakkunniga framhålla, att fortsättningsskolor av ovan nämnd typ borde anordnas i ökad omfattning. Försöken torde kunna bli av värde för utformningen av den förberedande yrkesutbildningen på detta område under ett nionde skolår.

Överstyrelsen vill helt ansluta sig till denna uppfattning. I sådana fortsättningsskolor kan utan tvivel givas en god förberedande yrkesutbildning för ungdom, som kommer att ägna sig åt skogsarbete. Det vore för övrigt önskvärt, att även fortsättningsskolan i anslutning till jordbruk gäves en mera praktisk inriktning än vad hittills i regel varit fallet.

Såsom villkor för att den yrkesbestämda fortsättningsskolan skall förenas med praktiskt arbete bör emellertid gälla att fullgoda lärare finnas att tillgå. Tillräckligt är ej att läraren enbart teoretiskt behärskar sitt ämne; han måste även äga kännedom om varje detalj av de praktiska arbetena.

Önskvärt är att kursplanen för fortsättningsskolan i anslutning till skogshandling omfattar icke enbart arbetskunskap. Så har varit fallet i de fortsättningsskolor i anslutning till skogsarbete, som hittills anordnats. Även åt ämnet medborgarkunskap bör anslås icke alltför begränsad tid.

Domänstyrelsen har förordat, att den skogsbetonade fortsättningsskolan, som hittills undantagslöst givit gynnsamt resultat, skulle bedrivas i betydligt vidgad omfattning. Enligt domänstyrelsens åsikt hade denna utbildningsform en stor uppgift att fylla som ett led i strävandena att giva landsbygdens ungdom tillfälle till den grundläggande yrkesutbildning, som behövdes för att skapa intresse och aktning för skogsarbetarens yrke. Förutsättningarna för att anordna sådana skolor vore för närvarande mycket gynnsamma. Det förberedande arbetet hade redan gjorts av skogsbolagen och domänverket samt i någon mån av skogsvårdsorganisationerna. Verksamheten borde dock

knappast begränsas till utpräglade skogskommuner utan bedrivs praktiskt taget inom hela landsbygden med undantag av större sammanhängande slättbygdssområden. Det föreliggande förslaget borde kompletteras med utredning om undervisningsordning för och statsbidrag till dylika skolor.

I sistnämnda hänseende har domänstyrelsen bland annat anfört följande.

De sakkunniga synas ha utgått från att medverkan i samma utsträckning som hittills allt framgent skulle kunna påräknas från skogsbrukets sida vid anordnandet av skogsbetonad fortsättningsskola och härpå ha de grundat sina beräkningar av behovet av statliga bidrag. För denna utbildningsform ha statsbidrag icke ansetts behövliga. Härvid bör emellertid beaktas, att dessa kurser i den form de hittills förekommit ställt stora krav på de anordnande skogsförvaltningarnas insatser i form av lärarkrafter samt kostnadsfria förläggningar m. m.

De skogliga fortsättningsskolor, som hittills ordnats, ha i huvudsak tillkommit på initiativ av inom storskogsbrukets förvaltningar verksamma skogsmän, som insett att skogsbygdens försörjningsfrågor lika litet som skogsbrukets och det egna företagets arbetskraftsproblem kunna varaktigt lösas utan att ungdomen får lära känna skogsarbetet som ett mycket kvalificerat arbete, där kunnandet och den tekniska skickligheten påverkar arbetsresultaten mera än inom de flesta andra arbetsfält.

Sedan försök med skogsbetonade fortsättningsskolor nu i betydande omfattning verkställts och resultaten undantagslöst visat sig gynnsamma, torde tiden vara mogen att överflytta det ekonomiska ansvaret för denna verksamhet på det allmänna. Härvid får man icke rygga tillbaka för de betydande kostnader, som verksamheten onekligen drar med sig. De sakkunniga synas icke ha gjort något försök att uppskatta denna kostnad. Ehuru styrelsen längre fram i sitt yttrande skall återkomma till kostnadsberäkningarna må dock redan här framhållas, att den hittillsvarande verksamheten i Norrbottens län givit vid handen att, sedan skoldistriktet till lärareavlönning bidragit med 1 000—1 500 kronor, domänverkets kostnad för anordnande av kurser om 360 undervisningstimmar för 13—15 elever uppgått till ej mindre än 3 000—3 500 kronor per kurs. Härtill komma kostnaderna för mat och avlöning till hushållspersonal, vilka bestridits av skoldistriktet. Dessa betydande ekonomiska uppoffringar kunna icke förväntas från skogsbrukets sida i ett sämre ekonomiskt läge eller under tider av bättre arbetskraftstillgång. Skolformen som sådan bör enligt styrelsens uppfattning icke påverkas av konjunktursvängningar.

Utredning om statsbidrag till fortsättningsskolor för anordnande av skoglig utbildning har också påyrkats av *Föreningen skogsarbeten* ävensom av *Svenska lantarbetsgivareföreningen*, vilken sistnämnda förening dock förklarar sig icke vara övertygad om att denna utbildningsform hade det värde, som de sakkunniga velat tillmäta densamma.

Riksförbundet lantsbygdens folk har ansett det icke vara lämpligt att använda fortsättningsskolan för skogsutbildning, enär eleverna vid denna ålder knappast kunde på allvar ha bestämt sig för levnadsbana samt den tillgängliga lärarkraften i allmänhet torde sakna tillräcklig kompetens.

Enligt *skogsstyrelsens* åsikt har den skogsbetonade fortsättningsskolan förutsättningar att slå igenom också i de trakter, där den ännu icke försökts. Skogsstyrelsen har därjämte framhållit folkbögskolornas be-

tydelse för att undervisningen i jord- och skogsbruk skall kunna ökas samt har uppgivit, att rektorerna vid dessa skolor i de flesta fall vore positivt inställda till tanken på den utvidgade undervisning i skogliga ämnen, som utan rubbning av timplanen skulle kunna åvägabringas genom ämnesundervisningens anknytning till skogliga frågor.

Lämpligheten av kombinerad skogs- och lantmannaskola har understrukits av *Gävleborgs läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott*, som uppgivit att erfarenheterna från en av sällskapet bedriven sådan skola vid Nytorp vore synnerligen goda och manade till efterföljd.

Beträffande den föreslagna utökningen av kursverksamheten har *skogsvårdsstyrelsen i Älvsborgs län* anfört betänkligheter. Sagda skogsvårdsstyrelse har ifrågasatt om det icke vore bättre, att praktikens män med ledning av aktuella behov inom landets skilda delar ännu en tid finge pröva sig fram till lämpliga kursformer, innan en kostsam organisation uppbyggdes av det format, som de sakkunniga tänkt sig.

Arbetsmarknadsstyrelsen har rörande kursverksamheten anfört.

De utbildningsmöjligheter, som de sakkunniga föreslå, äro i huvudsak kortare kurser av olika slag. Men fråga är, om kortare kurser äro tillfyllest. Sådana kurser ha givetvis stora fördelar, framförallt om man tänker på önskvärdheten av ett stort antal deltagare och goda möjligheter till lokal anpassning. Men enligt styrelsens mening föreligger risk, att utbildningen blir alltför splittrad och heterogen. Kravet på möjligheter till anpassning får ej helt undanskymma kravet på en grundlig och konsekvent uppbyggd utbildning. Ur arbetsmarknadssynpunkt förefaller det mest rationellt att icke endast som hittills bygga på säsongarbetare för skogsavverkningen utan söka få fram en mera fast och allroundkunnig arbetarstam. För denna kategori synas längre kurser upplagda efter en mera allsidig plan vara erforderliga. De sakkunniga tyckas ej i första hand ha tagit sikte på att tillgodose här ifrågavarande utbildningsbehov utan mera varit inriktade på säsonganställda skogsavverkare och lämplig utbildning för dessa. Men även för denna kategori synas vissa av de föreslagna kurserna alltför korta.

Mot de sakkunnigas uttalande, att kombinerad muntlig och skriftlig undervisning skulle vara mindre väl lämpad för den skogliga utbildningen, har *Sveriges skogsägareföreningars riksförbund* gjort invändningar. Förbundet har framhållit, att aderton skogskurser med kombinerad undervisning, vilka samlat inalles 244 deltagare, börjat i november 1948 och skulle pågå till mars 1949. Det talrika deltagandet och de erfarenheter som gjorts visade otvetydigt, att denna kursform hade sitt berättigande också på det skogliga området. Även *skogsstyrelsen* samt *skogsvårdsstyrelserna i Blekinge och Hallands län* ha förordat dylika kurser.

De föreslagna ungdomskurserna ha från *skogsstyrelsens* sida endast föranlett det påpekandet, att dessa kurser borde kunna förkortas och den teoretiska undervisningen minskas till förmån för praktiska övningar. Kurserna borde förläggas till sommaren, då även skolungdom hade möjlighet att delta.

Riksförbundet landsbygdens folk har yppat tvivel om lämpligheten av den

föreslagna kurstiden och med hänsyn till elevrekryteringen hemställt att ungdomskurserna skulle inskränkas till att omfatta endast åtta veckor.

Däremot har *domänstyrelsen* gjort gällande att, även om den föreslagna kurstiden av tolv veckor mestadels vore lämplig, borde dock en utbildning av betydligt längre varaktighet prövas. Erfarenheterna från skogliga ungdomskurser om tio månaders längd, som anordnats inom Vilhelmina socken, vore goda. Det syntes domänstyrelsen angeläget att, därest sådana kurser vore önskvärda jämväl annorstädes, också de skulle kunna erhålla stöd från det allmänna.

Domänstyrelsen har vidare anfört.

Av de sakkunnigas motivering synes framgå, att ungdomskurserna borde anordnas endast i sådana fall, då ungdomen ej kunnat beredas tillfälle att genomgå skogsbetonad fortsättningsskola. Styrelsen är icke av samma uppfattning. Det torde vara till gagn jämväl för den, som genomgått skogsbetonad fortsättningsskola, att några år senare ha tillfälle att genomgå här föreslagen ungdomskurs. Denna är ju avsedd att bliva betydligt längre och spänna över områden — exempelvis körning av skogens produkter — som svårligen kunna inläggas i fortsättningsskolornas kursplan. Då ungdomen står inför ett definitivt yrkesval, bör denna kurs ha mycket att giva i form av repetition och utbyggnad av tidigare inhämtade lärdomar.

Vad här ifrågasatts skulle givetvis innebära, att antalet ungdomskurser måste bliva avsevärt större än vad de sakkunniga räknat med. Då enbart den utbildning, som kan lämnas vid en skogsbetonad fortsättningsskola, ej kan anses motsvara kraven på erforderlig utbildning för skogsarbetareyrket, lärer man icke få rygga tillbaka för de ökade kostnader för det allmänna och de större insatser av lärotid för de blivande skogsarbetarna, som ett mera allmänt tillämpande av ungdomskurserna skulle föra med sig.

Föreningen skogsarbeten har ansett, att den föreslagna kurstiden tills vidare finge anses väl avvägd men att någon minskning av timantalet för skogsvård och skogskultur till förmån för anläggningsarbeten borde övervägas. Erfarenheten finge sedan visa, i vad mån förändringar vore påkallade. Emellertid krävdes en helt annan omfattning av ungdomsutbildningen än de sakkunniga räknat med, eftersom enligt norrlandskommitténs beräkningar 5 000 nya arbetare erfordrades årligen endast för Norrland.

Statens skogsforskningsinstitut har föreslagit, att ämnet skogsvård och skogskultur skulle erhålla större rum i förhållande till de tekniska ämnena, även om kurstiden därigenom skulle behöva förlängas.

Beträffande skogsarbetar- och körarkurserna har *domänstyrelsen* anfört, att det vore oegentligt att ställa skogsarbetarkurser i motsatsförhållande till körarkurser. Båda kurserna vore olika former av skogsarbetarkurser och borde därför rätteligen benämnas kurs för körare och kurs för huggare m. fl. I enlighet härmed borde stipendier och andra förmåner utgå till eleverna i båda slagen av kurser efter enahanda grunder och icke, såsom de sakkunniga föreslagit, med enbart grundstipendium till körare men med både grundstipendium och tilläggsstipendium till skogsarbetare. De sakkunniga hade enligt domänstyrelsens uppfattning genomgående uppskattat omfattningen av kursverksamheten för lågt. Särskilt vore detta

fallet i fråga om körarkurserna. Domänstyrelsen hade för sin del under senare år bedrivit en undervisningsverksamhet för körare av helt annan intensitet och i större omfattning än vad de sakkunniga föreslagit för hela det svenska skogsbruket.

Liknande synpunkter, såvitt angår uppdelningen av kurserna samt deltagarnas ekonomiska förmåner, ha framförts av *Svenska skogs- och flottningsarbetarförbundet* ävensom av *Föreningen skogsarbeten*.

Skogsstyrelsen har icke haft några erinringar mot de sakkunnigas förslag i denna del men har framhållit önskvärdheten av att körarkurser av längre varaktighet än ett par dagar skulle komma till stånd.

Skogsvårdsstyrelsen i Östergötlands län har däremot anmärkt, att det åtminstone i södra Sverige torde bliva svårt att få deltagare i körarkurser, om kurstiden bleve så lång som en eller två veckor.

Skogsvårdsstyrelsen i Västmanlands län har livligt förordat försök med ambulera körningsinstruktörer, vilka å drivningsplatserna skulle praktiskt demonstrera utprovade redskap och metoder. Enahanda förslag har framlagts av *Svenska lantarbetsgivareföreningen*.

Även *Föreningen skogsarbeten* har framhållit lämpligheten av att instruktions- och demonstrationsdagar skulle anordnas på skilda platser.

Jönköpings läns landstings förvaltningsutskott har anfört, att körarkurser knappast skulle ha någon praktisk betydelse. Färdigheter på detta område kunde näppeligen inhämtas i form av en kurs, med mindre denna förlades till särskilda avverkningsområden.

Förslaget om förmånskurser har *skogsstyrelsen* ansett godtagbart. *Skogsstyrelsen* har därvid förutsatt dels att elev i sådan kurs skulle ha genomgått skogsarbetarkurs och tillika visat sig lämplig för förmanstjänst, dels att domänverkets interna kurser ävensom vissa större skogsbolags motsvarande kurser skulle få anordnas oberoende av nu ifrågakommande kursverksamhet.

Skogsvårdsstyrelserna i Stockholms och Västmanlands län ha förordat en förlängning av kurstiden.

Domänstyrelsen har avstyrkt förslaget i denna del, därvid styrelsen anfört.

Hittills har utbildningen bedrivits i direkt anknytning till arbetet. På detta sätt har framkommit en kår av förmän med i hög grad växlande kvalifikationer, vilka för domänverkets del äro anpassade till de krav man för olika områden och under olika arbetsförhållanden ställer på förmännen. Styrelsen anser emellertid olämpligt, att en allmän yrkesutbildning för skogs-förmän tillskapas. Behovet av sådana förmän, som ej utbildats för visst företag, är mycket ojämnt och man kan befara, att en kår därigenom bildas, som saknar egna arbetsuppgifter och ej kan utnyttjas vare sig som skogsvaktare eller arbetare. Härigenom kan lätt uppstå en missbelåten grupp av arbetare inom skogsbruket, som knappast skulle få den rätta yrkesambitionen vid återgång till rent skogsarbete. Att *skogsvårdsstyrelserna*, därest brist på skogsskoleutbildad personal föreligger och denna brist i viss mån kan ersättas med utbildade förmän, böra inom ramen för sina normala anslag ha möjlighet att utbilda erforderligt antal förmän för deras speciella ändamål synes rimligt.

Fråga är, om icke den framträdande plats, som förmansinstitutionen numera intager vid diskussioner i skogliga kretsar, främst har sin orsak i brist på skogsskoleutbildad personal eller med andra ord bristen på möjligheter att tillgodose skogsbrukets arbetsledarebehov på grund av alltför få skogsskolor. Styrelsen har för sin del tillsammans med skogsstyrelsen redan flera gånger framlagt förslag till lösning av denna fråga, framförallt för övre Norrlands vidkommande. Därest en allmän förmansutbildning anordnas för ett föga klarlagt behov samtidigt som ett väldokumenterat behov av bättre utbildade skogsvaktare tillgodoses mycket restriktivt, föreligger risk för en synnerligen betänklig standardsänkning beträffande skogsbrukets arbetsledare. Om skogsskolorna utbyggs så, att de kunna helt fylla den uppgift, som tillkommer dem, torde förmansutbildningen fortsättningsvis kunna omhändertagas av storskogsbruket självt och av skogsvårdsstyrelserna genom kurser, som anordnas för medel, vilka ställts till förfogande för deras normala verksamhet.

Den föreslagna instruktions- och upplysningsverksamheten för skogsarbetarna har *skogsstyrelsen* biträtt. Skogsstyrelsen har emellertid framhållit, att det borde vara oeftergivligt att specialutbildning meddelades vid filningsverkstad, hovvårdskurs, större körarkurs, apterings- och virkesmätningkurs o. s. v. Den av de sakkunniga förordade ordningen, enligt vilken instruktör skulle utsändas först efter framställning från företags eller arbetsgrupps sida, skulle giva verksamheten en alltför passiv inriktning. Även hänsyn till en ändamålsenlig planering av instruktörens resor talade enligt skogsstyrelsen för att instruktionsverksamhet borde få insättas där behov föreläge, oavsett om ansökan inkommit eller ej.

Domänstyrelsen har allvarligt ifrågasatt lämpligheten av att storskogsbruket självt skulle helt bekosta sin instruktions- och upplysningsverksamhet, under det att skogsvårdsstyrelserna föreslagits skola erhålla statsbidrag till dylik verksamhet, som i huvudsak borde beröra de mindre skogsägarna. Åtskilligt talade enligt domänstyrelsen för att skogsägarna själva borde påtaga sig ansvaret för den kompletterande utbildning, som i viss mån sammanhänge med företagens rationaliseringssträvanden. Det enskilda mindre skogsbrukets föreningsrörelse hade numera vuxit sig så stark, att det borde kunna förutsättas att genom denna rörelses ekonomiska stöd sådan verksamhet kunde bedrivas och bekostas utan statsbidrag.

Beträffande lärarna har *domänstyrelsen* framhållit, att utomordentligt stora krav måste ställas på de skogsmän, som skulle knytas till yrkesutbildningen inom skogsbruket. Sådana kvalifikationer besutte endast ett mindre antal av dem, som utexaminerats från skogshögskolan och skogsskolorna. Den skogliga yrkesutbildningen borde såsom de sakkunniga framhållit vara starkt tekniskt inriktad. Med hänsyn till den snabba tekniska utvecklingen vore det därför nödvändigt med fortbildningskurser för sådana personer, som tjänstgjorde såsom lärare inom yrkesutbildningen.

Vad statsbidragen angår har i huvudsak ingen annan erinran framställts mot de sakkunnigas förslag än att *skogsstyrelsen* framhållit att reglerna syntes vara onödigt komplicerade och innebära en alltför långt gående differentiering. Enligt skogsstyrelsens mening borde mera schablon-

mässiga regler kunna tillämpas, vilka medgäve smidig anpassning efter skiftande förhållanden. Anledning syntes sålunda saknas att absolut begränsa bidragsgivningen till tre fjärdedelar, såvitt gällde grundstipendier åt elever i ungdomskurser och förmanskurser samt tilläggsstipendier åt deltagare i skogsarbetarkurser. Å andra sidan torde under vissa förhållanden skäl kunna föreligga att bestämma bidraget till vissa andra kurskostnader till mindre del än tre fjärdedelar. De föreslagna grunderna för bidrag till speciallärare torde, såvitt anginge maximeringen till 10 respektive 5 kronor för undervisningstimme, icke böra gälla sådan lärare som toges i anspråk för endast en eller annan undervisningstimme.

Departementschefen.

Den lägre yrkesutbildningen på skogsbrukets område har i jämförelse med motsvarande utbildning inom jordbruket och ett flertal andra näringar varit starkt eftersatt. Till en del torde detta ha sin grund i de speciella förhållanden, under vilka skogsarbetet bedrivs. Sådan övervakning och ledning av arbetet, som är regel inom andra yrken och ofta innefattar en mycket god praktisk utbildning, är i huvudsak icke möjlig att åstadkomma, då det gäller skogsarbete. I större utsträckning än eljest äro därför särskilda åtgärder av nöden för att bibringa arbetarna erforderliga insikter. I viss omfattning har instruktörsverksamhet och även kursverksamhet förekommit, ofta anordnad av större företag, som haft intresse av att skaffa sig en skicklig arbetarstam. Tillfällena att på detta sätt förvärva sig yrkesutbildning ha dock varit begränsade.

Det är utan tvivel ett betydande samhälleligt intresse, att en förbättring härvidlag skall åstadkommas. Yrkeskicklighet hos skogsarbetarna medför, såsom de sakkunniga framhållit, icke blott ökad arbetseffektivitet och fullständigare utnyttjande av virkestillgångarna utan även bättre hushållning med den mänskliga arbetskraften och minskade risker för olycksfall.

Då man här rör sig på ett så gott som nytt fält, torde det icke vara möjligt att uppdraga några fasta riktlinjer för hur yrkesutbildningen på detta område skall bedrivas. Verksamheten bör i stället huvudsakligen få försökskaraktär. Det viktigaste synes nu vara, att arbetet skall komma i gång och att olika vägar skola prövas. Med ledning av de erfarenheter, som på detta sätt kunna vinnas, bör det senare bliva möjligt att bedöma vilken eller vilka av dessa vägar, som lättast leda till målet.

Ur nu anförda synpunkter har jag i stort sett inlet att erinra mot de förslag, som de sakkunniga framlagt angående yrkesutbildningen inom skogsbruket. Dessa förslag synas giva erforderlig frihet för prövningen av olika utbildningsformer och förefalla även i övrigt i huvudsak väl avvägda. På ett par punkter finner jag emellertid anledning att närmare redovisa min uppfattning.

De sakkunniga ha i valet mellan att anordna fasta skolor för utbildning av skogsarbetare och att anordna en rörlig kursverksamhet stannat för det

senare alternativet. För min del ansluter jag mig till de sakkunnigas uppfattning härvidlag. En allsidig utbildning i skogsarbetets olika grenar måste väl i och för sig beräknas taga så lång tid, att det ur denna synpunkt vore befogat att förlägga undervisningen till en fast skola. Yrkesutbildningen inom skogsbruket måste emellertid enligt min uppfattning ske i direkt anknytning till praktiskt arbete. Detta önskemål är betydligt svårare att förverkliga vid en fast skola än då kurser anordnas i direkt anslutning till skogsarbete, som pågår på olika håll och vid olika tider av året. Inrättandet av fasta skolor skulle vidare draga avsevärda kostnader. Skolorna skulle därför otvivelaktigt bli fåtaliga. Detta betyder i sin tur, att det antal skogsarbetare, som skulle kunna draga nytta av utbildningen, skulle bli avsevärt mindre än vad fallet blir, om utbildningen huvudsakligen lägges såsom kortare kurser.

Med det nu sagda har jag dock ej velat avvisa tanken på kurser av längre varaktighet och med mera allsidig utbildning än de av kommittén förordade. Det måste emellertid bli beroende av en prövning från fall till fall, när förutsättningar för anordnande av dylika kurser föreligga.

I den mån den skogliga undervisningen kan anknyta till redan verk samma skolor, är vidare givetvis intet att erinra mot en sådan anordning. Jag kan sålunda ansluta mig till vad de sakkunniga anfört i fråga om den yrkesbestämda fortsättningsskolan. Även om eleverna i fortsättningsskolan som regel ännu icke definitivt träffat sitt yrkesval, synes det dock vara av vikt, att sådan ungdom har tillfälle till skoglig yrkesundervisning likaväl som yrkesundervisning inom andra näringar. Jag är emellertid icke nu beredd att förorda att, såsom domänstyrelsen föreslagit, statsbidrag skall utgå för denna utbildningsform.

Såsom skogsstyrelsen framhållit, torde även folkhögskolorna — i likhet med de fasta lantbruksundervisningsanstalterna — kunna bidra till förbättrad utbildning inom skogshanteringen genom att öka sin undervisning i skogliga ämnen.

Att förlägga utbildning av skogsarbetare till skogsskolorna torde däremot icke vara lämpligt redan av den anledningen, att dessa skolor äro otillräckliga för sin egentliga uppgift.

Den huvudsakliga yrkesutbildningen bör emellertid, som redan nämnts, åtminstone tills vidare meddelas i form av en rörlig kursverksamhet med i huvudsak relativt korta kurser. Med hänsyn till den bristande erfarenheten torde man till en början böra pröva sig fram och successivt anpassa verksamheten efter de rön, som göras. De, som arrangera kurserna, böra därför ha stor frihet att lämpa dessa efter vad de lokala förhållandena och andra omständigheter bjuda.

De förslag till kurser, som framlagts av de sakkunniga, förefalla vara i huvudsak lämpliga och av sådan beskaffenhet att de kunna tjäna såsom förebilder. Dock är jag tveksam beträffande de föreslagna körarkurserna. Enligt min mening torde det i allmänhet icke vara möjligt att samla ett tillräckligt antal skogskörare till en sådan kurs, som ju bör anordnas un-

der avverkningsåsongen för de praktiska demonstrationernas skull. I stället torde undervisningen böra anordnas på så sätt, att lämpliga instruktörer utsändas till drivningsplatserna och där i samband med pågående arbete lämna råd och anvisningar om lämpliga arbetsmetoder och redskap, om basvägarnas anläggning och skötsel m. m. Liksom i fråga om den föreslagna allmänna instruktions- och upplysningsverksamheten böra sådana instruktörer utsändas även om begäran därom icke framställts.

Jag har emellertid intet att erinra mot att särskilda körarkurser anordnas, därest i något fall förutsättningar därför föreligga.

Domänstyrelsens farhågor rörande förmanskurserna synas vara överdrivna. Dessa kurser äro, såsom de sakkunniga framhållit, avsedda att anordnas genom skogsvårdsstyrelserna i samverkan med domänstyrelsens förvaltningar och enskilda företag, som ha behov av sådan förmanspersonal. Kurserna skola anordnas endast vid behov och efter lokala initiativ. Under sådana omständigheter torde tillräckliga garantier finnas för att förmän icke komma att utbildas till större antal än som är behöfligt och lämpligt.

Med hänsyn till vad i några yttranden anförts angående de kombinerade kurserna synes möjlighet böra hållas öppen att anordna även dylika kurser med statsbidrag. Bidraget synes därvid böra utgå enligt samma regler, som förordats i fråga om kombinerade kurser på jordbrukets område.

De sakkunnigas förslag rörande upplysnings- och undervisningsverksamheten för skogsägare kan jag biträda.

Vad i ett par yttranden anförts om att de sakkunnigas förslag beträffande den skogligen yrkesutbildningen skulle avse en kategoriklyvning mellan olika skogsägare- respektive skogsarbetaregrupper synes bero på ett missförstånd. Utbildningsmöjligheterna böra stå öppna för all skogsbrukets arbetskraft, oberoende av huruvida den är sysselsatt i den ena eller den andra kategorien av skogar. Något annat torde ej heller ha varit avsett av de sakkunniga. Självfallet är emellertid, att den av skogsvårdsstyrelserna ledda yrkesutbildningen i vart fall under en avsevärd tid framåt ej kan ersätta den yrkesutbildning, som bedrivs särskilt av domänstyrelsen och en del större skogsbolag, ävensom att skogsvårdsstyrelsernas arbete på detta område i första hand måste sättas in, där behovet är störst.

För den vidgade undervisningen behövs ett större antal lärare. Då verksamheten till en början skall bedrivas försöksvis böra dock nya befattningshavare icke anställas vid skogsvårdsstyrelserna. I stället böra, såsom i betänkandet påpekats, speciallärare kunna anlitas i mån av behov. Med hänsyn framför allt till den fortgående mekaniseringen och den snabba utvecklingen i övrigt inom skogshanteringen böra fortbildningskurser anordnas för lärarna.

Såsom jag redan nämnt, kan jag ej heller i fråga om skogsstyrelsen för närvarande förorda någon utökning av personalen i anledning av den planerade yrkesutbildningen.

Mot de föreslagna reglerna angående stipendier och statsbidrag kan med

visst fog göras den invändningen, att de innebära en allt för långt gående differentiering. Framför allt gäller detta enligt min uppfattning stipendiebestämmelserna. Med hänsyn till de skiftande förhållanden, under vilka utbildningen kommer att bedrivas, och de varierande grupper, som densamma kommer att beröra, är det dock sannolikt ofrånkomligt, att olika regler tillämpas i olika fall. Jag anser mig därför böra tillstyrka de sakkunnigas förslag på denna punkt med det tillägget att, såsom nyss nämnts, bidrag bör kunna utgå även till kombinerade kurser. Kungl. Maj:t torde emellertid böra äga befogenhet att vidtaga smärre jämkningar i stipendie- och bidragsreglerna, därest så befinnes påkallat. Det torde vidare vara lämpligt, att dessa regler omprövas, sedan någon tids erfarenhet vunnits rörande tillämpningen av desamma.

Åtgärder för tillgodoseende av behovet av mjölkningpersonal.

Förslaget.

I den ordinarie undervisningen vid lantbruksskolorna, jordbruksskolorna samt lantmanna- och lantushållsskolorna meddelas för närvarande viss utbildning i mjölkning. Vid de båda sistnämnda slagen av skolor är dock som regel endast den teoretiska undervisningen i mjölkhus hållning obligatorisk. Enligt kungörelsen den 3 juni 1938 (nr 354) kunna vidare särskilda utbildningskurser för ladugårdsskötare hållas vid de fasta lantbruksundervisningsanstalterna eller annorstädes. Kurserna, som omfatta minst tre månader, avse alla i en ladugård förekommande arbeten. Vidare kan enligt reglementet den 4 maj 1945 (nr 376) anordnas praktiska och teoretiska kurser för utbildning av ladugårdsförmän. Denna utbildning tager ett år i anspråk och äger såvitt angår den praktiska delen rum vid någon egendom, som lantbruksstyrelsen funnit lämplig, medan den teoretiska undervisningen, omfattande sex veckor, genom lantbruksstyrelsens försorg förlägges till lantbruks- eller lantmannaskola. För utbildning av ladugårdsförmän förekomma vidare ettåriga kurser vid lantbruks- och lantmannaskolorna.

Undervisning i mjölkning meddelas även i vissa av de förut omförmälda, av hushållningssällskapen anordnade kortare kurserna. Härjämte förekommer instruktionsverksamhet vid tävlingar i hand- och maskinmjölkning, vilka anordnas av olika ungdomsorganisationer. Även har föreningen Mjölpropagandan genom en omfattande diplomutdelning verkat för att höja yrkesskickligheten bland mjölkningpersonalen.

I sitt den 6 augusti 1947 avgivna betänkande har lantbruksstyrelsen framlagt förslag till en utökning av de nuvarande utbildningsmöjligheterna. Styrelsens förslag innebär i huvudsak följande.

Teoretisk och praktisk undervisning i mjölkning bör obligatoriskt äga rum vid lantmannaskolornas helårskurser, längre kurser och fortsättnings-

kurser, vid lantbruksskolornas kurser, vid vissa lanthushållsskolor samt vid jordbruksskolorna. Likaså bör sådan undervisning alltid förekomma i samband med undervisningen i husdjursskötsel vid kurserna för ladugårdsskötare och ladugårdsförmän. I slutbetyget bör angivas elevernas färdighet i såväl maskin- som handmjölkning.

Då de fasta skolorna ha relativt små kreatursbesättningar, kan man emellertid enligt styrelsen knappast påräkna att de skola vara i stånd att utbilda något större antal elever. För att undervisningen på ladugårdsskötselns område skall bliva likvärdig med undervisningen i åkerjordens skötsel är det därför nödvändigt att förlägga en del av ladugårdsförmänskurserna till vissa egendomar med rationell ladugårdssdrift, där särskilda ladugårdsskolor böra upprättas. Den agronomiskt utbildade lärarpersonal, som erfordras vid dessa skolor, kan dock icke helt sysselsättas enbart med dessa kurser. Även annan undervisning bör därför läggas dit, t. ex. tremånaders ladugårdsskötarkurser, kontrollassistentkurser och — beroende på driftens inriktning vid skolan — svinskötarkurser och fårherdekurser.

Styrelsen har framhållit, att flertalet av dem, som äro eller bliva sysselsatta med mjölkningsarbete, icke komma att nås av de nu föreslagna utbildningsmöjligheterna. Det har därför syntts styrelsen nödvändigt, att vid sidan därav en omfattande kursverksamhet skall komma till stånd. Sådana kurser böra kunna anordnas av såväl hushållningssällskapen som lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolorna. Ungdomsorganisationerna, vilka ha den intimaste kontakten med den i jordbruket arbetande ungdomen, böra även beredas möjlighet att med bidrag av statsmedel självständigt deltaga i verksamheten. Enligt styrelsen torde kurser med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning vara lämpligast. De muntliga lektionerna föreslås skola bliva fem till antalet, envar om minst två timmar med exempelvis en veckas mellanrum mellan varje lektion, medan den skriftliga undervisningen beräknas omfatta omkring sju undervisningsbrev. Emellertid finnes även behov av kortare kurser med helt muntlig undervisning, uppdelad på förslagsvis fem kursdagar med fyra undervisningstimmar per dag. Den muntliga undervisningen bör i båda slagen av kurser förläggas till lämpliga gårdar inom kursorterna.

Enligt styrelsens mening har ungdomsorganisationernas tävlingsverksamhet på ifrågavarande område stor betydelse. Genom denna har ungdomen erhållit insikt om betydelsen av yrkesskicklighet och intresset för mjölkningsarbetet har ökat. Den propaganda och undervisningsverksamhet, som äger rum i samband med tävlingarna, behöver dock intensifieras och så skulle kunna ske om det funnes tillgång till flera instruktörer och bedömare. Åtgärder böra därför enligt styrelsen vidtagas för att få fram lämplig sådan personal, som utan ersättning kan ställas till organisationernas förfogande både vid kurser och tävlingar. Därjämte bör vid organisationernas — framför allt lantmannaorganisationernas — sammankomster genom föredrag och filmer propageras för ökad utbildning och upplysningar lämnas om de möjligheter härtill, som stå till förfogande.

I betänkandet framhålles vidare, att en vidgad utbildningsverksamhet kräver en avsevärd ökning av tillgången på lämpliga instruktörer. De vandringstätare eller instruktörer, som för närvarande äro anställda vid hus-hållningssällskapen, kunna endast beräknas hinna med ett mindre antal kurser och tävlingar. Styrelsen har därför föreslagit, att ytterligare en instruktör skall anställas vid varje sällskap. Härutöver behövas enligt styrelsen utbildningskurser om en månad för personer, som redan erhållit erforderliga teoretiska och praktiska kunskaper och därför lämpligen skulle kunna biträda såsom instruktörer och bedömare.

Styrelsen har föreslagit att, till dess erfarenheter vunnits, endast en ladugårdsskola skall inrättas. Två av dem, vilka såsom sakkunniga biträtt styrelsen, ombudsmannen i Svenska lantarbetareförbundet K. E. Eklund och assistenten A. F. Gremo, ha emellertid varit skiljaktiga härutinnan och ansett, Eklund att minst två och Gremo att minst fyra sådana skolor böra komma till stånd omedelbart.

Vid ladugårdsskolan skulle agronomiskt utbildad lärarpersonal anställas för att ha hand om undervisningen, nämligen en föreståndare samt en ordinarie och en extra ordinarie ämneslärare, samtliga årsanställda. I fråga om statsbidrag till avlöningar och driftkostnader skulle skolan vara jämställd med lantmannaskola med helårskurs och lantbruksskola.

Beträffande kursverksamheten har styrelsen räknat med att 300 kurser med kombinerad undervisning och 100 kurser med enbart muntlig undervisning komma att anordnas under ett budgetår. För kurserna med kombinerad undervisning har i enlighet med de grunder, som angivits i kungörelsen den 3 juni 1938 (nr 355), beräknats statsbidrag med dels 250 kronor såsom grundbidrag, dels två kronor för varje elev och lektionsdag. Med ett beräknat elevantal av 15 skulle således utgå högst 400 kronor per kurs i statsbidrag eller för 300 kurser sammanlagt 120 000 kronor. Till kurserna med enbart muntlig undervisning borde statsbidrag enligt styrelsens uppskattning utgå med 50 kronor i grundanslag och två kronor per elev och lektionsdag. Då antalet elever i varje sådan kurs beräknats till 15, skulle i statsbidrag utgå högst 200 kronor per kurs eller för 100 kurser sammanlagt 20 000 kronor.

Styrelsen har framhållit, att det vore möjligt att visst ekonomiskt stöd skulle kunna erhållas i form av ortsbidrag. Sålunda skulle Svenska mejeriernas riksförening ej ställa sig ovillig att ekonomiskt stödja en ökad utbildning för att höja mjölkhygien i ladugårdarna.

I fråga om tävlingsverksamheten bör enligt förslaget statsbidrag utgå till kostnaderna för instruktör eller bedömare med 10 kronor i arvode och högst 10 kronor i resebidrag. Då 600 tävlingar beräknats skola anordnas årligen, borde 12 000 kronor anvisas för ifrågasvarande ändamål.

Undervisningen i utbildningskurs för instruktörer och bedömare föreslås skola vara avgiftsfri och eleverna därjämte kostnadsfritt erhålla kost och

logi. Statsbidrag till sådan kurs bör enligt styrelsen utgå med 2 000 kronor i grundbidrag samt fem kronor per elev och dag i tilläggsbidrag eller, med ett elevantal av 15, tillhoppa 4 250 kronor för varje kurs.

Yttrandena.

Lantbruksstyrelsens förslag har i huvudsak tillstyrkts av *Svenska lantarbetsgivareföreningen* och *Svenska lantarbetareförbundet*. Förbundet har dock såsom sin mening framhållit, att styrelsen överskattat betydelsen av tävlingsverksamheten, i den mån denna bedreves av politiska ungdomsorganisationer. Enligt förbundets åsikt föreläge därför icke tillräckliga skäl till att i nuvarande läge ställa instruktörer och bedömare till förfogande för sådan verksamhet.

De sakkunniga för yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering ha anfört, att de tagit utbildningen av personal för mjölkning under övervägande, i den mån undervisningen meddelas vid de fasta lantbruksundervisningsanstalterna, och därvid understrukt betydelsen av praktisk utbildning i mjölkning. I fråga om inrättandet av den föreslagna ladugårdsskolan ha de sakkunniga förklarat sig tveksamma, eftersom lantmänna- och lantbruksskolorna icke vore helt utnyttjade. Även bortsett härifrån kunde det ifrågasättas, om man skulle begränsa ladugårdsskolans utbildningsprogram till att avse endast husdjursskötseln. Förslagen i fråga om den lokala kursverksamheten ha förordats av de sakkunniga.

Departementschefen.

Vid behandlingen av förslaget till yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering har jag i huvudsak biträtt vad de sakkunniga förordat i fråga om undervisningens anordnande vid de fasta undervisningsanstalterna. Enligt förslaget kommer undervisning i mjölkning och därmed sammanhängande ämnen att i ökad omfattning meddelas icke blott i ladugårdsförmanskurserna utan även i övriga huvudkurser. Därvid böra bland annat praktiska övningar anordnas i den mån möjlighet därtill finnes. Därjämte har förutsatts, att specialkurser till erforderligt antal skola anordnas för utbildning av kontrollassistenter och ladugårdspersonal.

För närvarande är det emellertid förenat med svårigheter att skaffa tillräckligt antal elever till den ettåriga kursen för ladugårdsförmän. Eftersom den utbildning, som meddelas i denna kurs, anses vara tillfredsställande, torde det enligt min mening knappast finnas anledning antaga, att elevtillströmningen skulle bliva avsevärt större till en i stort sett likartad kurs, som förlades till en särskild ladugårdsskola. Redan av detta skäl synes det mig opåkallat att inrätta en sådan skola. Härtill kommer, att lantbruks- och lantmannaskolorna utan svårighet torde kunna taga hand om de ytterligare kurser, som kunna behöva anordnas, om elevantalet skulle öka. Jag finner mig därför böra avstyrka lantbruksstyrelsens förslag i denna del.

Enligt min mening torde den rörliga kursverksamheten vara bäst ägnad att förbättra utbildningen av mjölkkningspersonalen. Redan i det föregående har jag förordat, att såväl kurser med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning som kurser med enbart muntlig undervisning skola anordnas i ökad omfattning. Behovet av kurser för mjölkkningspersonal torde böra tillgodoses inom ramen för denna verksamhet. Jag anser mig slutligen icke kunna tillstyrka förslaget om särskilt statsbidrag till den tävlingsverksamhet, som årligen anordnas av vissa ungdomsorganisationer.

Anslagsberäkningar.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Lantbruksskolan vid Ultuna.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	38 100	37 435
1948/49 (statsliggaren s. 736)	42 000	
1949/50 (förslag)	42 000	

I skrivelse den 30 augusti 1948 har *styrelsen för lantbrukshögskolan och statens lantbruksförsök* med överlämnande av förslag till stat för verksamheten vid lantbruksskolan vid Ultuna under budgetåret 1949/50 hemställt, att ifrågasvarande anslag för nästa budgetår måtte upptagas till oförändrat belopp av 42 000 kronor.

Departementschefen.

Mina i det föregående framlagda förslag inverka icke på medelsbehovet för lantbruksskolan vid Ultuna. Anslaget torde därför böra uppföras med oförändrat belopp av 42 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid fastställa stat för anslagets användning.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Avlöningar.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	2 730 000	2 783 689
1948/49 (statsliggaren s. 740) ..	2 927 400	
1949/50 (förslag)	2 976 600	

I skrivelse den 25 augusti 1948 har *lantbruksstyrelsen* hemställt om anvisande för nästa budgetår av ett förslagsanslag av 3 160 800 kronor till avlöningar vid lantbruks-, lantmanna-, lanthushålls- och trädgårdsskolor samt fruktodlarskola. Av nämnda belopp ha 56 000 kronor avsetts för helårskurser med kombinerad skriftlig och muntlig undervisning samt 211 000 kronor för kortare kurser av samma undervisningstyp.

Styrelsen har grundat sin beräkning av anslagsbehovet på de avlöningsbestämmelser, som gälla för innevarande budgetår. Med överlämnande av en framställning i ämnet från Sveriges agronom- och lantbrukslärareförbund har styrelsen emellertid starkt betonat nödvändigheten av att en lönerereglering för skolornas lärarpersonal genomfördes vid 1949 års riksdag.

Styrelsen har beräknat att under läsåret 1949/50 sex lantbruksskolor, 49 lantmannaskolor, 40 lanthushållsskolor, tre trädgårdsskolor och en fruktodlarskola skulle vara i verksamhet samt att vid dessa skolor skulle finnas anställda lärare till följande antal.

	Vid lantbruks-skolor	Vid lantmannaskolor			Vid lant-hushållsskolor		Vid träd-gårds-skolor	Vid frukt-odlar-skola
		Helårs-tjänst-göring	150 dagars kurs	125 dagars kurs	Helårs-tjänst-göring	Halvårs-tjänst-göring		
Föreståndare (resp. föreståndarinnor)	6	34	6	9	31	9	3	1
Ämneslärare (resp. ämneslärarinnor)	6	50	4	12	62	10	6	1
Extra ordinarie ämneslärare (resp. extra ordinarie ämneslärarinnor)	6	24	4	14	34	12	3	1

Styrelsen har i anslutning härtill framhållit, att en viss omläggning av skolornas kurser föranlett en ökning av antalet föreståndare och lärare med helårstjänstgöring.

Enligt lantbruksstyrelsens beräkningar uppgår behovet av lönedel för de olika slagen av skolor vid tillämpning av nu gällande grunder till följande belopp.

Skolor	Grund-löner kronor	Ålders-tilllägg kronor	Rör-ligt till-lägg kronor	Kris-till-lägg kronor	Prov-löne-till-lägg kronor	Spe-cial-lärare kronor	Vika-riats-ersätt-ning kronor	Arvoden till se-mester-vikarier kronor	Summa kronor
Lantbruksskolor ..	102 480	11 520	17 100	27 816	19 800	5 000	1 000	—	184 716
Lantmannaskolor	840 440	120 000	144 066	234 347	151 440	62 000	5 000	—	1 557 293
Lanthushållsskolor	516 512	66 600	87 466	142 279	130 500	30 000	5 000	10 000	988 357
Trädgårdsskolor ..	67 800	14 400	12 330	20 056	13 140	7 000	400	—	135 126
Fruktodlarskola ..	17 080	—	2 562	4 167	3 300	1 000	200	—	28 309
Summa kronor	1 544 312	212 520	263 524	428 665	318 180	105 000	11 600	10 000	2 893 801

Med hänsyn till den kombinerade muntliga och skriftliga undervisningens stora värde för dem, som av olika anledningar icke hade möjlighet att genomgå någon av de ordinarie kurserna vid lantmanna- eller lanthushållsskolorna, har lantbruksstyrelsen förordat bidrag till ifrågakvarande undervisning jämväl under budgetåret 1949/50.

Lantbruksstyrelsen har sålunda räknat med åtta helårskurser med kom-

binerad muntlig och skriftlig undervisning under läsåret 1949/50, därav fem lantmannaskolkurser och tre lanthushållsskolkurser. Av de fem förstnämnda kurserna ha tre beräknats vara direkt anknutna till lantmannaskolor och två till hushållningssällskap. Av lanthushållsskolkurserna ha två förutsatts skola anordnas i anslutning till lanthushållskolor och en förutsatts bli anknuten till hushållningssällskap.

Lantbruksstyrelsen har vidare erinrat om att under läsåret 1947/48 hållits 284 kortare kurser med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning. Ifrågasvarande kurser hade omfattats med ett osedvanligt stort intresse särskilt av lantarbetarkåren. Det vore synnerligen vanskligt att beräkna, hur många kurser, som kunde komma att anordnas under läsåret 1949/50. Styrelsen har emellertid för det kommande läsåret räknat med 200 dylika kurser.

Medelsbehovet för ifrågasvarande kurser har styrelsen — under erinran om att det förut angivna behovet av löne-medel för lantbruksundervisningsanstalter inbegrepe avlöning till viss lärarpersonal för de till lantmanna- och lanthushållsskolorna anknutna kurserna — beräknat till (15 000 + 18 500 + 12 000 + 10 500 =) 56 000 kronor för helårskurserna och 211 000 kronor för de kortare kurserna.

Departementschefen.

Enligt vad chefen för finansdepartementet anfört i statsverkspropositionen för budgetåret 1949/50 vid anmälan av för flera huvudtitlar gemensamma frågor kommer förslag angående reglering av anställnings- och avlöningsförhållandena för lärarpersonalen vid de statsunderstödda folkhögskolorna och lantbruksundervisningsanstalterna icke att framläggas för 1949 års riksdag. Vid sådant förhållande torde bidrag till avlöning till lärarpersonalen vid lantbruksundervisningsanstalterna böra beräknas enligt samma grunder som för innevarande budgetår. Jag vill emellertid här erinra om att jag förordat, att föreståndare och lärare vid lantmannaskola, där såsom enda huvudkurs anordnas vinterkurs, skola tillsvidare — efter prövning av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall — med hänsyn till övrig undervisningsverksamhet vid skolan ävensom till skötseln av skoltjordbruket äga uppbära lön som om ytterligare huvudkurs anordnats.

Vad först angår lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolorna böra, såsom jag i det föregående framhållit, några ändringar åtminstone tills vidare icke företagas i den nuvarande sammansättningen av lärarpersonalen. Det ökade behov av lärarkrafter, som ett genomförande av mina förslag rörande undervisningen vid skolorna skulle medföra, torde böra tillgodoses genom speciallärare. Lantbruksstyrelsen har beräknat medelsbehovet för avlöningar till lärare vid förevarande skolor under nästa budgetår till i runt tal 2 730 000 kronor. Denna beräkning föranleder icke någon erinran från min sida. Till detta belopp torde böra läggas förslagsvis 100 000 kronor i anledning av nyssnämnda ändring beträffande personalen vid lantmannasko-

lorna samt den ökning av antalet speciallärare, som kan befinnas påkallad.

I fråga om medelsanvisningen till den kombinerade muntliga och skriftliga undervisningen, de s. k. sammansatta kurserna och ämneskurserna, vill jag erinra om att jag i det föregående förordat, att denna kursverksamhet skall i huvudsak omhänderhavas av hushållningssällskapen samt att lantbruks-, lantmanna- eller lanthushållsskola skall kunna anordna dylika kurser endast efter särskilt tillstånd av lantbruksstyrelsen. Med hänsyn härtill anser jag det lämpligast, att medelsanvisningen till förevarande kursverksamhet skall ske under det anslag till sällskapens undervisningsverksamhet, som jag i det följande kommer att äska. I de fall, då till en lantbruksundervisningsanstalt knytes en ytterligare lärarkraft mot att samtliga lärare där bestrida den muntliga undervisningen vid en sammansatt kurs, torde dock, såsom de sakkunniga föreslagit, statsbidrag till lärarlönen böra utgå från förevarande anslag. I det förenämnda beloppet å 2 730 000 kronor ingå statsbidrag till avlönande av två helårsanställda och en för vinterkurs anställd extra ordinarie ämneslärare samt två helårsanställda extra ordinarie ämneslärarinnor, vilka avsetts för sammansatta kurser.

Beträffande medelsbehovet för bidrag till lärarlöner vid trädgårdsskolorna torde jag få erinra om att jag i samband med framläggande av förslag angående organisationen av trädgårdsundervisningen (prop. nr 79) förordat, att under förevarande anslag för ändamålet skulle beräknas 146 600 kronor. Av detta belopp avse 135 900 kronor bidrag till lärarlöner vid dessa skolors huvudkurser, 6 000 kronor kostnader för trädgårdslärlingskurser vid lantmannaskolor, folkhögskolor m. fl. skolor samt 4 700 kronor bidrag till vissa kostnader för korrespondenskurser för trädgårdslärlingar. Där- emot ansåg jag det icke erforderligt med någon medelsanvisning till fruktodlarskola för nästa budgetår.

I enlighet med vad som sålunda anförts skulle förevarande anslag för budgetåret 1949/50 behöva uppföras med (2 730 000 + 100 000 + 146 600 =) 2 976 600 kronor.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Driftkostnader.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	735 000	673 018
1948/49 (statsliggaren s. 741) ..	747 000	
1949/50 (förslag)	970 000	

I skrivelse den 25 augusti 1948 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att förevarande anslag för budgetåret 1949/50 måtte uppföras med 826 000 kronor. Av detta belopp avse 144 000 kronor de under nästföregående anslagspunkt omförmälda kurserna med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning.

Styrelsen har vid uppskattningen av medelsbehovet utgått från nu gäl-

lande bidragsgrunder samt räknat med att under budgetåret 1949/50 sex lantbruksskolor, 49 lantmannaskolor och 40 lantbrukshållsskolor samt tre trädgårdsskolor och en fruktodlarskola skulle vara i verksamhet.

Medelsbehovet skulle fördela sig på de olika slagen av skolor med följande belopp.

Skolor	Grundbidrag kronor	Tillägg-bidrag kronor	Summa kronor
Lantbruksskolor	54 000	16 500	70 500
Lantmannaskolor . . .	254 450	58 000	312 450
Lantbrukshållsskolor . .	232 200	41 000	273 200
Trädgårdsskolor	16 200	3 850	20 050
Fruktodlarskola	5 400	700	6 100
		Summa kronor	682 300

Departementschefen.

I det föregående har jag tillstyrkt en omläggning av grunderna för beräkning av driftkostnadsbidragen till de fasta lantbruksundervisningsanstalterna. Sålunda har jag föreslagit, att bidrag i fortsättningen skall utgå med dels grundbidrag av 20 kronor för dag, då undervisning pågår vid skola, dels tilläggsbidrag av en krona för elev och dag i huvudkurs. De nya bidragsgrunderna torde lämpligen böra träda i kraft den 1 november 1949, då nytt läsår börjar.

Lantbruksstyrelsen har beräknat, att med tillämpning av nu gällande bidragsregler till driftkostnadsbidrag till förevarande skolor för nästa budgetår skulle behöva anvisas respektive 70 500, 312 450 och 273 200 kronor eller tillhopa 656 150 kronor. Då det icke synes vara något att erinra mot denna uppskattning, torde medelsbehovet för de fyra första månaderna av nästa budgetår kunna beräknas till en tredjedel av detta belopp, eller 218 700 kronor.

Medelsbehovet för tiden den 1 november 1949—den 30 juni 1950 torde böra beräknas enligt de föreslagna nya bidragsgrunderna. Då den planerade lantbruksskolan vid Aske gård i Uppsala län icke torde kunna träda i verksamhet under nästa budgetår, synas till grundbidrag till sex lantbruksskolor böra upptagas ($6 \times 20 \times 240 =$) 28 800 kronor. Med ett beräknat genomsnittligt elevantal av 36 i tvåårskursen och i den ettåriga kursen för allmän praktisk-teoretisk jordbruksutbildning samt ett dagantal av 186, kunna tilläggsbidragen till dessa kurser beräknas till ($6 \times 36 \times 186 =$) i runt tal 40 000 kronor. För ladugårdsförmanskurserna anser jag tilläggsbidrag böra beräknas för sammanlagt 60 elever eller med ($60 \times 240 =$) 14 400 kronor. Medelsbehovet för lantbruksskolorna skulle sålunda för ifrågavarande åtta månader uppgå till ($28 800 + 40 000 + 14 400 =$) 83 200 kronor.

På grundval av föreliggande uppgifter kan undervisningen vid lantmannaskolorna antagas pågå i medeltal 190 dagar för läsår, eller i medeltal 127 dagar under tiden 1 november—30 juni. Det sammanlagda elevantalet synes kunna uppskattas till 1 700. Såsom bidrag till lantmannaskolornas driftkostnader skulle alltså behöva upptagas ($49 \times 20 \times 127 =$) 124 500 kronor i grundbidrag och ($1\,700 \times 127 =$) 215 900 kronor i tilläggsbidrag, eller tillhopa 340 400 kronor.

I fråga om lanthushållsskolorna kan det genomsnittliga antalet undervisningsdagar under ifrågavarande åttamånadersperiod uppskattas till 182 samt antalet elever till 150 i helårskurser och 1 200 i halvårskurser. Driftkostnadsbidrag kan beräknas utgå med ($40 \times 20 \times 182 =$) 145 600 kronor i grundbidrag och ($750 \times 182 =$) 136 500 kronor i tilläggsbidrag, eller med sammanlagt 282 100 kronor.

Medelsbehovet för bidrag till lantbruks-, lantmanna- och lanthushållsskolornas driftkostnader för budgetåret 1949/50 skulle följaktligen uppgå till ($218\,700 + 83\,200 + 340\,400 + 282\,100 =$) 924 400 kronor.

I enlighet med vad jag i ett tidigare sammanhang (prop. 79) anfört torde medelsbehovet för trädgårdsskolornas del bära uppskattas till 45 600 kronor för nästa budgetår, medan några medel till fruktodlarskola icke synes behöva beräknas.

Förevarande anslag skulle följaktligen för budgetåret 1949/50 behöva uppföras med ($924\,400 + 45\,600 =$) 970 000 kronor.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Bidrag till arvoden åt skolläkare. Detta anslag är för innevarande budgetår upptaget med 10 000 kronor. Bestämmelser rörande anslaget användning återfinnas i kungörelsen den 4 oktober 1946 (nr 634) angående den statsunderstödda hälsovården vid vissa lantbruksundervisningsanstalter. Enligt kungörelse den 30 maj 1947 (nr 230) äga dessa bestämmelser tillämpning jämväl i fråga om statsunderstödda trädgårds- och fruktodlingsskolor. Statsbidrag till arvode åt skolläkare utgår i efterskott för läsår räknat med tre kronor för varje elev, som under läsåret varit inskriven vid skolan.

I skrivelse den 25 augusti 1948 har *lantbruksstyrelsen* med utgångspunkt från det beräknade antalet elever vid ifrågavarande skolor hemställt, att anslaget för budgetåret 1949/50 måtte uppföras med oförändrat belopp av 10 000 kronor.

Departementschefen.

Omorganisationen av yrkesutbildningen torde icke nämnvärt inverka på medelsbehovet under ifrågavarande anslag. Anslaget synes därför i enlighet med lantbruksstyrelsens förslag bära uppföras med oförändrat belopp av 10 000 kronor.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till särskilda utbildningskurser.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	173 200	88 996
1948/49 (statsliggaren s. 742) ..	93 000	
1949/50 (förslag)	87 000	

Vid anslagsanvisningen för innevarande budgetår har hänsyn tagits till en beräknad anslagsreservation av 80 000 kronor.

I skrivelse den 25 augusti 1948 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att anslaget för nästa budgetår måtte upptagas med 125 000 kronor. Styrelsen har därvid räknat med en anslagsreservation å omkring 75 000 kronor vid budgetårets ingång. Av styrelsens framställning inhämtas bland annat följande.

Medelsbehovet för nästa budgetår har lantbruksstyrelsen beräknat på följande sätt. (Till jämförelse har medtagits fördelningen för innevarande budgetår av anslagsmedlen å olika ändamål.)

	För budget- året 1948/49 kronor	För budget- året 1949/50 kronor
Utbildningskurser		
för kontrollassistenter	20 000	20 000
» ladugårdsförmän	22 100	22 100
» svinskötare	6 500	6 500
» ladugårdsskötare	36 750	36 750
» ladugårdspersonal	10 000	10 000
i beteskultur och ängsskötsel	3 500	4 200
för jordbruksinstruktörer	10 000	—
» mjölkbedömare	1 700	1 700
» täckdikningsförmän	—	7 000
» klassificerare av kött	1 500	1 500
Fortbildningskurser för mejeripersonal	10 000	10 000
Instruktionskurs i betongrörskontroll	—	4 700
Utbildningskurser för trädskötare i södra och mel- lersta Sverige	25 000	27 500
10-dagars trädgårdskurs för småbrukare m. fl. vid Norrlands trädgårdsskola i Söråker	2 500	2 500
Utbildningskurser för trädgårdsskötare i norra Sverige och ambuleringsträdgårdskurser	7 500	7 500
Kurser i trädgårdsskötsel vid folkhögskolor och lantmannaskolor	16 000	16 000
Utbildningskurs för fårherdar	—	2 000
Fortbildningskurser för konsulenter och lärare m. fl.	—	20 000
	173 050	199 950

Liksom i anslagsäskandena till innevarande budgetår har lantbruksstyrelsen ånyo hemställt om anvisande av ett med 700 kronor till 4 200 kronor ökat belopp för anordnande av utbildningskurser i betes- och vallkultur, för närvarande kallade utbildningskurser i beteskultur och ängsskötsel.

Lantbruksstyrelsen har ansett ifrågavarande kurser vara av stor betydelse för spridande av kännedom om en rationell beteskultur.

Med hänsyn till det begränsade behovet av jordbruksinstruktörer har lantbruksstyrelsen icke föreslagit någon utbildningskurs för dylika under budgetåret 1949/50.

Styrelsen har framhållit, att år 1944 anvisats 207 000 kronor för anordnande av kurser för utbildning av bland annat täckdikningsförmän. Med anlitande av dessa medel hade ett flertal sådana kurser hållits under åren 1944—1947. Med hänsyn till det stora behovet av täckdikningsförmän ha medel ansetts åter böra beräknas för ändamålet för budgetåret 1949/50. Kostnaderna härför ha uppskattats till 7 000 kronor.

Till motivering av förslaget om anordnande av en instruktionskurs i betongrörskontroll har styrelsen framhållit, att igenläggning av öppna diken till täckta ledningar blivit alltmera påkallad i och med jordbrukets fortskridande rationalisering och mekanisering. Betongrör hade visat sig mycket lämpade för detta ändamål, om de tillverkats under betryggande kvalitetskontroll. Vid statsunderstödda torrlägningsföretag utfördes kvalitetsbedömningen vanligen av lantbruksingenjörerna och deras biträden. Lantbruksstyrelsen, som under den närmaste tiden komme att fastställa normalbestämmelser för lantbruksrör av betong, ansåge det vara av synnerlig vikt, att en kurs rörande betongrörskontroll i anslutning till de nya normföreskrifterna skulle anordnas under nästkommande budgetår för personal från lantbruksingenjörorganisationen. Kursen hade förutsatts skola pågå i tre dagar och antalet kursdeltagare hade uppskattats till omkring 30. Kostnaderna för deltagarnas rese- och traktamentsersättningar hade beräknats till omkring 4 000 kronor. Medelsbehovet för föredragshållare, material, lokalhyra m. m. hade uppskattats till omkring 700 kronor.

Beträffande posterna Utbildningskurser för trädskötare i södra och mellersta Sverige samt Utbildningskurser för trädgårdsskötare i norra Sverige har lantbruksstyrelsen föreslagit, att de skulle sammanföras till en anslagspost under benämningen Utbildningskurser för trädskötare i södra och mellersta Sverige samt för trädgårdsskötare i norra Sverige och att medelsanvisningen med hänsyn till det stora rekryteringsbehovet skulle höjas från 27 500 kronor till 30 000 kronor.

Lantbruksstyrelsen har vidare framhållit, att den i sina anslagsäskanden för budgetåren 1944/45—1947/48 framfört förslag om statsbidrag till utbildningskurser för fårherdar. Med hänsyn till pågående utredning rörande yrkesutbildning inom jordbruk och skogshantering hade styrelsen icke velat ånyo upptaga denna fråga. Styrelsen ansåge emellertid, att Svenska fåravelsföreningen i avvaktan på resultatet av nämnda utredning borde erhålla bidrag till en ettårig praktisk-teoretisk utbildningskurs för fårherdar å Herrökna. Kostnaderna härför ha beräknats till 2 000 kronor.

För att lantbrukets rådgivare och undervisare skola kunna följa med utvecklingen inom sina respektive ämnesområden har lantbruksstyrelsen tid efter annan anordnat med bidrag av statsmedel understödda fortbildnings-

kurser på olika områden inom lantbrukshållningen för hushållningssällskapens konsulenter och vandringsrättare samt för lärarpersonalen vid lantbruksundervisningsanstalterna. Lantbruksstyrelsen har ansett det angeläget, att dylika fortbildningskurser skulle hållas mera regelbundet. Statsbidrag till dessa kurser har förutsatts bära utgå till bestridande av kostnaderna för dels arvode och reseersättningar till kursdeltagare, dels exkursioner och lokalhyra m. m. Under budgetåret 1949/50 ha tre kurser föreslagits skola anordnas och kostnaderna härför ha beräknats till 20 000 kronor.

I fråga om kurserna för ladugårdspersonal har lantbruksstyrelsen med hänsyn till de stegrade levnadskostnaderna föreslagit, att nu utgående bidrag av två kronor för elev och dag skulle höjas till tre kronor.

Statskontoret har i remissutlåtande den 6 oktober 1948 uttalat, att kostnaderna för redan befintliga, årligen återkommande kurser i rådande läge borde hållas inom nuvarande ram. Statskontoret kunde därför icke tillstyrka, att ökade medel skulle anvisas till kurser i betes- och vallkultur eller för trädskötarkurser. Deltagarna i den föreslagna instruktionskursen i betongrörskontroll utgjordes tydligen av lantbruksingenjörer och deras biträden. Då ett deltagande i kursen finge anses som uppdrag i tjänsten, syntes särskilda medel till rese- och traktamentskostnader icke bära beräknas under förevarande anslag utan utgifterna härför i stället bära bestridas från lantbruksnämndernas omkostnadsanslag. Därest särskilda kurser för fårherdar samt för lärare och konsulenter inom lantbrukshållningen ansåges bära komma till stånd under nästkommande budgetår, hade statskontoret icke något att invända mot att medel härför anvisades under förevarande anslag. I övrigt hade framställningen icke givit statskontoret anledning till erinran.

Departementschefen.

Jag anser mig icke kunna biträda lantbruksstyrelsens förslag, såvitt de innebära en utvidgning av kursverksamheten. Däremot förordar jag, att till en utbildningskurs för fårherdar å Herrökna och en kurs för täckdikningsförmän, för vilka kurser tidigare anvisats medel i annan ordning, under förevarande anslag skola upptagas 2 000 respektive 7 000 kronor. Vidare torde till utbildningskurser för kontrollassistenter bära avses ett från 20 000 kronor till 30 000 kronor förhöjt belopp, enär kontrollassistentutbildningen enligt vad jag redan föreslagit skall utgå ur lantmannaskolornas huvudkurser. Å andra sidan bortfaller det belopp å 10 000 kronor, som för närvarande är upptaget till utbildningskurser för ladugårdspersonal, enär dessa kurser skola anordnas av hushållningssällskapen, och medel härför bära beräknas under anslag till dessas undervisningsverksamhet. Därest utbildningskurserna för ladugårdsförmän, i enlighet med vad jag tidigare förordat, helt förläggas till de fasta lantbruksundervisningsanstalterna, behöver bidrag till de här avsedda kurserna för ladugårdsförmän endast beräknas för avslutande av redan påbörjade kurser. Det av lantbruksstyrelsen angivna beloppet, 22 100 kronor, torde under sådana förhållanden kunna nedsättas med förslagsvis

10 000 kronor. Slutligen minskar medelsbehovet med 10 000 kronor på grund av att någon utbildningskurs för jordbruksinstruktörer icke avses skola hållas under nästa budgetår.

Vid bifall till vad jag sålunda förordat skulle medelsbehovet under förevarande anslag belöpa sig till (173 050 + 9 000 + 10 000 — 10 000 — 10 000 — 10 000 =) i runt tal 162 000 kronor. Då en reservation av 75 000 kronor väntas förefinnas vid innevarande budgetårs utgång, torde anslaget för nästa budgetår behöva upptagas med (162 000 — 75 000 =) 87 000 kronor.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till jordbrukets yrkesskolor.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	220 000	218 390
1948/49 (statsliggaren s. 742)	231 800	
1949/50 (förslag)	230 000	

I skrivelse den 25 augusti 1948 har *lantbruksstyrelsen* hemställt om anvisande för nästa budgetår av ett förslagsanslag av 230 000 kronor till bidrag till jordbrukets yrkesskolor. Med skrivelsen har lantbruksstyrelsen överlämnat särskilda ansökningar av Stockholms läns och stads hushållningssällskap såsom huvudman för Gälö jordbruksskola, Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott för Sorselegården, styrelsen för Vittjärvgården samt stiftelsen Norrbottens läns arbetsstugor för jordbruks- och lanthushållskolan i Pålkem.

Fördelningen av nämnda belopp mellan de skolor, till vilka bidrag utgått från förevarande anslag, framgår av följande tabell, i vilken till jämförelse medtagits beviljade bidrag för löpande budgetår.

Skola	Avlöningar		Driftkostnader		Summa	
	beviljat för 1948/49 kronor	beräknat för 1949/50 kronor	beviljat för 1948/49 kronor	beräknat för 1949/50 kronor	beviljat för 1948/49 kronor	beräknat för 1949/50 kronor
Gälö	42 274	41 283	21 240	26 600	63 514	67 883
Sorsele	38 537	38 537	18 000	18 000	56 537	56 537
Vittjärvgården....	40 594	40 698	21 960	23 400	62 554	64 098
Pålkem	26 062	26 062	16 200	15 300	42 262	41 362
Summa kronor	147 467	146 580	77 400	83 300	224 867	229 880

Av lantbruksstyrelsens skrivelse inhämtas i huvudsak följande.

Ökningen av medelsbehovet för Gälö jordbruksskola hänförs sig till huvudsaklig del till att det under budgetåret 1949/50 kommer att erfordras ett extra årligt driftkostnadsbidrag av 5 000 kronor, vartill medel även tidigare anvisats men vilket hittills icke tagits i anspråk. Beloppet är avsett att täcka en höjning av arrendeavgiften för skolegendomen, vilken höjning föranletts av en nybyggnad för skolans elevhushåll m. m. Vidare har räknats

med ålderstillägg till yrkesläraren, trädgårdsmästaren och gårdshantverkaren vid skolan från den 1 januari 1950. Minskningen av posten avlöningar beror på att ombyte av föreståndare ägt rum samt att ålderstillägg och barnstillägg icke beräknats för den nye föreståndaren.

Beräkningen av avlöningsbidraget till Vittjärvsgården innefattar å ena sidan en höjning av avlöningarna åt förmännen vid skolan och å andra sidan en minskning av ålderstillägg och barnstillägg. Ökningen av driftkostnadsbidraget sammanhänger med att elevantalet beräknats öka.

Till jordbruks- och lanthushållsskolan i Pålkem har under innevarande budgetår utgått driftkostnadsbidrag med 16 200 kronor. Å ena sidan minskar medelsbehovet med 1 800 kronor på grund av nedgång i elevantalet i de ordinarie kurserna. Å andra sidan föreslås, att skolan skall få anordna två kurser, vardera om tre månader, i fjäderfäskötsel och trädgårdsskötsel och att till bidrag till kostnaderna för dessa kurser skola anvisas 900 kronor.

Departementschefen.

Vid bifall till mitt förslag i fråga om jordbrukets yrkesskolor komma dessa icke att beröras av de planerade reformerna. Statsbidrag till dem bör därför beräknas enligt nu gällande grunder. Då jag icke har något att erinra mot lantbruksstyrelsens anslagsberäkning, torde anslaget för nästa budgetår böra uppföras med 230 000 kronor.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	800 000	844 847
1948/49 (statsliggaren s. 743)	800 000	
1949/50 (förslag)	920 000	

I skrivelse den 25 augusti 1948 har *lantbruksstyrelsen* beräknat medelsåtgången under förevarande anslag för nästa budgetår till 895 000 kronor, därest nu gällande grunder för utdelning av stipendier skulle tillämpas. Lantbruksstyrelsen har emellertid framhållit, att en omläggning av grunderna för stipendier åt elever vid de lägre lantbruksundervisningsanstalterna vore starkt av behovet påkallad. Hur medelsbehovet beräknats framgår av följande uppställning.

Elever vid

lantbruksskolor	kronor	50 000
lantmannaskolor	»	400 000
lanthushållsskolor	»	300 000
trädgårdsskolor	»	25 000
trädgårdskurser vid folkhögskolor	»	15 000
driftsledarkurs och handelsträdgårdsmästarkurs vid Alnarp	»	12 000
hovslagarkurser	»	10 000
lägre mejeriskolor	»	25 000
ladugårdsskötarkurser	»	16 000
ladugårdsförmanskurser	»	30 000
småbrukarkurser, husmoderskurser och specialkurser ..	»	12 000

Summa kronor 895 000.

Departementschefen.

I fråga om stipendier till elever vid de lägre undervisningsanstalterna innebär de sakkunnigas förslag, såvitt nu är av intresse, den förändringen att även elever vid jordbrukets yrkesskolor skola kunna erhålla stipendium samt att stipendium i vissa fall skall utgå med ett med 25 kronor i månaden förhöjt belopp till elev som är från annan ort än skolorten och, på grund av att han icke kan erhålla inackordering i elevhem, måste vidkännas väsentlig ökning av inackorderingskostnaden.

Då jag beträffande jordbrukets yrkesskolor ansett, att eleverna liksom hittills böra åtnjuta fri kost och logi m. m., böra de icke heller i fortsättningen vara berättigade att därjämte erhålla stipendier. Mot förslaget om höjning av stipendierna för vissa elever har jag däremot, som redan nämnts, intet att erinra.

Jag torde få erinra, att jag vid behandlingen av frågan om organisationen av trädgårdsundervisningen framlagt förslag, vilkas genomförande medför ökat medelsbehov under förevarande anslag. Jag har sålunda förordat, att elev vid trädgårdsskola skall erhålla stipendium enligt samma grunder, som nu föreslås skola gälla för elev vid lantmannaskola. Vidare förutsättes elevantalet vid trädgårdsskolorna komma att öka. Slutligen har jag förordat, att från förevarande anslag skola bestridas kostnaderna för vissa resebidrag, stipendier och elevavgifter vid kurser för trädgårdslärlingar.

I övrigt torde oförändrade stipendiegrunder böra tillämpas under nästa budgetår. Mot lantbruksstyrelsens uppskattning av medelsbehovet synes i och för sig intet vara att erinra. På grund av nyss omnämnda förslag rörande stipendierna åt elever vid trädgårdsskolorna och vid trädgårdslärlingskurser m. m. torde emellertid anslaget böra uppräknas med ytterligare 25 000 kronor till 920 000 kronor.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter.

	Anslag	Nettoutgift
1947/48	4 000 000	1 079 225
1948/49 (statsliggaren s. 743)	1 000 000	
1949/50 (förslag)	1 000 000	

I skrivelse den 25 augusti 1948 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att till bidrag till byggnadsarbeten vid ifrågavarande undervisningsanstalter måtte för budgetåret 1949/50 anvisas ett reservationsanslag av 3 000 000 kronor. Styrelsen har i sin skrivelse anfört bland annat följande.

Till och med budgetåret 1948/49 har för ifrågavarande ändamål ställts till förfogande 14 300 000 kronor, varav 100 000 kronor enligt 1939 års urtima riksdags beslut tillförts budgetutjämningsfonden. Vidare har av 1947/48 års anslag ett belopp av 2 000 000 kronor avsetts tills vidare icke skola tagas i anspråk. Hittills ha beviljats statsbidrag å 7 973 690

kronor. Av för ändamålet tillgängliga medel återstå sålunda 4 226 310 kronor. Ansökningar från sex skolor om statsbidrag med sammanlagt 2 310 680 kronor äro för närvarande föremål för Kungl. Maj:ts prövning, varjämte sex skolor, vilka tilldelats statsbidrag, äro berättigade till ytterligare bidrag å tillhoppa 2 115 600 kronor. Dessutom ha till lantbruksstyrelsen inkommit ansökningar om statsbidrag till nybyggnader m. m. från 29 skolor, representerande en sammanlagd byggnadskostnad av omkring 17 500 000 kronor. Av detta belopp skulle omkring 13 125 000 kronor erfordras såsom statsbidrag. Skulle för samtliga de byggnadsarbeten, för vilka ansökningar inkommit, beviljas statsbidrag under nästa budgetår, kommer sålunda att erfordras ett belopp av $(2\,310\,680 + 1\,526\,600 + 589\,000 + 13\,125\,000 =)$ i runt tal 17 551 000 kronor. Därutöver kunna enligt vad styrelsen har sig bekant förväntas inkomma ansökningar om byggnadsbidrag från ett flertal skolor.

Lantbruksstyrelsen finner det angeläget att betona, att byggnadsbeståndet vid många lantbruksundervisningsanstalter fortfarande är synnerligen bristfälligt, samt att det är nödvändigt, att skolorna inom rimlig tid få igångsätta planerade byggnadsarbeten, om de skola kunna fylla sin för jordbruksnäringen viktiga uppgift.

Lantbruksstyrelsen är dock väl medveten om att förhållandena på byggnadsmarknaden kräva en viss återhållsamhet vid beviljande av anslag och byggnadstillstånd för ifrågavarande byggnadsarbeten. Med hänsyn härtill anser lantbruksstyrelsen — trots önskvärdheten av att redan inkomna ansökningar angående byggnadsarbeten kunde utföras under innevarande och kommande budgetår — sig icke böra räkna härmed utan vill föreslå, att anslaget för nästkommande budgetår upptages till 3 000 000 kronor.

Departementschefen.

Jag delar lantbruksstyrelsens uppfattning om angelägenheten av att byggnadsbeståndet vid lantbruksundervisningsanstalterna skall förbättras. I det föregående har jag föreslagit, att statsbidrag i vissa fall skall kunna utgå jämväl för om-, till- eller nybyggnad av undervisningslokaler vid lantbrukskolor samt av ekonomibyggnader vid lantmanna- och lantbruksskolor. Med den starka begränsning av investeringarna, som måste vidtagas i nuvarande läge, torde det dock icke vara möjligt att under nästa budgetår medgiva någon mera omfattande byggnadsverksamhet. Med hänsyn härtill anser jag, att anslaget bör uppföras med oförändrat belopp av 1 000 000 kronor.

Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till undervisningsmateriel för maskinundervisning.

I det föregående har jag föreslagit, att statsbidrag skall utgå till lantmanna- och lantbruksskolornas kostnader för den uppsättning av maskiner, som erfordras för undervisningen i maskin- och redskapslära. Bland annat med hänsyn till att lokaler för undervisningen och för förvaringen av maskinerna kunna uppföras endast successivt synes det tillräckligt, om för nästa

budgetår 150 000 kronor stå till förfogande för ändamålet. Medlen torde böra anvisas såsom ett särskilt reservationsanslag under förevarande anslagsrubrik.

Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m.

Under anslagsrubriken Undervisning och studieresor för i det mindre jordbruket deltagande män och kvinnor har för innevarande budgetår anvisats ett obetecknat anslag av 240 700 kronor.

I skrivelse den 25 augusti 1948 har *lantbruksstyrelsen* hemställt, att anslaget för nästa budgetår måtte uppföras med ett till 291 200 kronor förhöjt belopp. Vid skrivelsen har fogats en framställning från Föreningen lantbruks- och skogsbruksfilm, vilken lantbruksstyrelsen genom remiss anbefallts taga i övervägande vid anslagsäskandena för budgetåret 1949/50. I framställningen har föreningen anhållit om ett anslag av 60 000 kronor, varav 50 000 kronor för upptagning av undervisnings- och instruktionsfilmer ävensom bildserier på jordbrukets och trädgårdsodlingens områden samt 10 000 kronor för anordnande av lokala filmkurser. Lantbruksstyrelsen har beräknat medelsbehovet under anslaget för budgetåret 1949/50 i enlighet med följande tablå, i vilken till jämförelse upptagits för budgetåret 1948/49 beviljade belopp.

	Beviljat för 1948/49	Beräknat för 1949/50
Hushållningssällskapens undervisnings- och upplysningsverksamhet	200 000	225 000
Studieresor	20 000	30 000
Annan undervisning	700	1 200
Undervisningsfilm och bildserier	20 000	30 000
Filmkurser	—	5 000

Beträffande beräkningarna av medelsbehovet för nästa budgetår har lantbruksstyrelsen i sin skrivelse anfört väsentligen följande.

Under år 1947 uppgingo kostnaderna för de av hushållningssällskapen anordnade undervisningskurserna, till vilka utgick statsbidrag från förevarande anslag, till sammanlagt 214 855 kronor 30 öre. För bestridande av dessa kostnader erhöles hushållningssällskapen i statsbidrag 152 995 kronor 63 öre. Hushållningssällskapens kostnader för under samma år hållna maskinskötkurser utgjorde 52 502 kronor 4 öre. I statsbidrag till ifrågavarande kurser ha till hushållningssällskapen utanordnats 36 905 kronor 27 öre. Kostnaderna för de av hushållningssällskapen under år 1947 anordnade studieresorna ha uppgått till 55 534 kronor 58 öre, varav 32 620 kronor 77 öre bestritts av statsmedel.

Då det synes angeläget, att hushållningssällskapens kursverksamhet icke minskas, och en förutsättning härför är, att bidrag av allmänna medel för denna verksamhet ställes till hushållningssällskapens förfogande, vill lantbruksstyrelsen föreslå, att för budgetåret 1949/50 statsbidraget till hushållningssällskapens undervisnings- och upplysningsverksamhet bestämmes till samma belopp som för budgetåret 1947/48 eller 225 000 kronor, varav

ett belopp av 100 000 kronor liksom för innevarande budgetår torde böra beräknas för av hushållningssällskapen anordnade maskinskötkurser.

Till studieresor för i mindre jordbruk deltagande män och kvinnor har för innevarande budgetår upptagits ett belopp av 20 000 kronor. Med hänsyn till dessa studieresors betydelse för jordbrukets utövare vill lantbruksstyrelsen förorda, att medel jämväl för budgetåret 1949/50 anvisas för anordnande genom hushållningssällskapens försorg av dylika studieresor. På grund av den stora efterfrågan och de ökade resekostnaderna torde till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1949/50 beräknas 30 000 kronor, d. v. s. samma belopp som för budgetåret 1947/48.

Under en lång följd av år har från anslagsposten till annan undervisning utgått understöd till framlidne Alexander Lundgren, Huddinge, och senaste budgetåret till Sveriges biodlares riksförbund för undervisning i biskötsel. I anledning av riksförbundets framställning om höjning av ifrågavarande anslagspost med 800 kronor till 1 500 kronor för att möjliggöra förvärv av Lundgrens undervisningsmateriel, vill lantbruksstyrelsen tillstyrka en uppräkning med 500 kronor till 1 200 kronor.

Enligt lantbruksstyrelsens mening äro de i framställningen från Föreningen lantbruks- och skogsbrukfilm omförmälda filmerna och bildserierna ett betydelsefullt hjälpmedel i den på lantushållningens område bedrivna undervisnings- och upplysningsverksamheten. Skolorna, hushållningssällskapen eller jordbrukets ungdomsorganisationer torde emellertid icke kunna betala så höga hyresavgifter för filmerna, att avgifterna täcka kostnaderna för filmernas framställning, kopiering och distribution. Föreningen har inga egna medel för filmproduktionen och kan icke heller påräkna ekonomiskt stöd från annat håll. Med hänsyn härtill och på grund av de stora framställningskostnaderna förordar lantbruksstyrelsen en höjning av bidraget till undervisningsfilm och bildserier från 20 000 kronor till 30 000 kronor.

Vidare har föreningen anhållit om ett bidrag av 10 000 kronor för anordnande av lokala filmkurser för att därigenom giva skolornas lärare och hushållningssällskapens konsulenter m. fl. erforderlig orientering i aktuella filmfrågor, undervisning i filmteknik samt praktisk handledning i skötsel av filmapparater och visning av film. På grund av de erfarenheter, som vunnits av de hittills hållna kurserna, och det stora behovet av undervisning på här föreliggande område, vill lantbruksstyrelsen tillstyrka att föreningen för ifrågavarande kursverksamhet må komma i åtnjutande av ett statsbidrag med 5 000 kronor.

Statskontoret har i remissutlåtande den 29 september 1948 ansett sig icke kunna tillstyrka en förhöjning av ifrågavarande anslagsbelopp för nästa budgetår.

Departementschefen.

Huvuddelen av det nu utgående anslaget till undervisning och studieresor för i det mindre jordbruket deltagande män och kvinnor är avsedd till bidrag till undervisningskurser och studieresor, anordnade av hushållningssällskapen. Jag har i det föregående förordat, att sällskapens undervisnings- och upplysningsverksamhet skall utvidgas väsentligt. Vidare har jag anfört, att sällskapen från och med budgetåret 1949/50 i princip böra handhava den rörliga kursverksamheten och att såsom en följd härav bidragen till kost-

naderna för denna verksamhet icke längre böra bestridas från lantbruksundervisningsanstalternas anslag utan överflyttas till förevarande anslag. Detta torde i fortsättningen böra benämnas Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m., vilken beteckning bättre torde angiva anslagets huvudändamål.

Såsom redan nämnts har jag icke ansett mig böra biträda de sakkunnigas förslag, att hushållningssällskapens ansökningsförfarande skall omläggas till att i sin helhet avse budgetår. Under anslaget torde sålunda nu böra beräknas medel för statsbidrag avseende kalenderåret 1949 utom i vad avser den rörliga kursverksamheten, för vilken bidrag torde böra beräknas för läsåret 1949/50.

Vad först angår undervisningskurserna med muntlig undervisning torde verksamheten under första halvåret 1949 beräknas ha samma omfattning som under motsvarande tid år 1948. På grund härav kan medelsbehovet uppskattas till 100 000 kronor för denna tid. För andra halvåret 1949 synes man böra räkna med en betydligt vidgad verksamhet. De sakkunniga ha ansett, att anslagsbehovet för budgetåret 1949/50 kunde antagas uppgå till 400 000 kronor, därav 100 000 kronor för allmänna kurser och kortare specialkurser samt 300 000 kronor för längre specialkurser. Då kostnaderna för de olika slagen av kurser icke kunna exakt beräknas i förväg är det svårt att närmare bestämma, hur stort medelsbehovet kan bliva. Jag anser emellertid att en medelsanvisning av 200 000 kronor till den muntliga undervisningsverksamheten under sagda tid bör vara tillräcklig för att medgiva en önskvärd ökning av verksamheten.

Lantbruksstyrelsen har, såsom framgått av den förut lämnade redogörelsen, räknat med att under läsåret 1949/50 skulle anordnas åtta längre s. k. sammansatta kurser och omkring 200 kortare kurser, s. k. ämneskurser, med kombinerad muntlig och skriftlig undervisning. Styrelsen har uppskattat medelsbehovet för dessa kurser till 80 000 respektive 331 000 kronor. De sakkunniga ha förordat styrelsens förslag beträffande medelsanvisningen till de sammansatta kurserna. Med hänsyn till att antalet anmälda ämneskurser ökat ha de sakkunniga ansett, att för dessa kurser skulle avses 450 000 kronor.

Jag förordar i likhet med lantbruksstyrelsen och de sakkunniga, att till de sammansatta kurserna skola beräknas 80 000 kronor. Då för innevarande budgetår bidrag beviljats för omkring 350 ämneskurser, anser jag att medel för nästa budgetår bör beräknas för ungefär samma antal. Medelsbehovet härför kan i så fall angivas till 400 000 kronor.

Jag tillstyrker lantbruksstyrelsens förslag att till studieresor skall upptagas samma belopp, som anvisades för budgetåret 1947/48, eller 30 000 kronor och att jämväl bidraget till undervisningsfilm och bildserier skall höjas till nämnda belopp. Däremot kan jag icke förorda, att bidrag skall utgå till filmkurser. Bidrag till undervisning i biskötsel torde böra bestridas från medel, som stå till Kungl. Maj:ts förfogande.

Förevarande anslag skulle sålunda för nästa budgetår behöva upptagas

med (100 000 + 200 000 + 80 000 + 400 000 + 30 000 + 30 000 =) 840 000 kronor. Jag kan icke biträda de sakkunnigas förslag att anslaget skall uppföras såsom förslagsanslag utan anser att det alltjämt bör ha karaktär av obetecknat anslag.

Skogsvård m. m.: Bidrag till vissa skogsbrukskurser.

För innevarande budgetår har till Skogsvård m. m.: Bidrag till skogsvårdskurser m. m. anvisats ett förslagsanslag av 40 000 kronor. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 11 juni 1948 må anslaget disponeras för att under budgetåret 1948/49 anordna kurser i skogsarbete m. m. samt i arbetsteknik för körare.

Skogsstyrelsen har i skrivelse den 30 augusti 1948 hemställt, att förevarande anslag för nästa budgetår måtte uppföras med ett från 40 000 kronor till 60 000 kronor förhöjt belopp. Ökningen har föranletts av att skogsstyrelsen föreslagit att de medel, som de senaste budgetåren från anslaget till skogsvårdsstyrelsernas verksamhet ställts till förfogande för utbetalande av understöd till elever vid vissa skogsbrukskurser, från och med nästa budgetår skulle anvisas under nu förevarande anslag. Skogsstyrelsen har beräknat medelsbehovet för nästa budgetår för berörda understöd till 20 000 kronor.

De sakkunniga ha, såsom redan nämnts, beräknat, att ett genomförande av deras förslag i fråga om den skogliga yrkesundervisningen skulle medföra ett medelsbehov för nästa budgetår å 115 000 kronor. De ha därvid utgått ifrån att fem ungdomskurser, ett tiotal skogsarbetarkurser och två förmanskurser komme att anordnas jämte ett antal körarkurser. Medelsbehovet för dessa kurser har uppskattats till sammanlagt i runt tal 80 000 kronor, varjämte de sakkunniga ansett ett belopp av 30 000 kronor böra stå till förfogande till instruktions- och upplysningsverksamhet för skogsarbetare. De sakkunniga ha räknat med att viss del av statsbidraget icke komme att utbetalas förrän påföljande budgetår och därför avrundat nämnda belopp till 100 000 kronor. Till anordnande av fortbildningskurser för skogligt utbildade personer ha de sakkunniga slutligen föreslagit skola beräknas 15 000 kronor.

Departementschefen.

Jag har i det föregående förordat, att yrkesutbildningen inom skogshandlingen skall anordnas i huvudsak enligt de sakkunnigas förslag. Flera remissinstanser ha framhållit, att de sakkunniga betydligt underskattat den omfattning ifrågasvarande kursverksamhet kunde komma att taga redan under nästa budgetår och att medelsanvisningen därför syntes behöva höjas avsevärt utöver vad de sakkunniga beräknat. Såsom jag tidigare framhållit bör emellertid verksamheten till en början ha försökskaraktär. Antalet kurser torde bland annat med hänsyn härtill bliva relativt lågt under det första

året. Härtill kommer, att utbetalningen av statsbidragen på grund av det förordade ansökningsförfarandet till viss del torde komma att ske först under budgetåret 1950/51. Jag anser mig därför kunna utgå från det belopp å 115 000 kronor, vartill de sakkunniga uppskattat medelsbehovet. Enär de sakkunniga icke medräknat kostnader för stipendier åt elever i ungdomskurser, torde dock beloppet böra höjas med förslagsvis 10 000 kronor. Därjämte bör tillkomma ett belopp å 20 000 kronor, avseende kostnader för stipendier åt elever vid vissa skogsbrukskurser, vilka kostnader hittills bestritts från anslaget till skogsvårdsstyrelserna. Förevarande anslag, som i fortsättningen torde böra benämnas Skogsvård m. m.: Bidrag till vissa skogsbrukskurser, torde sålunda böra uppföras med 145 000 kronor. Anslaget synes böra erhålla karaktären av reservationsanslag.

Departementschefens hemställan.

Under åberopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att å riksstaten för budgetåret 1949/50 under nionde huvudtiteln anvisa

a) till *Lägre lantbruksundervisning m. m.: Lantbruksskolan vid Ultuna* ett förslagsanslag av 42 000 kronor,

b) till *Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Avlöningar* ett förslagsanslag av 2 976 600 kronor,

c) till *Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Driftkostnader* ett förslagsanslag av 970 000 kronor,

d) till *Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter: Bidrag till arvoden åt skolläkare* ett förslagsanslag av 10 000 kronor,

e) till *Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till särskilda utbildningskurser* ett reservationsanslag av 87 000 kronor,

f) till *Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till jordbrukets yrkesskolor* ett förslagsanslag av 230 000 kronor,

g) till *Lägre lantbruksundervisning m. m.: Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.* ett förslagsanslag av 920 000 kronor,

h) till *Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter* ett reservationsanslag av 1 000 000 kronor,

i) till *Lägre lantbruksundervisning m. m.: Bidrag till undervisningsmateriel för maskinundervisning* ett reservationsanslag av 150 000 kronor,

j) till *Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m.* ett anslag av 840 000 kronor, samt

k) till *Skogsvård m. m.: Bidrag till vissa skogsbrukskurser* ett reservationsanslag av 145 000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan lämnar Hans Maj:t Konungen bifall och förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Siv Schiöler.

Innehållsörteckning.

	Sid.
Propositionen	1
Sammanfattning	1
Utdrag av statsrådsprotokollet den 4 mars 1949	3
Inledning	3
Den lokala ledningen och planeringen av yrkesundervisningen	5
Förslaget	5
Yttrandena	7
Departementschefen	13
De fasta lantbruksundervisningsanstalterna	15
Förslaget	15
Organisation	16
Undervisning	16
Lärarna	23
Statsbidrag	26
Yttrandena	30
Organisation	30
Undervisning	31
Lärarna	43
Statsbidrag	45
Departementschefen	49
Hushållningssällskapens undervisningsverksamhet	59
Förslaget	59
Yttrandena	61
Departementschefen	65
Den skoglilla yrkesundervisningen	67
Förslaget	67
Yttrandena	70
Departementschefen	78
Åtgärder för tillgodoseende av behovet av mjölkningpersonal	81
Förslaget	81
Yttrandena	84
Departementschefen	84
Anslagsberäkningar	85
Lägre lantbruksundervisning m. m.:	
Lantbruksskolan vid Ultuna	85
Understöd åt vissa lantbruksundervisningsanstalter:	
Avlöningar	85
Driftkostnader	88
Bidrag till arvoden åt skolläkare	90
Bidrag till särskilda utbildningskurser	91
Bidrag till jordbrukets yrkesskolor	94
Understöd åt elever vid lägre lantbruksundervisningsanstalter m. m.	95
Bidrag till byggnadsarbeten vid vissa lantbruksundervisningsanstalter ..	96
Bidrag till undervisningsmateriel för maskinundervisning	97
Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m.	98
Skogsvård m. m.: Bidrag till vissa skogsbrukskurser	101
Departementschefens hemställen	102